fondată în 1895
bpt
serie nouă

terenţiu

fraţii

808

terenţiu

bibliotecă pentru toţi

Ilustrația copertei: *Mircea Dumitrescu*

publius terentius afer

fraţii

TEATRU (2)

ÎN ROMÂNEŞTE DE NICOLAE TEICĂ

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 1976
EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

Pentru versiunea românească
toate drepturile rezervate Editurii Minerva
(B.P.T.)

Cu acest volum (al doilea) se încheie publicarea în limba română a primei traduceri integrale în versuri a teatrului lui Publius Terentius Afer.

Volumul de față cuprinde comediile: *Phormio*, *Hecyra* și *Adelphoe*.

Traducerea a fost efectuată după textul latin al celor trei piese din ediția

TÉRENCE
(Tome II, III)
Collection des Universités de France
Société d'edition „Les belles lettres"

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI"

PHORMIO

Titlul latin:

PHORMIO

PERSONAJELE

DEMIPHO, fratele lui Chremes, tatăl lui Antipho
CHREMES, tatăl lui Phaedria
ANTIPHO, un tînăr
PHAEDRIA, un tînăr
NAUSISTRATA, soția lui Chremes
SOPHRONA, doica Phaniumei
HEGIO, CRATINUS, CRITO } prieteni ai lui Demipho
PHORMIO, un parazit
DORIO, un negustător de sclave
DAVOS, GETA } sclavii lui Demipho

Acțiunea se petrece în Atena.

PROLOGUL

Un mai bătrîn confrate[1] neizbutind să smulgă
Poetul de la lucru şi lenii să-l dea pradă,
Prin bîrfe-ar vrea să-l facă acum să nu mai scrie;
Vorbeşte prin tot locul că-n piesele-i mai vechi
Sărăcăcios e stilul şi simplu dialogul,
Că n-a pus niciodată un tinerel zănatic
Să vadă-o căprioară fugind, de cîini gonită,
Şi ea cu voce-amară, să ceară ajutor[2].
Ci dac-ar ţine seama că piesa n-a căzut
Mai mult c-au fost actorii dibaci, nu pana lui,
N-ar îndrăzni atîta pe alţii să-i atace.
Ah, dacă vreunul zice sau poate se gîndeşte:
„De nu pornea bătrînul asupra lui atacul,
Nici un prilej să scrie prologul nu găsea,
Că n-are ce să spună, cînd nu defaimă" — noi
Aşa îi dăm răspunsul: cununa-i la-ndemîna
Oricui se nevoieşte în arta poeziei.

[1] E vorba de acelaşi mediocru scriitor Luscius Lavinius (Lanuvinus) căruia Terenţiu evită să-i spună numele, aici ca şi în prologul pieselor *Andria (Fata din Andros)*, *Eunuchus (Eunucul)*, *Heautontimorumenos (Cel ce se pedepseşte singur)*, (vezi „B.P.T." nr. 846), fie din dispreţ, fie pentru a preveni o „*actio iniuriarum*".

[2] Exemplu tipic de acţiune fantezistă şi de tehnică stîngace, ca şi altele de care îl învinuie pe acelaşi autor în prologurile pieselor mai sus citate.

Bătrînu-a vrut să-l rupă de lucru, ca să piară
De foame; iar poetu-i răspunde, nu-l atacă;
L-ar fi ţinut în cinste de-ar fi luptat cinstit;
L-a-ndatorat şi, iată,-i plăteşte datoria.
Mă voi feri de astăzi să-l mai vorbesc, măcar
Că el nu se fereşte să cadă în păcat.
Acum, vă rog aminte să luaţi: vă prezentăm
O comedie nouă, ce au numit-o grecii
Epidicazomenos[1], şi-i spun latinii *Phormio*,
Că primul rol jucat e de Phormio, parazitul,
Şi intriga în piesă doar el o va conduce,
De veţi cinsti poetul cu ascultarea voastră.
Vă cer bunăvoinţă şi linişte vă cer,
Să nu păţim şi astăzi ca mai demult, cînd trupa
Silită-a fost de larmă să părăsească scena[2];
Dar cel ce ne conduce ne-a-nstăpînit din nou
Aici, cu iscusinţa-i şi-ngăduinţa voastră[3].

---

[1] În româneşte: *Cîştig de cauză* sau *Verdictul*, titlu reflectînd concepţia juridică specifică lumii greceşti, în virtutea căreia tribunalul obliga pe cea mai apropiată rudă de sex masculin a unei orfane sărace să o ia în căsătorie sau să îi dăruie o zestre. *Epidicazomenos* — comedie scrisă de Apollodor din Carystos (cca. 300—260 î.e.n.).

[2] Aluzie la insuccesul primei reprezentaţii a piesei *Hecyra* (*Soacra*), în anul 165 î.e.n.

[3] Aluzie la succesul piesei *Heautontimorumenos* (*Cel ce se pedepseşte singur*), în urmă cu doi ani, şi fără îndoială al *Eunucului*, în primăvara anului 161, cînd a avut loc şi prima reprezentaţie a lui *Phormio*.

ACTUL ÎNTÎI

SCENA I

DAVOS

Ieri a venit la mine un vechi şi bun prieten,
Compatriotul Geta, (pentru că-i sînt dator
De mult cu-o rămăşiţă de bani) şi m-a rugat
Să i-o aduc chiar astăzi; o am, şi i-am adus-o.
Se spune că băiatul stăpînului său tocmai
S-a însurat; şi-mi pare că vrea să-i facă-un dar.
E rău că sărăcanii-s sortiţi întotdeauna
Să înmulţească celor cu bună stare-avutul!
Tot ce adună, bietul, cu dramul şi cu banul,
Chivernisind tainul[1] şi păcălindu-şi geniul[2],
Ea va lua grămadă, fără-a-i păsa ce greu
I-a venit lui s-adune. Şi cînd va naşte, iarăşi
O danie-nsemnată are să-i facă Geta,
O danie de ziua copilului, pe urmă,
Şi la iniţiere[3]... Sînt pentru ţînc, nici vorbă,
Dar mama le primeşte. Nu-l văd pe Geta, oare?

[1] E vorba de raţia alimentară pe care sclavii o primeau la calende (prima zi a unei luni) pentru întreaga lună.

[2] *Genius* era divinitatea tutelară cu care se identifica individul; a-şi păcăli sau înşela geniul — a se păcăli sau înşela pe sine însuşi.

[3] Aluzie la obiceiul grecesc al iniţierii, practicat şi de romani: la vîrsta de 14 ani copiii erau tunşi şi iniţiaţi în practicile unor culte religioase (în special la Delfi).

SCENA II

GETA, DAVOS

GETA

(iese vorbind cu cineva din casă)

De-o să mă cate unul roşcat...

DAVOS

Stai; iată-l!

GETA

Ah!

Tocmă' ieşisem, Davos, în calea ta.

DAVOS

(întinzându-i o pungă)

Primeşte-o!

E-ntreaga datorie; bani buni şi număraţi.

GETA

Îţi mulţumesc din suflet că nu m-ai dat uitării.

DAVOS

Frumoase obiceiuri şi-au făcut loc: ajungi
Să porţi recunoştinţă cui dă ce-ţi datorează.
Dar ce te necăjeşte?

GETA

Pe mine? Cunoşti teama,
Neliniştea în care trăim?

DAVOS

Anume?

GETA

Dacă
Nu flecăreşti, ţi-oi spune.

DAVOS

Ah, prostule! Ţi-e teamă
Să-ncredinţezi o vorbă cui cinstea i-ai cercat-o
Încredinţîndu-i banii? Şi ce folos am dacă
Te-nşel?

GETA

Atunci, ascultă.

DAVOS

O, sînt numai urechi!

GETA

Tu-l cunoşti pe Chremes ce-i frate cu bătrînul
Stăpîn?

DAVOS

Cum nu?

GETA

Pe fiul lui, Phaedria,-l cunoşti?

DAVOS

Cum te cunosc.

GETA

Bătrînii plecat-au amîndoi,
În Lemnos[1] cel mai mare,-n Cilicia[2] al nostru,
La un mai vechi prieten, ce, vrînd ca să-l atragă
La sine, munți de aur îi promitea-n scrisori.

DAVOS

Lui, care-avea atîta avere?

GETA

Las-o baltă;
Așa i-i felul.

DAVOS

Rege, ah, trebuia să fiu![3]

GETA

Plecînd pe mări, bătrînii pe mine m-au lăsat
Magistru la odrasle.

DAVOS

O, Geta, grea povară
Ți-ai luat pe umeri!

GETA

Proba am și făcut-o; știu;

[1] Insulă în partea de sud a Mării Egee.
[2] Regiune situată în sud-estul Asiei Mici.
[3] Acestei replici i se atribuie, în continuare, înțelesul: „ca să arăt cum trebuie să se poarte un om bogat". Termenul *rex*, din original, traducîndu-l pe cel grecesc, *basileus*, desemnează un personaj de seamă însoțit de o clientelă, ca patronul de parazit.

De-aceea mîinios e şi geniul meu pe mine.
Eh, i-am strunit o vreme... Ce s-o lungesc? Cu cinste
Vrînd să-mi slujesc stăpînii, mi-am tăbăcit spinarea.

DAVOS

La asta mă gîndisem şi eu; nebun e cel ce
S-arunçă-n ţeapă singur.

GETA

Am hotărît să-i las
În voia lor.

DAVOS

Văzut-ai cum merge preţul pieţei.

GETA

La început, al nostru nu s-a ţinut de şotii;
Dar Phaedria găseşte o mică ghitaristă[1],
Pe care, fără minte, începe s-o iubească.
Slujea la cel mai mîrşav neguţător de sclave;
Să-i dărui ce, cînd banii-i chiverniseau părinţii?
Şi doar ochi dulci să-i facă lui Phaedria-i rămîne,
S-o ducă pîn' la şcoală şi-acasă s-o aducă;
Noi, neavînd ce face mai bun, îl însoţeam.
Alăturea de şcoala copilei îşi ţinea
Un bărbier dugheana; şi noi o aşteptam
Cu toţii, înăuntru, pîn-o pornea spre casă.
Cum stam o dată-acolo, un tînăr am văzut
Cu ochii-n lacrimi, lucru ce ne-a uimit grozav.
L-am întrebat ce are. „N-aş fi crezut, ne zice,
Atît de grea să fie povara sărăciei.

[1] În original: *eitharistria* — cîntăreaţă care se acompaniază la ghitară.

Am cunoscut, aproape de-aici, o biată fată
Amar plîngîndu-şi mama pierdută; era-ntinsă
Chiar dinainte-i moarta şi, ca s-o-nmormînteze,
Afară de-o bătrînă, nu are nici o rudă,
Nici cunoscuţi, prieteni, nimic — să-i plîngi de milă.
Şi ce frumoasă fată!" Ce să lungesc povestea?
Mişcaţi am fost cu toţii. Antipho ne-a-ntrebat:
„Vreţi s-o vedem?" Un altul: „Desigur, vrem; să mergem!
Fii bun şi du-ne-acolo." Pornim cu toţii,-ajungem
Şi o vedem: frumoasă! Cu-atît mai mult cu cît
Ea nu-şi adăugase nimic la frumuseţe:
Desculţă, despletită, prost îmbrăcată,-n lacrimi,
Cu straie ponosite — că dacă n-ar fi fost
De felul ei frumoasă, n-ar fi părut nicicum.
Cel ce-o purta în suflet pe cîntăreaţă, numai:
„Da, zice, e drăguţă". Al nostru...

DAVOS

Bănuiesc:
S-a-ndrăgostit.

GETA

De-a bine! Să vezi unde-a ajuns:
Aleargă la bătrînă a doua zi; o roagă
Să-l lase împreună cu fata; ea-l respinge
Spunînd că nu se cade; copila-i cetăţeană
Cinstită de-a Atenei[1] şi dintr-un neam cinstit;
Ci dacă, după lege, ar lua-o de soţie,
Îngăduie, nici vorbă; altminteri — să n-audă!
La-ncurcătură iată-l: rîvnea să se însoare,
Dar îi era şi teamă de tatăl său pleçat.

[1] Phanium devenise cetăţeană a Atenei întrucît se născuse, cum se va vedea mai departe, în insula Lemnos, care în perioada cînd Apollodor din Carystos a scris comedia *Epidicazomenos* era posesiune ateniană (între anii 307—283 î.e.n.).

DAVOS

Nu şi-ar fi dat bătrînul, la-ntoarcere,-nvoirea?

GETA

Cum, pentru o soţie de neam umil şi fără
De zestre? Niciodată.

DAVOS

Şi ce-a fost pîn' la urmă?

GETA

Ce? Un anume Phormio, un parazit, se află,
Om îngîmfat, obraznic... Toţi zeii să-l trăsnească!

DAVOS

Ce-a făcut el?

GETA

Povaţă i-a dat cum ai s-auzi:
„O lege-avem prin care orfana se mărită
Cu cea mai de aproape din rude, şi datoare
Prin legea asta-i ruda s-o ieie de nevastă;
Voi spune că-i eşti rudă, te chem în faţa legii,
În chip de bun prieten al tatălui copilei;
La judecată mergem; voi spune cine-au fost
Şi tatăl ei şi mama, ce fel de rude sînteţi,
Punînd la cale totul, să iasă bine treaba;
Cum tu n-ai să tăgăduii nimic, am să cîştig.
Venindu-ţi tatăl, fi-va un tărăboi; ce-mi pasă?
Ea va rămîne-a noastră."

DAVOS

Hazlie îndrăzneală!

GETA

Primește, face-ntocmai; la judecată pierdem,
Și se însoară.[1]

DAVOS

Ce spui?

GETA

Ce-ai auzit.

DAVOS

O, Geta,
Ce-ai să te faci?

GETA

Pe Hercle! nu știu. Atîta doar:
Că-i bine-n fața sorții să mă țin dîrz.

DAVOS

Îmi place;
Vorbit-ai bărbățește!

GETA

În mine mi-e nădejdea.

DAVOS

Te laud.

---

[1] Procedura juridică definită de verbul *epidikazesthai*, care a dat titlul grecesc al piesei. Vezi și nota 1, p. 8.

GETA

Pot să-mi caut mijlocitor, dar cred
Că mult n-o să-mi ajute. „Acum să-l ierți, ar spune;
Ci dacă iar greșește, nu te mai rog.“ Și poate,
În șoaptă, i-ar da sfatul: „Cînd plec, de vrei, ucide-l“.

DAVOS

Și cellalt, pedagogul acelei cîntărețe...:
Cum stă?

GETA

De, nu prea strașnic.

DAVOS

Pesemne că nu poate
Prea mult să-i dăruiască?

GETA

Nimica, doar speranțe.

DAVOS

S-a-ntors al lui părinte?

GETA

Nu, încă nu.

DAVOS

Dar voi
Cînd v-așteptați patronul?

GETA

Prea sigur nu știu spune;

Aflat-am de-o scrisoare, a lui, c-ar fi venit
Şi s-ar găsi la vameş[1]; mă duc să-i dau de rost.

DAVOS

Mai ai cu mine, Geta, şi altceva?

GETA

Cu bine!

(Chemînd din interiorul casei.)

Băiete!... Nu e nimeni?

(Unui sclav care se arată.)

Poftim!

(Îi aruncă o pungă.)

I-o dai lui Dorcium

(Iese).

SCENA III

ANTIPHO, PHAEDRIA

ANTIPHO

Ajung să mă-nspăimînt de tata la gîndul numai că se-ntoarce;
El, Phaedria, care-mi vrea bine pe lumea asta cel mai mult!
Să nu fi fost nesocotinţa-mi, îl aşteptam cum i se cade.

PHAEDRIA

Ce s-a-ntîmplat?

[1] Funcţionarul care percepea vama în port. Grecii, ca şi romanii, percepeau taxe vamale nu numai de la corăbiile sosite din alte ţări, ci şi de la cele ce aduceau mărfuri din propria ţară.

ANTIPHO

Ştii, ca şi mine, ce-am îndrăznit, de ce mă-ntrebi?
Ah, dacă nu-i trecea prin minte lui Phormio să-mi dea sfatul lui,
Nu mă lăsam împins de patimi pîn' la asemenea prăpăd!
Nu mă-nsuram, îţi jur; ponoase aş fi-ndurat cîteva zile,
Dar aş fi fost scutit acuma de chinul zilnic...

PHAEDRIA

Înţeleg!

ANTIPHO

...cînd îl aştept pe cel ce vine să-mi năruiască fericirea.

PHAEDRIA

Cînd alţii plîng că n-au pe cine li-i drag, tu plîngi că ai ce-ţi place.
Pluteşti, Antipho, în iubire,
Şi viaţa ta de-acum, pe Hercle! mulţi o rîvnesc şi-o pizmuiesc.
Pe zei, m-aş prinde să mă bucur atîta vreme de iubită
Cu însuşi preţul vieţii mele! Ia cumpăneşte şi socoate
Că eu, vai mie, n-am nimica, în timp ce tu ai tot ce vrei;
Nu spun, că, fără cheltuială, o fată-ai luat crescută-n cinste,
Soţie-n ochii tăi şi-ai lumii, la adăpost de vorbe rele;
Eşti fericit, sau nu-ţi lipseşte nimic să fii, să nu te bucuri.
Să fi-ncăput, ca mine,-n gheara neguţătorului de sclave,
Ai fi văzut! Aşa e omul: nemulţumit de ce-i al lui.

ANTIPHO

Eu, tocmai, Phaedria, pe tine te socotesc mai fericit,
Că ai deplină libertatea alegerii: poţi să păstrezi,
Să drăgosteşti sau, dacă-ţi place, să părăseşti; eu sînt de plîns,
Că nu-mi pot părăsi avutul şi nici să mi-l păstrez nu pot.
Dar ce să fie? Nu e Geta cel ce s-apropie în goană?
Ba el e. Vai, mă tem de vestea pe care vine s-o aducă!

SCENA IV

GETA, ANTIPHO, PHAEDRIA

GETA

(aparte)

Pierdut eşti, Geta, de nu cauţi o cale repede să scapi;
Văd sumedenii de necazuri cum se abat asupra ta!
Şi nu ştiu nici să le înlătur, nici mă pricep s-o scot la capăt;
Căci fapta noastră nu mai poate mult timp rămîne tăinuită.

ANTIPHO

(către Phaedria)

De ce se zbuciumă atita?

GETA

(aparte)

Şi vreme n-am deloc: bătrînul s-a-ntors.

ANTIPHO

(către Phaedria)

Ce veste rea mă paşte?

GETA

(aparte)

Cînd o să afle, cum mă apăr şi furia cum i-o înmoi?
Să-i spun? Ia foc. Să tac? Îl mînii. Să mă dezvinui? Timp pierdut.
Vai mie! Nu atît la mine, ci la Antipho mă gîndesc;
Pe el îl tem, de el mi-e milă şi el mă ţine-n loc; altminteri
Aş lăsa baltă tot şi toate-şi, răsplătit cu supărarea
Bătrînului, mi-aş lua ce-mi place şi repede-aş întinde pasul.

ANTIPHO

(către Phaedria)

Ce spune despre furt și fugă?

GETA

(aparte)

Dar unde-l aflu pe Antipho? Și încotro să-i dau de urmă?

PHAEDRIA

(către Antipho)

Pe tine te-a numit.

ANTIPHO

Mi-e teamă să nu-mi aducă-o veste rea.

PHAEDRIA

Mai taci! Nu ești întreg la minte?

GETA

(aparte)

Știam că stă mai mult pe-acasă.

PHAEDRIA

Zic să-l strigăm...

ANTIPHO

(strigîndu-l pe Geta)

Așteaptă!...

GETA

Hei!

Oricine ești, strigi bine...

ANTIPHO

Geta!

GETA

Am dat de omul căutat.

ANTIPHO

Ce veste-aduci cu tine? Spune-o, dacă se poate,-ntr-un cuvînt.

GETA

O spun.

ANTIPHO

Ascult.

GETA

În port, de-o clipă...

ANTIPHO

S-a-ntors...?

GETA

Ghicești.

ANTIPHO

Vai mie.

PHAEDRIA
(către Geta)

Ei?!

ANTIPHO

Ce fac?

PHAEDRIA
(către Geta)

Ce-ai spus?

GETA

În port văzut-am pe tatăl lui şi unchiul tău.

ANTIPHO

Cum să-ndrept eu, nefericitul, acum, de grabă, tot prăpădul?
Ci dacă soarta ni-i duşmană şi mi te smulge, scumpă Phanium,
De viaţa mea s-alege colbul.

GETA

Acuma tocmai se cuvine
Să iei aminte, cred; norocul pe cei puternici îi ajută[1].

ANTIPHO

M-a scos de tot din fire.

GETA

Ţine-ţi mai mult ca totdeauna firea;
Căci dacă taică-tău simţi-va îngrijorarea ta, va crede
Că ai greşit.

PHAEDRIA

Adevărat e.

[1] Expresie proverbială *(Fortis fortuna adiuuat)*.

ANTIPHO

Dar nu pot, Geta, să mă schimb.

GETA

Şi dacă te-ar sili nevoia să faci un lucru mult mai greu?

ANTIPHO

N-aş fi în stare, ca şi-acuma.

GETA

(către Phaedria)

Vorbim degeaba, hotărît!
De ce să ne mai pierdem vremea? Eu am plecat.

PHAEDRIA

Şi eu.

ANTIPHO

(redevenind stăpîn pe sine)

Vă rog!
Şi dacă-ncerc?

(Luînd o înfăţişare eroică.)

Aşa e bine?

GETA

Glumeşti!

ANTIPHO

Uitaţi-vă acuma:
E bine? spuneţi.

GETA

Nu.

ANTIPHO

Acuma?

GETA

Te-apropii.

ANTIPHO

Dar acum?

GETA

E bine.
Rămîi așa, și-ntoarce-i vorba, și-ntoarce-i, atacînd, atacul,
De vrei să nu te copleșească mînia-i, strigătele...

ANTIPHO

Știu.

GETA

N-ai vrut, silit ai fost...

PHAEDRIA

...de lege și de judecători...

GETA

Pricepi?
Dar cine-i, cine e bătrînul din capul străzii noastre? El e!

ANTIPHO

Eu nu mai stau.

GETA

Cum asta? Hei, unde pleci, Antipho? Rămîi.

ANTIPHO

Mă cunosc bine şi vina mi-o cunosc;
Vă-ncredinţez pe Phanium şi viaţa mea sărmană.

(Iese.)

PHAEDRIA

Ce-o să ne facă, Geta?

GETA

Tu capeţi o morală,
Şi eu o scărmăneală, de nu mă-nşel, pe cinste.
Ştii, Phaedria, s-ar cere acuma să urmăm
Noi, pentru noi, povaţa şoptită lui Antipho.

PHAEDRIA

Nu-mi spune ce „s-ar cere", ci numai ce să fac.

GETA

Pe cînd puneam la cale isprava, ne-ai vorbit
— Îţi mai aduci aminte? — că ai găsit temeiuri
Şi drepte, şi-nţelepte şi lesne de-nţeles.

PHAEDRIA

Mi-aduc aminte.

GETA

Acuma ne-ar trebui, sau încă
Mai bune, mai viclene.

PHAEDRIA

Am să mă străduí, Geta.

GETA

Atunci, ia-i înainte; eu mă ascund aici,
Să te ajut și sprijin de ți se-nfundă.

PHAEDRIA

Haidem!

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

DEMIPHO, GETA, PHAEDRIA

DEMIPHO

Şi-a luat nevastă, va să zică, fără-nvoirea mea Antipho! Puterea — dar să las puterea! — el supărarea mea n-o ia în seamă! Nu i-a fost ruşine! O, ce-ndrăzneală! Geta, bun Sfătuitor!

GETA
(aparte)

Abia la urmă!

DEMIPHO

Ce pricini oare-au să-mi înşire? Sînt curios.

GETA
(aparte)

Găsesc eu una; fă-ţi altă grijă.

DEMIPHO

Dacă-mi spune: „Am fost silit, a vrut-o legea"? Aşa-nţeleg, mă jur...

GETA

(aparte)

Îmi placi.

DEMIPHO

Dar legea-a vrut să nu te aperi, şi adversarilor să dai
Cîştig de cauză?

PHAEDRIA

(încet, către Geta)

Aici e aici!

GETA

(încet, către Phaedria)

O scot la capăt, lasă-l!

DEMIPHO

Nici nu ştiu ce să fac, isprava-i de necrezut, neaşteptată;
De-atîta furie, nici mintea-mi nu poate-n voie chibzui.
Cuminte-i şi-nţelept cînd omul se vede răsfăţat de soartă
Să se gîndească şi gătească şi duşmănia să i-o-ndure:
Exilul, paguba, năpasta...; să ştie că-l aşteaptă-acasă
Dezmăţul fiului sau moartea soţiei, boala fiicei sale;
Căci toate-s lucruri cu putinţă, şi să nu-l ia fără de veste;
Ci dacă teama-i e deşartă, să se socoată fericit.

GETA

O, Phaedria, nu crezi pesemne că-s mai mintos decît bătrînul!
De mult am chibzuit la cîte m-aşteaptă cînd se-ntoarce el:
La moară voi pleca să macin, bătut voi fi; purta-voi lanţuri,
Şi voi munci din greu pe ţarini; şi n-aş fi luat fără de veste;
Ci dacă teama mi-i deşartă, am să mă cred preafericit.
Dar stai, şi nu alergi să-l mîngîi, pentru-nceput, cu-o bîndă vorbă?

DEMIPHO

Acela-i Phaedria, băiatul fratelui meu; îmi iese-n cale!

PHAEDRIA

Unchiule, salve!

DEMIPHO

Salve! Dar unde e Antipho?

PHAEDRIA

Mă bucur că vii teafăr...

DEMIPHO

Te cred. Dar dă-mi răspunsul

PHAEDRIA

E sănătos; aici e. Şi ţi-a mers totul bine?...

DEMIPHO

Tare-aş fi vrut.

PHAEDRIA

Dar ce ai?

DEMIPHO

Tu, Phaedria, mă-ntrebi?
Aţi ticluit o nuntă măreaţă-n lipsa mea!

PHAEDRIA

Te superi pentru-atîta?

GETA

(aparte)

Grozav comedian!

DEMIPHO

Dar cum să nu mă supăr? Abia aştept să-l văd,
Ca să-i arăt că tatăl de altădată, blînd
Şi iertător, ajuns-a cel mai nenduplecat.

PHAEDRIA

N-a săvîrşit nimica de care să te superi.

DEMIPHO

Mereu acelaşi lucru! Toţi sînt la fel; pe toţi
Îi vezi într-unul singur.

PHAEDRIA

Nu despre asta-i vorba.

DEMIPHO

Greşeşte unul: cellalt îl apără; şi face
Al doilea ca primul; se-ajută între ei.

GETA

(aparte)

Le-a zugrăvit bătrînul pe cinste vicleşugul.

DEMIPHO

De n-aş avea dreptate, nu i-ai lua tu partea.

PHAEDRIA

Să știi că-n ce-l privește pe vărul meu Antipho,
De-a vătămat avutul sau bunul tău renume,
Nu-l apăr, ci să-și rabde ursita meritată;
Dar dacă niște oameni vicleni ne prind în laț,
Pentru că sîntem tineri, și pricina cîștigă,
Pe drept purtăm noi vina și nu judecătorii,
Cînd știi cum ei, din pizmă, iau de la cei bogați
Și-i dăruie, din milă, pe oamenii sărmani?

GETA

(aparte)

De nu știam povestea, juram că spune drept.

DEMIPHO

Dar care om al legii îți poate da dreptate,
Cînd tu, în apărare, nici gura n-o deschizi,
Ca el?

PHAEDRIA

Oricărui tînăr i se putea-ntîmpla
Ponosul; dus în fața judecătorilor,
Stingher, sfios, Antipho s-a tulburat, sărmanul,
De n-a știut să-ngaime ce pregătise-n minte.

GETA

(aparte)

O, strașnic! Dar e vremea să trec lîngă bătrîn.

(Către Demipho.)

Salut, stăpîne! Tare mă bucur că vii teafăr.

DEMIPHO

Salut, o, vrednic paznic! Al casei mele reazem,
Ce i-au purtat, în lipsa-mi, de grijă lui Antipho!

GETA

Ascult de multă vreme cum pe noi toți ne-nvinui
Fără temei, pe Hercle! și mai nedrept pe mine.
Ce-aș fi putut eu face în toată treaba asta?
Pe sclav nu-l lasă legea să apere procese,
Nici martor nu-l primește.

DEMIPHO

Trec peste tot, și cred
Că, nencercat și tînăr, s-a-nfricoșat; se poate;
Tu erai sclav. Dar fie-i de-o mie de ori rudă,
Să n-o fi luat pe fată; ar fi avut o zestre
De dat, cum cere legea, să-și ia un alt bărbat.
Ce minte-avu s-aducă aici o sărăntoacă?

GETA

Nu mintea, ci lui banii-i lipseau.

DEMIPHO

Să fi cerut
De undevă...

GETA

De unde? Ușor e să vorbești.

DEMIPHO

La o adică, fie, cu camătă lua.

GETA

Hei! Bine zici! Dar nimeni nu-i-ar fi dat, cît timp Trăieşti!

DEMIPHO

Nu, nu se poate, nu-ngădui nicidecum!
O zi n-o să-i tihnească femeii măritişul!
N-am să fiu blînd cu nimeni. Vreau să-mi arăţi mi
Ori să-mi arăţi, mai bine, pe unde locuieşte.

GETA

Vorbeşti cumva de Phormio?

DEMIPHO

Apărătorul fetei.

GETA

Am să-l aduc.

DEMIPHO

Şi unde-i Antipho?

PHAEDRIA

A plecat.

DEMIPHO

Mergi, Phaedria, şi cată-l, şi adu-mi-l.

PHAEDRIA

Mă duc
La ţintă.

GETA

(încet, ironic)

La Pamphila, adică.

DEMIPHO

Pînă-n casă
Eu mă reped, o clipă, ca să-i cinstesc pe zeii
Penați[1]; alerg, pe urmă, în for, după cîțiva
Prieteni, să-mi ajute în pricina de față,
Ca să nu șovăi cumva cînd o să vină Phormio.

SCENA II

PHORMIO, GETA

PHORMIO

(intrînd în scenă împreună cu Geta)

Așa mi-ai spus: că de mînia lui taică-su-a fugit.

GETA

Așa.

PHORMIO

Lăsînd-o singură pe Phanium?

GETA

Întocmai.

[1] În mitologia romană, penații erau divinitățile protectoare ale familiei și ale casei, în mijlocul căreia ardea, în cinstea lor, un foc nestins.

PHORMIO

Şi bătrînul turbă

GETA

De-a bine.

PHORMIO

(vorbind cu sine însuşi)

Numai ţie, Phormio, ţi se vor sparge toate-n creştet!
Tu ai gătit mîncarea asta, mănînc-o singur; fă-ţi curaj

GETA

Te rog din suflet!...

PHORMIO

(idem, îngîndurat)

Dacă-mi cere...

GETA

În tine-avem nădejde...

PHORMIO

(acelaşi joc)

Asta-i!.

Şi dacă-o dă?...

GETA

Ne-ai pus la cale...

PHORMIO

(același joc)

Așa fac...

GETA

Dă-ne ajutor.

PHORMIO

(către Geta)

Adu-mi-l pe bătrîn! Tot planul s-a rînduit în mintea mea.

GETA

Și care-i?

PHORMIO

Nu vrei s-o păstreze pe Phanium și, scăpîndu-i fiul
De vină, să atrag asupra-mi întreaga tatălui mînie?

GETA

Bărbat viteaz și bun prieten! Dar, ah, mi-e tare teamă,
Phormio,
Să nu te-mpingă vitejia pîn' la pieirea-n lanțuri.

PHORMIO

Nu!
Mi-am socotit eu bine pașii, iar calea bine-am însemnat-o.
Ehei, îți dă prin minte, Geta, pe cîți de moarte i-am lovit,
Străini și cetățeni de-ai noștri? Cu cît îi știu, cu-atît mai des...
Și, spune-ai auzit pe vreunul să scrie plîngere-mpotrivă-mi?

GETA

Cum iei tu asta?

PHORMIO

Nu pui laţul pentru ereţi sau pentru ulii,
Măcar că ei ne fac tot răul, ci păsării nestricătoare;
Pentru că ea folos aduce, şi osteneşti în van cu ceilalţi.
Nu eu dau dosul la primejdii, ci alţii, care au ce pierde;
Eu nu am de pierdut nimica. Vei spune: „Te-or închide-n casă";
Ci n-or fi proşti să dea mîncare unui mîncău vestit, ca mine;
Sînt prea deştepţi ca să-mi aducă atîta bine pentru rău.

GETA

El n-o să ştie niciodată să-ţi mulţumească pe cît meriţi.

PHORMIO

Ba lui, patron al meu şi rege, nu poţi de-ajuns să-i mulţumeşti.
Tu nu plăteşti un ban, faci baie, dai cu parfum şi-ţi limpezeşti
Pînă şi mintea, el se zbate cu grijile şi cheltuiala!
Se dă în vînt să-ţi facă placul; el rîde strîmb, tu rîzi cu poftă;
Bei primul, stai la masă primul şi te cuprinde şovăiala...

GETA

Ce să-nţeleg aici?

PHORMIO

...că nu ştii din ce să-nfuleci mai întîi...
Şi dacă socoteşti că toate-s grozav de bune şi de scumpe,
Nu-ţi vine să priveşti patronul ca pe un zeu ocrotitor?

GETA

Iată bătrînul! Vezi, ia seama. E grea ciocnirea de-nceput;
Ci dacă treci prin ea cu bine, pe urmă-l duci cum vrei de nas.

SCENA III

DEMIPHO, HEGIO, CRATINUS, CRITO, PHORMIO, GETA

DEMIPHO

(către prietenii care îl urmează)

Așa-i că niciodată n-ați auzit de-un om
Mai făcut de ocară și mai jignit ca mine?
Veniți, veniți, prieteni!

GETA

(încet, către Phormio)

E mînios.

PHORMIO

(încet, către Geta)

Ai grijă!

Îl iau la zgîlțîială.

(Tare, prefăcîndu-se că nu-l vede pe Demipho.)

Pe zeii fără moarte,
Demipho-a spus că nu-i e această Phanium rudă?
A spus că nu-i e rudă acest Demipho?

GETA

(prefăcîndu-se și el că nu-l vede pe Demipho)

Da.

PHORMIO

(același joc)

Și-a spus că nu-l cunoaște pe tatăl fetei?

GETA

(același joc)

Da.

DEMIPHO

(către prietenii săi)

De nu mă-nșel, acesta e omul meu. Veniți!

PHORMIO

(același joc)

Și că habar nu are cine-a fost Stilpho?

GETA

(același joc)

Da.

PHORMIO

(același joc)

Ah, pentru că-i săracă el nu-i cunoaște tatăl
Și-a părăsit-o; iată ce face lăcomia!

GETA

(același joc)

Mai zi că mi-e stăpînul om rău, și ai s-auzi!

DEMIPHO

Tot el, nerușinatul, mă-nvinuie pe mine!

PHORMIO

(același joc)

Băiatul e prea tînăr și nu pot să-l învinui
Că nici el nu-l cunoaște; era un om bătrîn,

Sărac, ce toată ziua trudea peste ogoare;
Şi numai bietul tata s-a îndurat să-i deie
Ceva pământ; şi-adesea, pe-atunci, mi se plîngea
De ruda lui, bătrînul, că-l lasă-n părăsire —
Şi, ah, ce om! Un altul nu s-a văzut mai bun.

GETA
(acelaşi joc)

Ai să ajungi ca omul tău bun!

PHORMIO
(acelaşi joc)

Iar tu în streang!
De nu i-aş fi luat partea, n-aş fi aflat niciînd
De toată duşmănia pe care-o poartă-ai voştri
Sărmanei părăsite atît de fără milă.

GETA
(acelaşi joc)

Îmi ponegreşti stăpînul în lipsă, om netrebnic?

PHORMIO
(acelaşi joc)

Da, şi pe drept.

GETA
(acelaşi joc)

Cum asta? Ce spui, tîlhare?

DEMIPHO

Geta!

GETA

(prefăcîndu-se că nu l-a auzit, către Phormio)

Învălui şi-ntorci legea ca să storci bani!

DEMIPHO

Hei, Geta!

PHORMIO

(încet, către Getă)

Răspunde!

GETA

Cine-i? Cine?

(Prefăcîndu-se că-l descoperă pe Demipho.)

Ah!

DEMIPHO

Taci!

GETA

În lipsa ta,
Netrebnice cuvinte a spus acest netrebnic,
Şi-aşa de dimineaţă o ţine-ntr-una.

DEMIPHO

Gata!

(Către Phormio.)

În primul rînd, băiete, cu-ngăduinţa ta,
Ţi-aş pune o-ntrebare şi te-aş ruga să-mi spui
Cine-i acel pe care prieten l-ai numit
Şi cam ce fel de rudă cu mine ţi s-a dat?

PHORMIO

Vrei să mă-ncurci, de parcă nu l-ai fi cunoscut.

DEMIPHO

Eu?

PHORMIO

Da.

DEMIPHO

Eu neg; ajută-mi memoria, de poți.

PHORMIO

Hai, nu-ți cunoști tu vărul?

DEMIPHO

Mă scoți din pepeni! Spune-i Pe nume.

PHORMIO

(încercînd să-și aducă aminte)

Ah, pe nume? Prea bine!

DEMIPHO

De ce taci?

PHORMIO

(încet)

Prăpăd! nu-l mai țin minte.

DEMIPHO

Vorbești odată?

PHORMIO

(încet)

Geta,
De ți-l aduci aminte șoptește-mi-l

(Tare.)

Nu-ți spun.
Te faci că nu-l știi, ca să mă pui la încercare.

DEMIPHO

Eu, la-ncercare?

GETA

(șoptind)

Stilpho!

PHORMIO

Ei, și ce-mi pasă? Stilpho
I se spunea.

DEMIPHO

Cum?

PHORMIO

Stilpho, am zis; l-ai cunoscut.

DEMIPHO

Deloc, și niciodată nu am avut vreo rudă
Cu numele...

PHORMIO

Şi nu ţi-e ruşine de-aceşti oameni?
De-ar fi lăsat vreo zece talanţi ca moştenire...

DEMIPHO

Să te trăsnească zeii!

PHORMIO

...tot neamu-i, pe de rost,
Mi-l înşirai, pe dată, cu moşii şi strămoşii.

DEMIPHO

Da, fie! Şi găsind-o, pe dată-aş fi putut
Să spun ce rudă-mi este; dar caută-mi-o tu:
Ce rudă-i, deci, cu mine?

GETA

(tare, către Demipho)

L-ai înfundat.

(încet, către Phormio.)

Ia seama!

PHORMIO

Cu toată limpezimea am spus la judecată;
Şi de minţeam cu-o iotă, nu s-ar fi ridicat
Băiatul împotrivă-mi?

DEMIPHO

De fiul meu vorbeşti?
Dar despre el se ştie că-i prost făr' de pereche.

PHORMIO

Tu eşti mintos — aleargă pîn' la judecători
Şi cere înc-o dată să judece pricina,
Şi lesne izbuti-vei de două ori s-aduci
În faţa judecăţii o singură pricină.

DEMIPHO

Aş înghiţi ocara doar pentru că socot
Să ocolesc procesul şi să mă scap de tine,
Şi dacă vrea să plece cu zestrea hotărîtă,
Prin lege, unei rude; atunci, i-aş da cinci mine.

PHORMIO

Haha! Eşti de tot hazul!

DEMIPHO

Ei, ce? Şi n-ar fi drept?
Ori eu nu pot să-mi capăt, ca alţii, dreptul meu?

PHORMIO

Dar legea îţi dă dreptul să amăgeşti o fată
Şi s-o alungi, pe urmă, plătindu-o ca pe tîrfe?
Sau, tocmai, vrînd s-o scape, sărmana, din mocirla
Desfrîului, ea cere ca ruda-apropiată
S-o ia-n căsătorie? Tu asta vrei să-mpiedici!

DEMIPHO

Da, rudă! Şi de unde mi-e rudă?

PHORMIO

Hotărîrea
S-a dat, şi nu se schimbă.

DEMIPHO

Crezi tu? Dar nu mă las
Nici mort, şi voi schimba-o.

PHORMIO

Baţi cîmpii!

DEMIPHO

Ai să vezi!

PHORMIO

Ca să sfîrşim, cu tine eu treabă n-am, Demipho;
Doar osîndit ţi-e fiul, tu nicidecum; pe tine
De vîrsta-nsurătorii te ştiu trecut.

DEMIPHO

Socoate
Că ţi-a vorbit el însuşi tot ce vorbit-am eu,
Sau îl alung de-acasă cu zisa lui soţie!

GETA

(încet)

E furios.

PHORMIO

Fă bine şi-ntoarce-te la tine[1].

DEMIPHO

Ai legămînt la toate să mi te-mpotriveşti,
Mişelule?

[1] Sens neclar în original.

PHORMIO

(încet, către Geta)

Se teme, măcar că el nu vrea
Să pară.

GETA

(încet, către Phormio)

Începutul e bun...

PHORMIO

(către Demipho)

De ce nu rabzi
Ce-i de răbdat? Pe Hercle! ți-ar face mare cinste,
Și-am deveni prieteni.

DEMIPHO

Și crezi că vreau să fim
Prieteni? Sau că-mi place să te aud și văd?

PHORMIO

Dacă te-mpaci cu nora, afla-vei mîngîiere
La bătrînețe; ia seama că numeri niște ani.

DEMIPHO

Te mînglie tu! Ia-o tu!

PHORMIO

Mai domol.

DEMIPHO

Ascultă,
M-am săturat de vorbă! De nu ți-o iei pe dată,
O dau pe ușă-afară. Eu, Phormio, am zis!

PHORMIO

Atinge-o sau cinsteşte-o nu ca pe-o cetăţeană,
Şi-ţi fac proces pe cinste. Şi eu am zis, Demipho!

(Încet, către Geta.)

De-o fi cumva nevoie, mă chemi de-acasă.

GETA

(încet, către Phormio)

Bine.

(Phormio iese.)

SCENA IV

DEMIPHO, GETA, CRATINUS, HEGIO, CRITO

DEMIPHO

(aparte)

Ce griji îmi dă băiatul, ce frămîntări, cu-această
Căsătorie-n care se-ncurcă şi mă-ncurcă!
Şi nici măcar nu vine la mine, ca să ştiu
Ce spune şi ce crede acum de fapta lui.

(Către Geta.)

Ia du-te pîn-acasă şi vezi dacă s-a-ntors.

GETA

Alerg.

(Iese.)

DEMIPHO

(către prietenii săi)

Cred că-nţeles-aţi cu toţii cum stă treaba.
Ce să fac? Spune, Hegio.

HEGIO

Ba Cratinus să spună,
Că-i cel mai bun...

DEMIPHO

Vorbeşte, o, Cratinus!

CRATINUS

Vrei tu?...

DEMIPHO

Da, vreau.

CRATINUS

Lucrează numai întru folosul tău;
Şi îmi mai dau părerea că tot ce-a săvîrşit,
În lipsa ta, băiatul, pe drept tu poţi să-ndrepţi
Şi lesne izbuti-vei. Am zis.

DEMIPHO

Vorbeşte, Hegio!

HEGIO

El s-a rostit cu minte; dar fiecare vede
În felul său: cîţi oameni, atîtea-s şi păreri[1].
Eu cred că dacă legea şi-a spus cuvîntul, nu poţi
Să-l mai răstorni, şi rău e să-ncerci.

DEMIPHO

Vorbeşte, Crito!

[1] Expresie proverbială *(Quot homines, tot sententiae)*.

CRITO

Eu cred că se cuvine adîncă chibzuinţă;
E-o pricină-ncurcată.

HEGIO

(către Demipho)

Putem pleca?

DEMIPHO

Drum bun.

(Cei trei prieteni ies.)

Pe Hercule! mă iată şi mai nedumerit.

GETA

(revenind)

Nu, nu s-a-ntors.

DEMIPHO

Mai bine pe frate-meu l-aştept;
Povaţa lui, nu alta, se cade s-o urmez.
Cobor în port să aflu pe cînd soseşte nava.

GETA

Îl caut pe Antipho să-i spun ce s-a-ntîmplat.
Dar, iată-l în persoană, la vremea potrivită.

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

ANTIPHO, GETA

ANTIPHO

Pe Hercle! meriţi să te mustri de slăbiciunea ta, Antipho:
S-o ştergi aşa, lăsînd pe alţii să poarte grija vieţii tale!
Te-ai bizuit că-ţi văd de rosturi mai cu tărie decît tine?
Măcar să-ţi fi păsat de soarta aceleia ce-n casă-o ţii,
Să n-o ajungă vreo năpastă pentru că-n tine s-a-nrezut,
Că-n deznădejdea ei, tu singur eşti reazemul şi-i eşti nădejdea.

GETA

Şi noi ţi-am zis, pe-aici, destule, că te-ai grăbit s-o iei din loc.

ANTIPHO

Te căutam.

GETA

Cu toate astea noi pricina ţi-am apărat-o.

ANTIPHO

Să-mi spui ce soartă mă aşteaptă şi cum stau lucrurile? Tata
A bănuit ceva?

GETA

Nu încă.

ANTIPHO

E vreo speranță?

GETA

Nu știu.

ANTIPHO

Ah!

GETA

Măcar că Phaedria din suflet te-a apărat.

ANTIPHO

Îl recunosc.

GETA

Iar Phormio, azi, ca totdeauna, plin de curaj s-a arătat.

ANTIPHO

Și ce-a făcut?

GETA

S-a luat în gură cu miniatul tău părinte.

ANTIPHO

Prea bine, Phormio!

GETA

Eu, la rîndu-mi, l-am ajutat...

ANTIPHO

Cît vă iubesc!

GETA

Pentru-nceput, așa stă treaba; e încă liniște, cît timp
Pe unchiul tău vrea să-l aștepte bătrînul.

ANTIPHO

Pentru ce?

GETA

Îmi pare
Că-n toată-această-ncurcătură se bizuie pe sfatul lui.

ANTIPHO

Vai mie, Geta, mă-nspăimîntă sosirea unchiului acuma!
De hotărîrea lui pripită atîrnă viața mea sau moartea.

GETA

Îți vine Phaedria.

ANTIPHO

Da? Unde-i?

GETA

De la palestra[1] lui se-ntoarce.

---

[1] La vechii greci, locul rezervat pentru gimnastică, lupte sportive și, în general, pentru toate exercițiile fizice practicate de tineri. Aici, însă, Geta folosește termenul în glumă, referindu-se la casa negustorului de sclave Dorio, în care Phaedria intrase mai înainte (actul întîi, sfîrșitul scenei I) în căutarea Pamphilei.

SCENA II

PHAEDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA

PHAEDRIA

(căutînd să-l ajungă pe Dorio, care merge înaintea lui)

Hai, Dorio!
Ascultă-mă!

DORIO

N-ascult nimica.

PHAEDRIA

O clipă.

DORIO

— Lasă-mă în pace!

PHAEDRIA

Ascultă-o vorbă.

DORIO

Mi-e şi silă s-ascult de mii de ori un lucru.

PHAEDRIA

De astă dată-ai să te bucuri de ce-o s-auzi.

DORIO

(oprindu-se)

Poftim: ascult.

PHAEDRIA

Nu-mi iei în seamă rugămintea s-aştepţi trei zile?

(Dorio vrea din nou să plece.)

Unde pleci?

DORIO

M-ar fi uimit, băiete, să-mi spui o noutate.

ANTIPHO

(încet, către Geta)

De negustor mi-e tare teamă... că-i dă dureri de cap.

GETA

(același joc)

Și mie.

PHAEDRIA

Nu-mi dai crezare?

DORIO

Nu. Ghicit-ai!

PHAEDRIA

Și dacă eu îți jur?

DORIO

Poveștil

PHAEDRIA

Vei fi plătit până la urmă și mulțumit deplin.

DORIO

Palavre!

PHAEDRIA

Ajută-mă: ai să te bucuri; pe Hercle! nu te mint.

DORIO

Visezi!

PHAEDRIA

Încearcă; nu e lung răgazul..

DORIO

Îmi cinți mereu același cîntec.

PHAEDRIA

Tu îmi ești rudă și prieten, și tată, și...

DORIO

Iar flecărești!

PHAEDRIA

Atît ți-e inima de aspră și sufletul de împietrit,
Că nici durerea nu le-nmoaie, nici rugămintea mea fierbinte?

DORIO

Atît ești, Phaedria, de capiu și-atîta de nerușinat,
Că vrei pe vorbe daurite și pe ochi duloi să-ți dau o fată?

ANTIPHO

(aparte)

Ah, e de plîns!

PHAEDRIA

(aparte)

Vai, m-a dat gata!

GETA

(aparte)

Cum se aseamănă-ntre ei!

PHAEDRIA

Să mă pălească ghinionul, acum, cînd bunul meu Antipho
E cufundat în alte rosturi!

ANTIPHO

(arătîndu-se)

Hei, Phaedria, ce s-a-ntîmplat?

PHAEDRIA

O, fericitule Antipho!...

ANTIPHO

Eu?

PHAEDRIA

...Care ţii iubirea-n casă,
Şi n-ai avut defel nevoie să lupţi cu vitregia sorţii!

ANTIPHO

În casă eu? Da, cum se spune, mai mult ţin lupul de urechi[1],
Că nu ştiu nici cum să-i dau drumul şi nici nu ştiu cum să-l mai ţin.

DORIO

Eu, tot aşa cu el.

ANTIPHO

Ţi-e teamă că nu rămîi neguţător?
(Către Phaedria.)
Ce-a mai scornit bătrînul?

---

[1] Expresie proverbială *(Auribus teneo lupum)*

PHAEDRIA

Ăsta? Cel mai neom e dintre oameni:
Azi mi-a vîndut-o pe Pamphila.

ANTIPHO

Cum, a vîndut-o?

GETA

A vîndut-o?

PHAEDRIA

Da, a vîndut-o.

DORIO

Mîrșăvie! Căci el pe bani a cumpărat-o!

PHAEDRIA

(aparte)

Cum, nu-l înduplec să aștepte și să amîne-acea vînzare
Trei zile doar, pînă-adun banii făgăduiți de-ai mei prieteni?

(Către Dorio.)

Și dacă nu vin să ți-i număr, nici o clipită să nu-ntîrzii.

DORIO

M-a năucit.

ANTIPHO

E scurt răgazul; hai, Dorio, fii de-înțeles!
El îndoit o să-ți plătească tot binele ce azi i-l faci.

DORIO

Eh, vorbe goale!

ANTIPHO

Lași să fie Pamphila scoasă din oraș?
Îngădui tu să se despartă doi tineri care se iubesc?

DORIO

Nici eu, nici tu...

PHAEDRIA

Să-ți răsplătească mărițiii zei așa cum meriți!

DORIO

Te rabd, măcar că nu-mi stă-n fire, de multe luni: făgăduiești,
Dar nu plătești, ci doar te smiorcăi; azi am găsit, în schimb, pe altul
Ce nu se vaită, ci plătește: dă locul tău celor mai buni.

ANTIPHO

(către Phaedria)

Dar, după cît mi-aduc aminte, ți-a hotărît o zi anume
Cînd trebuia să-și ieie plata.[1]

PHAEDRIA

Adevărat.

DORIO

Am zis eu nu?

[1] După alți editori, Antipho se adresează lui Dorio, iar replica acestuia s-ar citi astfel: „Dar, după cît mi-aduc aminte, *ați* hotărît o zi anume / Cînd trebuia să-și ieie fata".

ANTIPHO

Şi a trecut?

DORIO

Mai e doar ziua de astăzi.

ANTIPHO

Nu te ruşinează
Urita-ţi faptă?

DORIO

Nu, de vreme ce-mi prinde bine.

GETA

Scîrnă!

PHAEDRIA

Dorio,
Aşa te porţi?

DORIO

Aşa mi-i felul; dacă vă plac, mă folosiţi.

ANTIPHO

Îl tragi pe sfoară!

DORIO

Nu, Antipho; el vrea pe sfoară să mă tragă;
El a ştiut ce fac şi cine-s; eu, însă, l-am crezut ce nu e;
El m-a-nşelat; eu nu sînt altul decît acelaşi care-am fost.
Văd doar o cale: militarul a spus că mîine-aduce banii
De dimineaţă; dacă mîine îi iei tu, Phaedria, nainte,
Eu, unul, dau întîietate cui îmi plăteşte-ntîi. Cu bine!

SCENA III

PHAEDRIA, ANTIPHO, GETA

PHAEDRIA

(vorbind cu sine însuși)

Vai mie, ce mă fac? de unde să-i scot pe loc atît bănet,
Chiar dacă mi-ar fi dat și-acele trei zile de răgaz, cînd eu
Am mai puțin decît nimica?

ANTIPHO

Lasă-vom, Geta, soarta rea
Să-l biruie, cînd el pe mine m-a ajutat din răsputeri?
Să-l scoatem la liman se cade, plătindu-i binele cu bine.

GETA

Așa s-ar cuveni, stăpîne.

ANTIPHO

Curaj, tu singur poți să-l scapi!

GETA

Și ce să fac?

ANTIPHO

Găsește-i banii.

GETA

Aș vrea și eu, dar spune-mi unde?

ANTIPHO

E tata-aici.

GETA

Știu; mai departe?

ANTIPHO

Celui deştept i-ajunge-o vorbă[1].

GETA

Aşa mă-nveţi...?

ANTIPHO

Aşa.

GETA

Pe Hercle! frumos învăţul. Ia dă-mi pace!
M-ar bucura să n-am necazuri cu-nsurătoarea ta, şi vrei,
De dragul altuia, deodată să-mi hărăzeşti pedeapsă crucii?

ANTIPHO

(către Phaedria)

Drept a vorbit.

PHAEDRIA

Cum! Pentru bine sînt, Geta, un străin?

GETA

Defel;
Dar nu ajunge că bătrînul e furios acum pe noi,
Ca, iar stîrnindu-l, să ne pierdem nădejdea că-l mai îmblînzim?

PHAEDRIA

Din faţa mea s-o smulgă altul, s-o ducă nu ştiu unde?

(Luînd o înfăţişare eroică.)

Ah!
O vorbă spune-mi, cît e vreme, şi cît mai sînt aici, Antipho,
Şi bine urtă-te la mine.

[1] Expresie proverbială *(Dictum sapienti sat est)*.

ANTIPHO

De ce? Ce vrei să faci? Vorbește!

PHAEDRIA

Oriunde-o va purta prin lume am s-o urmez, sau mă gătesc
De moarte.

GETA

Să-ți ajute zeii în tot ce faci, dar ia-o-ncet!

ANTIPHO

(către Geta)

Hai, caută ceva, ajută-l.

GETA

Să „caut"! Ce?

ANTIPHO

Te rog, încearcă;
Mă tem de fapta-i fără cuget, și rău o să ne pară, Geta.

GETA

Să-ncerc...

(După ce s-a gîndit.)

Da, e scăpat de-a bine; măcar că scump am să plătesc.

ANTIPHO

N-ai teamă; îți rămîn alături, părtaș la bine și la rău.

GETA

(către Phaedria)

Și de cîți bani ai trebuință? Vorbește.

PHAEDRIA

Doar treizeci de mine.

GETA

Treizeci? Văleu! prea scumpă fată!

PHAEDRIA

E prețuită prea puțin!

GETA

Îți facem rost.

PHAEDRIA

Tu, om de suflet!

GETA

Ia, cară-te!

PHAEDRIA

Îi vreau curînd.

GETA

Curînd ți-i dau. Dar am nevoie de Phormio ca să mă ajute.

ANTIPHO

Oricînd e-al tău. Împovărează-l fără sfială: poate duce;
E cel mai vrednic om din lume.

GETA

Atunci, la el să mergem, iute!

ANTIPHO

Pot să vă dau și eu o mînă de ajutor?

GETA

Nu; du-te-n casă
Și mîngîie-o pe-ngrijorata copilă, că mi-o-nchipui moartă
De spaimă. Ce aștepți?

ANTIPHO

Nimica n-aș face mai cu bucurie.

PHAEDRIA

Cum te-ai gîndit s-o scoți la capăt?

GETA

Îți povestesc pe drum; să mergem!

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

DEMIPHO, CHREMES

DEMIPHO

Spune,-ai adus-o, Chremes, pe-aceea după care
Te-ai dus în Lemnos, fiica ta?

CHREMES

Nu.

DEMIPHO

Şi de ce nu?

CHREMES

Pentru că mama fetei văzînd că prea întîrzii,
Iar fata e la vîrsta cînd nepăsarea mea
O-mpovăra de grijă, cică-a pornit cu toţi
Ai ei să-mi cate urma pe-aici.

DEMIPHO

Mă rog, şi-atunci
De ce, aflînd acestea, atît ai zăbovit?

CHREMES

Ţinut am fost de boală.

DEMIPHO

Ei, cum? Ce fel?

CHREMES

Cum ce?
Şi bătrîneţea însăşi e-o boală[1]. Dar năierul
Ce le-a adus, îmi spune c-ar fi ajuns cu bine.

DEMIPHO

De fiul meu aflat-ai ce-a săvîrşit în lipsa-mi?

CHREMES

E tocmai lucrul care mă-ncurcă cel mai mult,
Că dacă mi-aş da fata unui străin, silit
Aş fi să-i spun cu cine şi-n ce fel am avut-o.
Mă pot încrede-n tine ca-n mine însumi, ştiu;
Pe cînd străinul caută să-mi fie aliat
Tăcînd atîta vreme cît sîntem buni prieteni;
Cînd ne-om răci, cum ştie ce nu vreau să se ştie,
Nevastă-mea afla-va cu uşurinţă taina;
Şi-atunci nu-mi mai rămîne decît să plec de-acasă,
Căci singur eu, din multa-mi avere, sînt al meu.

DEMIPHO

Aşa e, ştiu, şi asta mă-ngrijorează, Chremes;
Sînt hotărît de-aceea să nu mă dau bătut,
Ci să-mplinesc întocmai ce ţi-am făgăduit.

---

1 Expresie proverbială *(Senectus ipsa est morbus)*.

SCENA II

GETA, DEMIPHO, CHREMES

GETA

(vorbind cu sine)

N-am mai văzut vreodată un om mai iscusit
Ca Phormio! Într-un suflet alerg la el să-i spun
C-avem de bani nevoie și vrem să facă rost;
Și nici nu mîntui vorba că el mă și-nțelege;
Se bucură, mă laudă, întreabă de bătrîn
Și preamărește zeii că i-au și dat prilejul
S-arate că nu-i este lui Phaedria prieten
Mai bun ca lui Antipho. Îi cer să mă aștepte
În piață și făgădui să îi aduc bătrînul.
Dar iată-l! Cine-i cellalt? Vai! S-a întors și tatăl
Lui Phaedria! Dar, vită ce sînt, de ce mi-i teamă?
Că au sosit, nu unul, ci doi ca să-i înșel?
Mai de folos îmi pare să iau din două părți.
Începem tot cu primul[1]: plătește — mi-e de-ajuns;
De n-am să fac nimica, încerc la celălalt.

SCENA III

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO

ANTIPHO

(aparte, fără să-i vadă pe ceilalți)

Aștept cu nerăbdare întoarcerea lui Geta.
Dar iată-l, ah, pe unchiul cu tata. Vai de mine!
Mă tem să nu-l împingă la nu știu ce pe tata!

[1] Demipho.

GETA

(aparte)

Mă duc la ei...

(Tare.)

O, Chremes, al nostru...!

CHREMES

Salve, Geta!

GETA

Vii sănătos, mă bucur!

CHREMES

Te cred!

GETA

Şi cum a fost?
Pe-acasă — o mulţime de noutăţi?

CHREMES

Destule.

GETA

Da, da. Ştii cu Antipho ce s-a-ntîmplat?

CHREMES

Ştiu tot.

GETA

(către Demipho)

I-ai povestit?

(Către Chremes.)

O, Chremes, e-o faptă necinstită
Să-l prindă în capcană!

CHREMES

Așa-i, spuneam și lui.

GETA

Am chibzuit de-a bine, la rîndu-mi și, pe Hercle!
Îmi pare că aflat-am un leac.

CHREMES

Și care-i, Geta?

DEMIPHO

Ce leac?

GETA

Venind în cale-ți, îl văd, din întîmplare,
Pe Phormio...

CHREMES

Care Phormio?

GETA

Cel ce pe față...

CHREMES

Știu.

GETA

Pe loc mi se năzare să-l trag puțin de limbă.
Și-l iau deoparte. „Phormio, îi zic, de ce nu vrei
C-un pic de ostenceală să rînduim cu bine
Ceea ce, altfel, poate să isprăvească rău?
Stăpînu-i om de treabă și fuge de procese;
Prietenii, pe Hercle! îi strigă într-un glas
Că-i slobod să alunge din casa lui copila..."

ANTIPHO

(aparte)

Ce plănuie şi unde ţinteşte?

GETA

„...Îmi vei spune
Că, alungînd-o, poate să-l pedepsească legea?
Dar şi el ştie asta. Vai, mult ai să asuzi,
Dacă stîrneşti un astfel de om; e bun de gură.
Să credem şi că fi-va învins; la urma urmei,
El n-o să-şi pună capul, ci numai banii-n joc."
Simţindu-mă în stare să-i zdruncin hotărîrea:
„Sîntem aici noi singuri, îi zic, să-mi spui cît vrei
În mînă, ca stăpînul să curme judecata,
Să-i plece ea din casă şi tu să nu-l mai sîcîi..."

ANTIPHO

(aparte)

E, oare,-ntreg la minte?

GETA

„...Şi sînt încredinţat
Că de-o s-arăţi mai multă-nţelegere şi tu,
Cum el e om de treabă, din două-trei cuvinte
Vă înţelegeţi."

DEMIPHO

Cine te-a pus să-i spui aşa?

CHREMES

Dar n-avea altă cale, mai bună, ca s-ajungă
La ce vrem noi.

ANTIPHO

(aparte)

Vai, mie,-s pierdut!

DEMIPHO

Urmează-ţi vorba.

GETA

Dintîi o luase razna.

CHREMES

Hai, spune, cît a avut?

GETA

Mult. Ce-i trăsnea prin minte.

CHREMES

Zi-i.

GETA

Dacă i s-ar da un Talant, dar unul mare[1]...

CHREMES

Pe Hercul! e mişel.

GETA

I-am dat răspuns: „Şi dacă şi-ar mărita, să zicem,
Pe singura-i copilă? Puţin îi foloseşte
Că n-are el o fată; îi cere alta zestre."

[1] Talantul mare, atic, valora 60 de mine (6 000 de dinarii romani).

Pe scurt, trecînd de multe prostii ce mi-a-nșirat,
Acesta-ar fi cuvîntul cel de pe urmă-al lui:
„Dintîi, ca bun prieten cu tatăl ei, a zis,
Pe drept am vrut eu însumi cu fata să mă-nsor,
Gîndindu-mă de cîte necazuri aș feri-o,
Că soața fără-avere la soț bogat e sclavă;
Dar mie, ca să nu mint, îmi trebuie-o femeie
Cu-o zestre cît de mică, din care să mă scap,
De datorii; și dacă mi-ar număra Demipho
În palmă cît mi-aduce logodnica de-acumă,
N-aș lua altă nevastă decît pe fata asta".

ANTIPHO

(aparte)

Sau de mișel o spune, sau cu vreun scop; de prost
Sau de bezmetic — nu știu ce să mai cred.

DEMIPHO

Și dacă-i
Dator vîndut?

GETA

„Am, zice, pus un ogor zălog
Pe zece mine..."

DEMIPHO

Fie, dau banii, să se-nsoare!

GETA

„Mai am și o căsuță, pe încă zece."

DEMIPHO

Ah!
Prea mult.

CHREMES

Să nu strigi; banii aceştia-i plătesc eu.

GETA

„Mai trebuie să-i cumpăr o slujnică nevestei...
Mobilier prin casă. Cu nunta am să cheltui.
Şi pentru astea, zice, mai pune zece mine...“

DEMIPHO

O mie de procese mai bine să-mi deschidă!
Nu dau nimic. Îşi rîde de mine, ticălosul?

CHREMES

Plătesc eu, ţine-ţi firea; tu, doar pe fiul tău
Sileşte-l să se-nsoare cu cine vrem.

ANTIPHO
(aparte)

Vai mie!
Tu m-ai pierdut, tu, Geta, cu-atitea viclenii.

CHREMES

Cum pentru mine-o lasă, e drept să şi plătesc.

GETA

„Adu-mi răspunsul, zice, să ştiu dacă mi-o dă,
Şi, dacă-o rup cu-a doua, să nu rămîn mofluz;
Că pregătită, ceilalţi, ţin zestrea, doar s-o iau.“

CHREMES

Am să plătesc pe dată; s-o rupă cu cealaltă;
S-o ia pe fata asta.

DEMIPHO

Şi-ntr-un ceas rău să-i fie!

CHREMES

Parcă anume banii cu mine i-am adus:
Câştigul din averea soţiei, de la Lemnos;
I-aduc de sus; soţiei îi spun că tu mi-i ceri.

(Iese împreună cu Demipho.)

SCENA IV

ANTIPHO, GETA

ANTIPHO

Hei, Geta!

GETA

— Eu!

ANTIPHO

Ascultă, ce mi-ai făcut?

GETA

De bani
Am stors bătrînii.

ANTIPHO

Numai?

GETA

Atît mi s-a cerut.

ANTIPHO

Ah, secătură, nu dai răspuns la ce-ntreb eu!

GETA

Şi-anume ce?

ANTIPHO

Anume? Dar mulţumită ţie
Nu-mi mai rămîne acuma decît doar să mă spînzur.
Zeiţele şi zeii din cer şi din infern[1]
Să te ucidă-n chinuri! Încredeţi-vă-n el,
De vreţi cu dinadinsul să meargă bine-o treabă!
Ce-ţi folosea pe rană, vai, degetul să pui
Şi să-mi numeşti soţia? Tu l-ai făcut să creadă
Că poate s-o alunge. Şi-acuma, dacă Phormio
Ia zestrea, nevoit e cu ea să se însoare;
Şi ce mă fac?

GETA

Dar Phormio nu se însoară.

ANTIPHO

Ştiu;
Şi cînd i-or cere banii se va lăsa ucis
De dragul meu?

[1] La greci, ca şi la romani, zeii se împărţeau în trei categorii: zeii cerului sau ai Olimpului, zeii mărilor şi zeii infernului.

GETA

Antipho, nici o ispravă nu-i
Să crezi că toate-s rele cînd tu le vezi pe dos.
Dai binele deoparte și răul-l pui la suflet.
Acum, s-o luăm în alt fel: dacă primește banii,
O ia și de nevastă, ziei tu; și-ți dau dreptate;
Da-i trebuie de nuntă să facă pregătiri,
Nuntașii să-i poftească, să-nalțe sacrificii.
Cu banii,-n vremea asta, sosesc acei prieteni;
Și Phormio îi-i întoarce bătrînilor.

ANTIPHO

O, Geta,
Pe ce temei? Ce spune?

GETA

Pe Hercle! mai și-ntrebi?
„Vai, am avut deodată mulțimi de semne rele!
Un cîine mare, negru, în casă mi-a intrat
Un șarpe de pe țiglă-n impluviu[1] mi-a căzut,
Îmi cîntă cocoșește-o găină, ghicitorul
Nu m-a lăsat... augurul[2], așijderi... Pas de-nceput
Ceva nou pîn' la iarnă!" Sînt pricini cu temei.
Așa va fi.

ANTIPHO

Dea zeii!

---

[1] Bazin în mijlocul atriului (principala încăpere din locuința romană) în care se aduna apa de ploaie.

[2] Romanii acordau o mare importanță prezicerilor, apreciind mai cu seamă arta augurilor (haruspicii), care ghiceau viitorul după mărunțaiele animalelor jertfite zeilor.

Va fi: ascultă-aici!
Dar iată-ți tatăl. Spune-i lui Phaedria de bani.

SCENA V

DEMIPHO, GETA, CHREMES

DEMIPHO

(către Chremes)

Fii liniștit, îți spun; veghea-voi să nu mă ducă el cu vorba.
Cît despre ea,

(arată punga)

n-o las din mînă decît cu martori; spun și cui
O dau și pentru ce anume.

GETA

(aparte)

Prevăzător cînd nu se cere!

CHREMES

Nici n-ai putea să faci mai bine; și bate fierul cît e cald;
De stăruie cumva cealaltă, mi-e teamă că se răzgîndește.

GETA

Adevărat!

DEMIPHO

Ci hai, condu-mă la el.

GETA

Pornim?

CHREMES

Cînd isprăvești,
Mergi la nevastă-mea și roag-o să vadă fata, pînă pleacă;
Să-i spună că i-o dau lui Phormio și să nu poarte supărare;
Că-i e mai potrivit băiatul și mai de teapa ei; că noi
Nu ne-am călcat defel cuvîntul; i-am dăruit, ca zestre, tot
Ce ne-a cerut.

DEMIPHO

Ce-ți pasă ție de toate astea?

CHREMES

Mult, Demipho.
Îți faci degeaba datoria, de-nu-ți dă lumea-ncuviințarea.
De bună voie vreau să plece, să n-o aud c-am alungat-o.

DEMIPHO

Și eu la fel i-aș spune.

CHREMES

Două femei mai bine se-nțeleg.

DEMIPHO

Da, bine,-o rog.

CHREMES

Mă-ntreb pe unde să dau de ele mai curînd.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

SOPHRONA, CHREMES

SOPHRONA

(ieșind din casa lui Demipho, aparte)

Ce să mă fac? La ce prieten să cer un sfat, să mă destăinui?
La cine, vai, să caut sprijin?
Mi-e teamă că, urmînd povața-mi, va pătimi stăpîna mea,
Atît de mînios e tatăl de boroboața lui Antipho.

CHREMES

(aparte)

Cine-i bătrîna care iese buimacă de la frate-meu?

SOPHRONA

(aparte)

Nevoia m-a împins, altminteri știam că-i fără trăinicie
Căsătoria: îmi păruse că, vai, la adăpost ne punem...

CHREMES

De nu-mi-i tulbure vederea și inima de nu mă-nșeală,
O văd pe doica fiicei mele.

SOPHRONA

Şi nu-i mai aflu...

CHREMES

Ce să fac?

SOPHRONA

...Părintele.

CHREMES

Să mă apropii? Ori să mai stau şi s-o ascult?

SOPHRONA

De l-aş găsi acum, pe dată, nu m-aş mai teme.

CHREMES

Ea e, da;
O-ntreb de vorbă.

SOPHRONA

Cine,-n şoaptă...?

CHREMES

Sophrona!

SOPHRONA

...numele-mi rosteşte?

CHREMES

Priveşte-mă.

SOPHRONA

Zei fără moarte, au nu e Stilpho?

CHREMES

Nu.

SOPHRONA

Cum nu?

CHREMES

Ci haide să ne dăm, Sophrona, de uşa-aceea mai departe. Şi nu-mi mai zice-aşa, fii bună.

SOPHRONA

Cum, rogu-te? Să nu fii omul
Care mi-ai spus că eşti pe vremuri?

CHREMES

St, taci!

SOPHRONA

De ce te temi de uşă?

CHREMES

In dosul ei am o nevastă sălbatică. Pe vremea-aceea
Mi-am schimbat numele de teamă că voi, prin lume flecărind,
Mă daţi de gol, şi poate-ajunge pîn' la nevastă-mea povestea.

SOPHRONA

De-aceea n-a fost cu putinţă să te găsim pe nicăieri!

CHREMES

Îmi spui ce treabă-aveai în casa de unde te-am văzut ieşind? Şi ele unde-s?

SOPHRONA

Vai, vai mie!

CHREMES

Cum? Cé-i? Trăiesc?

SOPHRONA

Trăieşte fata.
Sărmana mamă, de mîhnire şi multe griji, s-a prăpădit.

CHREMES

Păcat!

SOPHRONA

Bătrînă, fără sprijin, sărmană şi necunoscută,
Cum am putut ţi-am măritat-o pe fiica ta c-un tînăr care
În casa asta locuieşte.

CHREMES

Antipho?

SOPHRONA

Da, el însuşi.

CHREMES

Cum?
El are,-atunci, două neveste?

SOPHRONA

Ba nu, te rog, numai pe-aceasta.

CHREMES

Şi cealaltă, pe care-a dat-o drept ruda lui?

SOPHRONA

Tot ea.

CHREMES

Ce spui?

SOPHRONA

Am născocit toată povestea, ca el s-o poată lua şi fără
De zestre.

CHREMES

Zei atotputernici! Cum! hotărăşte întîmplarea
Ceea ce noi n-avem curajul nici să visăm! Întors acasă,
Descopăr fata măritată cu cine-am vrut şi cum am vrut!
Noi ne luptam din greu s-ajungem aici şi, iată, se-ncheiase,
Prin grija ei, căsătoria şi fără ajutorul nostru.

SOPHRONA

Ia vezi acum ce faci, că tatăl acelui tînăr s-a întors
Şi-i tare supărat, se spune, de-nsurătoarea-i...

CHREMES

N-avea teamă.
Ci rogu-te, pe zei şi oameni, să nu mai spui că-i fata mea!

SOPHRONA

Eu n-am să spun la nimeni.

CHREMES

Vino; ce-a mai rămas, vorbim în casă.

SCENA II

DEMIPHO, GETA

DEMIPHO

E vina noastră că mişeii foloase trag din mişelie,
Că ne-ngrijim prea mult să trecem drept inimoşi şi buni la suflet.
Cînd eşti fugar, să fugi de casă! N-a fost destul c-am îndurat
Ocara omului acela? A trebuit şi bani să-i dărui,
Ca să trăiască pînă pune la cale-o nouă pungăşie...

GETA

Aşa-i.

DEMIPHO

Le dăm răsplată celor ce ne răspund cu rău la bine...

GETA

E drept.

DEMIPHO

...şi neghiobia noastră le foloseşte de minune.

GETA

Fie și-așa, numai să-și țină cuvîntul dat și să se-nsoare!

DEMIPHO

Cum, te-ndoiești?

GETA

Nu știu nimica, da-i om, și poate să se schimbe.

DEMIPHO

Ce, s-a schimbat?

GETA

Nu știu, zic numai că poate-așa, din întîmplare...

DEMIPHO

Povață bună mi-a dat Chremes: îi cer neveste-si să stea
Cu ea de vorbă. Du-te, Geta, și spune fetei că sosește.

(Pleacă în căutarea Nausistratei.)

GETA

(singur, plecînd)

Deci Phaedria găsit-a banii; dihonia s-a stins; pornise
Ca să nu plece ea din casă... Dar mai încolo? Ce va fi?
Împotmolit rămîi, o, Geta, și vei plăti cît datorezi;
Că-i amînată doar pedeapsa; s-adună lovituri de bici,
De nu iei seama. Dar să intru la Phanium, ca s-o dăscălesc,
Să nu se teamă nici de Phormio și nici de flecăreala lui.

SCENA III

DEMIPHO, NAUSISTRATA

DEMIPHO

(aducînd-o în scenă pe Nausistrata)

Te rog vorbeşte-i, Nausistrata, cu dibăcia ta s-o-ndupleci,
Să facă ea, de bunăvoie, ce vrem să facă.

NAUSISTRATA

Îi vorbesc.

DEMIPHO

Acum ajută-mă cu vorba, cum şi cu bani m-ai ajutat.

NAUSISTRATA

Am să te-ajut; de vină-i Chremes că nu merg toate şi mai bine.

DEMIPHO

Cum asta?

NAUSISTRATA

Nu prea poartă grija avutului pe care tata
L-a dobîndit; el din ogoare smulgea statornic doi talanţi.
Ah, cît de mult se osebeşte un om de altul!

DEMIPHO

Doi talanţi?!

NAUSISTRATA

Doi, şi pe vremea-aceea toate erau mai ieftine.

DEMIPHO

Pe zei!

NAUSISTRATA

Ce zici de asta?

DEMIPHO

O, firește...!

NAUSISTRATA

Bărbat voiam să vin pe lume;
Şi-i arătam eu...

DEMIPHO

Cred, pe Hercle!

NAUSISTRATA

...în ce fel...

DEMIPHO

Cruţă-te, fii bună,
Să ai putere pentru fată, că-i tînără, şi te răzbeşte.

NAUSISTRATA

Fac tot ce vrei. Da-mi văd bărbatul ieşind din casa ta.

SCENA IV

NAUSISTRATA, CHREMES, DEMIPHO

CHREMES

(fără s-o vadă pe Nausistrata)

Demipho,
Plătit-ai banii?

DEMIPHO

Pin' la unul.

CHREMES

Mai bine nu plăteai nimic.
(Văzînd-o pe Nausistrata.)
Văleu! nevasta; era gata să mă trădez!

DEMIPHO

De ce nu, Chremes?

CHREMES

Așa!

DEMIPHO

Dar tu? I-ai zis copilei că i-o trimitem să-i vorbească?
(O arată pe Nausistrata.)

CHREMES

De-a fir-a-păr.

DEMIPHO

Și ea, ce spune?

CHREMES

Că nu se poate.

DEMIPHO

De ce nu?

CHREMES

Îi leagă-o tainică iubire.

DEMIPHO

Şi ce ne pasă?

CHREMES

Foarte mult.

Am mai aflat că-i ruda noastră.

DEMIPHO

Ce? Aiurezi.

CHREMES

E-adevărat;
Nu spun nimic fără de noimă; ţin totul minte.

DEMIPHO

Tu eşti zdravăn?

NAUSISTRATA

Vezi, să nu fii nedrept cu-o rudă.

DEMIPHO

Dar nici nu mi-i.

CHREMES

Să nu zici nu:
Purta alt nume tatăl; iată ce te-a-nșelat.

DEMIPHO

Ea nu-l cunoaște?

CHREMES

Ba da.

DEMIPHO

De ce și-a dat alt nume?

CHREMES

Nu crezi ce spun și nu-nțelegi
Nimic?

DEMIPHO

Nu-mi spui nimic, de-aceea...

CHREMES

Ne pierzi.

NAUSISTRATA

Ce poate fi la mijloc?

DEMIPHO

Dar nu știu...

CHREMES

Ai să ştii tu. Martor mi-i Iupiter, că nu mai are
Vreo altă rudă-apropiată decît pe noi!

DEMIPHO

Zei făr' de moarte!
Să mergem pîn' la ea; se cade ori să ştiu totul, ori nimic.

CHREMES

Ah!

DEMIPHO

Ce-i cu tine?

CHREMES

Prea puţină crezare-mi dai!

DEMIPHO

Să cred îmi ceri?
Să cred că ea e şi nu alta? Hai, fie! Ah, dar ce ne facem
Cu fata prietenului nostru?

CHREMES

Ştii bine ce.

DEMIPHO

O-ndepărtăm?

CHREMES

Şi de ce nu?

DEMIPHO

Rămîne-aceasta?

CHREMES

Da.

DEMIPHO

Du-te acasă, Nausistrata.

NAUSISTRATA

Eu cred, pe Pollux! că-i mai bine să ne-o păstrăm pe cea de-aici;
Doar am văzut-o și îmi pare vlăstar de neamul cel mai bun.

(Iese.)

DEMIPHO

Ce-nseamnă asta?

CHREMES

Ușa-i bine închisă?

DEMIPHO

Da.

CHREMES

O, Iupiter!
Ne-ajută zeii, măritată cu fiul tău mi-e fata!

DEMIPHO

Ah!
Cum a fost chip?...

CHREMES

Nu-mi pare locul prea potrivit să-ți povestesc.

DEMIPHO

(arătînd propria sa casă)

Hai înăuntru.

CHREMES

Nu vreau, totuşi, să afle nici copiii noştri.

(Ies.)

SCENA V

ANTIPHO

Mi-e soarta aspră, dar mă bucur că vărul meu la ţel ajuns-a.
Dibaci e omul care-n suflet iubirea-şi poate cumpăni,
Că dacă ceva-i e-mpotrivă nu-şi află greu tămăduirea.
El, cum a dat de banii-aceia, de toate grijile-a scăpat;
Eu nu ajung pe nici o cale să scap de tulburarea mea,
Mă tem să ţin ascunsă taina şi mi-e ruşine să se afle.
Nici să mă-ntorc nu-mi vine-acasă, de nu-ntrevăd măcar speranţa
Că îmi păstrez femeia dragă. Dar unde să-l găsesc pe Geta,
Ca să mă-nveţe cînd e bine şi-n ce fel să vorbesc cu tata?

SCENA VI

PHORMIO, ANTIPHO

PHORMIO

(crezîndu-se singur)

Primit-am banii, i-am plătit-o neguţătorului şi-am luat-o;
Este-a lui Phaedria-ntru totul, de vreme ce-i eliberată.
Un singur lucru mai rămîne, de mi-l îngăduie bătrînii:
Să prind şi eu cîteva zile de trai tihnit şi-ndestulat.

ANTIPHO

(zărindu-l pe Phormio)

Dar ăsta-i Phormio! Ci ia spune...

PHORMIO

Ce?

ANTIPHO

Ce mai spune vărul meu?
În ce fel socoteşte-acuma să se cufunde în iubire?

PHORMIO

La rîndu-i, vrea să-ţi joace rolul.

ANTIPHO

Ce rol?

PHORMIO

Să-şi ocolească tatăl.
În faţa lui, pe tine, însă, te roagă pricina să-i aperi.
Că l-am poftit să bea la mine; pentru bătrîni, eu plec la Sunium,
Să cumpăr slujnica de care vorbit-a Geta mai nainte,
Şi nu vreau, nevăzîndu-mi boiul, să creadă c-am fugit cu banii.
Dar, iată, se deschide uşa la tine.

ANTIPHO

Cine iese?

PHORMIO

Geta.

SCENA VII

GETA, ANTIPHO, PHORMIO

GETA

(fără să-i vadă pe ceilalți)

O, întîmplare, Bună Soartă! Ce bucurie nesperată
Ați revărsat acum, deodată, peste stăpînul meu Antipho!...

ANTIPHO

(către Phormio)

Ce vrea să spună?

GETA

(același joc)

...din ce spaime ne smulgi pe noi, amicii lui!
Dar zăbovesc, în loc să-mi zvîrlu pe umeri repede mantaua
Și, căutîndu-l într-un suflet, să-i povestesc ce s-a-ntîmplat.

ANTIPHO

Pricepi vreo iotă din ce spune?

PHORMIO

Dar tu?

ANTIPHO

Nimic.

PHORMIO

Eu, tot așa.

GETA

(același joc)

Alerg la negustor; pesemne-i acolo.

ANTIPHO

Geta!

GETA

(sieși, prefăcîndu-se că nu știe cine îl cheamă)

Ei, și tu!
Cînd te grăbești, nu-i de mirare să fii întors din cale?

ANTIPHO

Geta!

GETA

(același joc)

Pe Hercle! stăruie. Fă bine și nu mă-nfuria!

ANTIPHO

Nu stai?

GETA

(același joc)

Îți trag vreo două!

ANTIPHO

Iei mai multe, mișelule, dacă nu stai!

GETA

E unul care mă cunoaște: simt după cum mă amenință.
Dar fi-va cel pe care-l caut?

(Se întoarce, în sfîrșit, ca să-l vadă pe cel care i-a vorbit.)

Chiar el. Apropie-te.

ANTIPHO

Ce-i?

GETA

Stăpîne, tu, cel mai ferice dintre toți oamenii din lume!
Căci, după cîte știu, Antipho, ești singurul iubit de zei.

ANTIPHO

Cît aș dori; dar spune și tu mai pe-nțeles, ca să pot crede.

GETA

Ți-ajunge-n mări de bucurie să te cufund?

ANTIPHO

Ah, mă ucizi!

PHORMIO

Ci lasă-acum făgăduiala și spune ce-i aduci.

GETA

Oho!
Erai și tu de față, Phormio?

PHORMIO

Eram. Dar zăbovești.

GETA

Ascultă.
Din for, după ce ți-am dat banii, acasă ne-am întors de-a dreptul.

(Către Antipho)

Ajuns abia, mă și trimite pîn' la soția ta stăpînul.

ANTIPHO

De ce?

GETA

Să trecem, că nu are cu treaba noastră legătură.
Spre gineceu[1] mă avîntasem, cînd micul Midas vine-n fugă,
M-apucă de manta, mă trage-napoi; mă-ntorc uimit și-ntreb
Ce-nseamnă asta; îmi răspunde că mi-i oprit să intru-acolo:
„Sophrona l-a adus, îmi spune, pe Chremes, frate cu stăpînul",
Și că acuma-i înăuntru cu doica. Auzind așa,
Mă duc pe vîrfuri pîn' la ușă, m-apropii, mă lipesc de ea,
Suflarea-mi țin, ciulesc urechea; încep s-ascult și să pricep
Tot mai curat din ce se spune.

ANTIPHO

Prea bine, Geta!—

GETA

Și-am aflat
Minunea cea mai minunată; era să strig de bucurie.

ANTIPHO

Ei, ce?

GETA

Ce crezi tu?

ANTIPHO

Nu știu, Geta.

[1] În original: *gynaeceum*, cuvînt de proveniență elină, care desemna încăperea sau partea de casă rezervată femeilor.

GETA

Minune! S-a descoperit
Că unchiul, unchiul tău e tatăl soţiei tale, Phanium.

ANTIPHO

Hei!
Ce spui?

GETA

Cu mama ei, în Lemnos, avut-a legături de taină.

PHORMIO

Visezi! Să nu-l cunoască fata pe tatăl ei?

GETA

A fost pesemne
O pricină întemeiată; dar tu crezi, Phormio, c-am putut
Să prind, de după uşa-aceea tot ce-năuntru se vorbea?

ANTIPHO

Pe Hercle!-am auzit de-această poveste.

GETA

Ai să-mi dai crezare
Deplină-ndată. Peste-o vreme afară iese unchiul tău;
Cu taică-tu curînd se-ntoarce şi intră-n gineceu cu el;
Spun amîndoi că poţi rămîne, cum eşti, cu fată însurat;
Iar mie-mi cer să-ţi dau de urmă şi să te duc în faţa lor.

ANTIPHO

O, du-mă repede! Ce-ntîrzii?

GETA

Să mergem...

ANTIPHO

Phormio, ah, rămîi Cu bine!

(Ies, îndemnîndu-se unul pe celălalt.)

PHORMIO

Mergi cu bine,-Antipho! Pe zei, e bine-așa. Mă bucur.

SCENA VIII

PHORMIO

Norocul le surîde cînd nu se așteptau!
E cel mai bun prilejul să păcălesc bătrînii,
Și să pun capăt grijii lui Phaedria de bani,
Ca să nu se mai roage de cei cu el de-o seamă,
Ci banii cu de-a sila plătiți de ei rămîn
Cîștigul lui[1]; găsit-am o cale să-i silesc.
Va trebui doar chipul, mișcările să-mi schimb.
Acuma-n ulicioara[2] de-alături mă ascund;
Cînd vor ieși afară, doar le răsar în față.
Ca și cum m-aș întoarce de unde-am fost plecat.

---

[1] Sens nesigur.

[2] În original: *angiportum:* e vorba de ulicioara spre care se deschidea poarta grădinii romane și prin care se putea intra, prin spate, în casă. Aici, ulicioara desparte casa lui Démipho de cea a negustorului de sclave.

SCENA IX

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES

DEMIPHO

Cinsti-voi toată viaţa mărităii zei, o, frate,
De-această-ntorsătură atît de fericită!
Rămîne-acum, degrabă, să-l dibuim pe Phormio,
Şi să-i luăm la vreme cele treizeci de mine,
Cît nu le prăpădeşte.

PHORMIO

(ieşind din ulicioară şi prefăcîndu-se că nu-i vede.)

Să văd dacă-i acasă
Demipho, pentru...

DEMIPHO

Phormio, te căutam şi noi.

PHORMIO

Tot pentru-aceeaşi treabă?

DEMIPHO

Pe Hercle! da.

PHORMIO

Vă cred.
Şi care-i treaba-aceea?

DEMIPHO

Mai şi glumeşti!

PHORMIO

Vă temeți
Că n-am să duc la capăt făgăduiala dată?
Cu toate că sînt omul cel mai sărac, nu țin
Mai mult pe lumea asta decît să am cuvînt.

DEMIPHO

(lui Chremes)

Ei, nu e, cum ți-am spus-o, un om cinstit?

CHREMES

Ba da.

PHORMIO

Și-acuma către tine veneam, să-ți dau de veste
Că-s pregătit, Demipho. Cînd vrei, îmi dai mireasa.
De celelalte treburi, cum e firesc, m-am rupt,
Văzînd ce mult v-ar place s-o încheiem pe-aceasta.

DEMIPHO

Dar frate-meu mă-ndeamnă să nu-ți mai dau copila.
„Ce-o să bîrfească lumea, îmi spune, dac-ai face-o?
N-ai vrut s-o dai, cu cinste, cui se cădea; și-acuma
O-mpingi, mîrșav, să-și lase bărbatul.“ Mi-a-nșirat
Cam tot ce-mi înșiraseși tu însuți mai nainte.

PHORMIO

Vă bateți joc de mine!

DEMIPHO

Cum asta?

PHORMIO

Mai întrebi?
Acum nici cu cealaltă nu pot să mai mă-nsor;
Cum să mă-ntorc la fata pe care-am alungat-o?

CHREMES

(încet, către Demipho)

Şi apoi lui Antipho i-ar fi prea greu, văd bine,
S-o-ndepărteze, spune-i.

DEMIPHO

Şi apoi lui Antipho
I-ar fi prea greu, văd bine, soţia să-şi alunge.
De-aceea pînă-n piaţă fă cale-ntoarsă, Phormio,
Şi îmi rescrie suma de bani pe-care-o ştii.

PHORMIO

Cum, după ce-am înscris-o la cine-am fost dator?

DEMIPHO

Ce-i de făcut?

PHORMIO

Să-mi dărui făgăduita fată,
Ca să mă-nsor cu dînsa; ci dacă ea rămîne
La tine, toată zestrea rămîne-aici, Demipho.
Căci nu e cu dreptate în pagubă să ies
Cînd eu, pentru obrazul şi pentru placul vostru,
Am părăsit pe alta cu-o zestre-atît de grasă.

DEMIPHO

Să deie boala-n tine, cu ifoselе tale!
Crezi că nu te cunoaştem şi cine eşti şi ce
Deprinderi ai?

PHORMIO

Mă zgîndări!

DEMIPHO

Şi dacă ţi-o lăsăm,
Te-nsori cu ea?

PHORMIO

Fă proba.

DEMIPHO

Voiai ca fiul meu
Să stea cu ea la tine — aşa-ţi făcuseşi planul?

PHORMIO

Cum, ce tot spui acolo?

DEMIPHO

Să-mi dai pe dată banii.

PHORMIO

Să-mi dai şi tu mireasa.

DEMIPHO

Te chem la judecată.

PHORMIO

La judecată? Dacă mă-nfuriaţi mai mult...

DEMIPHO

Ei, ce faci?

PHORMIO

Eu? Pesemne vă-nchipuiți că nu știu
Decît femei sărmane să apăr? Mă pricep
Și la cele-nstărite!...

CHREMES

Ce-o să ne faci?

PHORMIO

Nimic?
Știu o nevastă-anume al cărei soț...

CHREMES

Ah!

DEMIPHO

Ce-i?

PHORMIO

...Ținea pe alta-n Lemnos...

CHREMES

M-a omorît!

PHORMIO

...O fată
I-a dăruit, în taină-a crescut-o.

CHREMES

M-a-ngropat!

PHORMIO

Mă duc să-i spun întreaga poveste.

CHREMES

Să n-o faci,

Te rog!

PHORMIO

De tine-i vorba?

DEMIPHO

Își bate joc de noi!

CHREMES

Nu ne mai dai nimica.

PHORMIO

Poveștil!

CHREMES

Ce vrei mai mult?

Ai tăi să fie banii aceia.

PHORMIO

Bine,-aud.

Dar ce tot, că zic una spurcată, vă prostiți,
Sucindu-mă atîta cu mofturi de copii?
Nu vrem, ba vrem; și iară nu vrem, ba vrem;
Tot ziceți, și deziceți, tot faceți și desfaceți...

CHREMES

(către Demipho)

Cum a putut să afle, de unde?

DEMIPHO

N-am habar;

Știu doar că eu la nimeni o vorbă n-am suflat.

CHREMES

Minune, pe toți zeii!

PHORMIO

(aparte)

Le-am pus o piatră-n taler.

DEMIPHO

Hm! Să ne șterpelească atîția bani, și-n rîs
Să ne și ia, pe față. Mai bine mor, pe Hercle!
Arată-te ca mine bărbat și ține'te bine!
Pricepi și tu că taina e dată în vileag,
Și n-o mai poți ascunde nicicum soției tale;
Ea poate de la alții s-o afle, da'ți prieste
Noi înșine, o, Chremes, să i-o destăinuim.
Și folosim prilejul să-l pedepsim pe-acest
Mișel.

PHORMIO

(aparte)

De nu iau seama, vai mie, sînt pierdut!
S-or năpusti ca niște gladiatori la mine.

CHREMES

Mă tem că n-o să-mi ierte păcatul.

DEMIPHO

Fii pe pace;
Vă-mpac eu pîn' la urmă, și nu mi-e greu, o, Chremes,
Acum, cînd mama fetei e moartă.

PHORMIO

Ah, şi vreţi
Să vă slujiţi de mine? Vicleană ticluirea!
Dar nu-ţi ajuţi băiatul dacă m-aţiţi, Demipho.

(Către Chremes.)

Iar tu, cînd într-o ţară străină-ţi faci de cap,
Fără-a-ţi păsa de soaţa aleasă şi de neam,
Pe care azvîrlit-ai ocara cea mai grea,
Acuma vrei păcatul să-l speli cu rugăminţi?
Dar aş putea cu vorba-mi o flacără s-aprind,
De n-o mai stingi cu toată risipa ta de lacrimi.

DEMIPHO

Zeiţele şi zeii din cer să te trăsnească!
N-am pomenit făptură mai fără de ruşine!
În interesul public e bun de exilat
Într-un pustiu, mişelul!

CHREMES

(încet)

M-a-ntors pe dos, că nu ştiu
Ce se mai poate face.

DEMIPHO

Ştiu eu: la judecată
Să-l ducem.

PHORMIO

Judecată?

(Arătînd casa lui Chremes.)

Acolo, dacă vrei.

(Porneşte spre casă.)

CHREMES

Alearga, ah, oprește-l pînă-mi aduc eu sclavii!

DEMIPHO

Nu-l birui singur; vino!

PHORMIO

(către Demipho)

Fac plîngere-mpotrivă-ți...

DEMIPHO

Pun legea în mișcare.

PHORMIO

...și împotrivă-ți, Chremes!

CHREMES

Înșfacă-l!

PHORMIO

Asta-mi faceți? Ei bine, am să strig. Ieși, Nausistrata,-afară!

CHREMES

Astupă-i gura!

(Încearcă să-l învingă pe Phormio.)

Zdravăn, Mișelul!

PHORMIO

Nausistrata, ieși!

DEMIPHO

Nu taci, nu?

PHORMIO

Să tac?

DEMIPHO

Dacă nu vrea să meargă, să-i dai cu pumnii-n burtă.

PHORMIO

Mai bine scoate-mi ochiul! Să am ce răzbuna.

SCENA X

NAUSISTRATA, CHREMES, DEMIPHO, PHORMIO

NAUSISTRATA

Cine mă strigă, oare? Şi ce-i cu-atîta larmă,
Bărbate?

PHORMIO

(lui Chremes)

Amuţit-ai?

NAUSISTRATA

(către soţul ei)

Şi cine-i omul ăsta?...
Au nu răspunzi?

PHORMIO

Pe Hercle! cum să răspundă, bietul,
Cînd nu mai ştie cine-i?

CHREMES

Ah, nu cumva să-l crezi!

PHORMIO

Atinge-l, şi de nu e un sloi, să mă ucizi!

CHREMES

Nu, n-am nimic.

NAUSISTRATA

Şi totuşi? Ce spune el?

PHORMIO

Ascultă,
Să afli tot.

CHREMES

Cum asta, îl crezi?

NAUSISTRATA

Dar cum să-l cred
Cînd n-a vorbit nimica?

PHORMIO

De spaimă aiurează,
Netrebnicul.

NAUSISTRATA

Nu fără de rost te-necarcă teama.

CHREMES

Eu, teamă?

PHORMIO

Bine; dacă n-ai teamă şi eu spus-am
Nimicuri, povesteşte-i în locul meu.

DEMIPHO

Tilhare!

Să stai, că-ți povestește!

PHORMIO

Tu prea te-ai ostenit

Cu frate-tău!

NAUSISTRATA

Bărbate, nu-mi spui?...

CHREMES

Hm, dar...

NAUSISTRATA

Cum, „dar"?

CHREMES

Nu merită, pe Hercle! să spun.

PHORMIO

Da, pentru tine;

Dar pentru ea, pe Hercle! Ar merita să afle.

În Lemnos...

CHREMES

Ce faci?

DEMIPHO

(către Phormio)

Lasă!

PHORMIO

...el a ținut...

CHREMES

Vai mie!

PHORMIO

...Ibovnică.

NAUSISTRATA

Ferească-ne zeii, dragul meu!

PHORMIO

Aşa-i povestea.

NAUSISTRATA

Moartă m-aş vrea!

PHORMIO

Şi-a zămislit
Cu ea o fată,-n vreme ce tu dormeai.

CHREMES

Ce facem?

NAUSISTRATA

O, zei! Nelegiuită şi ticăloasă faptă!

PHORMIO

Aşa a fost.

NAUSISTRATA

Au nu e prea mare josnicia?
Şi cînd vin la neveste, mereu fac pe moşnegii!
Te-ntreb pe tine-acum, Demipho; ca să-l întreb pe el, mi-e silă:

Aceasta, este, deci, pricina prea deselor plecări, şederii
Prea lungi în Lemnos? Şi de-aceea se micşora cîştigul nostru?

DEMIPHO

Eu, Nausistrata, niciodată nu am să spun că n-are vină;
Dar vina poate fi iertată...

PHORMIO

Parcă vorbeşte pentr-un mort.

DEMIPHO

...Că n-a fost nici mai fără grijă cu tine, nici nu te-a scîrbit.
A cunoscut pe mama fetei, acuma cincisprezece ani,
Şi, la beţie,-a-mbrăţişat-o, pe urmă,-ţi jur, n-a mai atins-o.
Ea dintre noi s-a dus, şi astfel s-a dus şi tot necazul tău.
De-aceea-ţi spun, ca şi-altădată, să nu păstrezi nimica-n suflet.

NAUSISTRATA

Să nu păstrez? Aş vrea, sărmana, să scap şi numai cu atîta.
Dar ce nădejdi am? Că odată cu vîrsta n-o să mai greşească?
Să cred că-l ţine bătrîneţea în frîu — era şi-atunci bătrîn.
Ori mă mai bizui eu pe vîrstă, pe frumuseţea mea, Demipho?
Ce spui ca să-nviezi credinţa-mi, să sper că nu se mai întîmplă?

PHORMIO

Poftească cine vrea să meargă la-nmormîntarea lui, e vremea!
E darul meu. Să-l întărîte şi altul, dacă vrea, pe Phormio:
Îl fac să guste din ponosul acestui biet nefericit.
El poate-acuma s-o împace; l-am pedepsit îndeajuns;
De altfel, toată viaţa are de ce să-i ţiuie urechea.

NAUSISTRATA

Să cred c-am meritat purtarea-i! Ori vrei să-ți povestesc,
Demipho,
De-a fir-a-păr ce trai, ce viață am dus cu el?

DEMIPHO

Eu, ca și tine,
Știu tot ce-a fost.

NAUSISTRATA

Și crezi că merit purtarea lui?

DEMIPHO

Deloc, mă jur;
Dar cum, mereu învinuindu-l, din faptă n-ai să faci nefaptă,
Iertare dă-i. Spăsit te roagă și se căiește: ce mai vrei?

PHORMIO

(aparte)

De Phaedria, dar și de mine, să mă-ngrijesc, pîn-o-mbunează.

(Tare.)

O, Nausistrata, mai naiate de-a spune da, ascultă.

NAUSISTRATA

Ce-i?

PHORMIO

Mi-am însușit cu-nșelăciune, treizeci de mine de la dînsul,
Cu care fiul tău plătit-a negustorului o sclavă.

CHREMES

Cum? Ce spui tu?

NAUSISTRATA

Nu cumva-ţi pare nedemn ca fiul tău, om tînăr,
Să aibă şi el o iubită, cînd tu aveai neveste două?
Nerușinat eşti! Ai curajul măcar să-l dojeneşti? Răspunde.

DEMIPHO

Va face cum doreşti.

NAUSISTRATA

Ei bine, ca să-mi cunoască hotărîrea,
Nici n-am să-l iert, nici nu-i făgădui şi nici n-am să-i răspund nimica
Mai înainte să-mi văd fiul; mă-ncred în judecata lui;
Fac cum vrea el.

PHORMIO

O, Nausistrată, eşti o femeie înţeleaptă!

NAUSISTRATA
(către Chremes)

E bine-aşa?

CHREMES

Mă jur că-i bine, ba nici nu mă gîndeam să scap
Atît de ieftin.

NAUSISTRATA
(către Phormio)

Cum te cheamă, prietene?

PHORMIO

Pe mine? Phormio;
Prieten bun al casei voastre, iar al lui Phaedria — din suflet.

NAUSISTRATA

Mă leg să te ajut, o, Phormio, în tot ce vrei, din răsputeri,
Cu vorba şi cu fapta.

PHORMIO

Bună ţi-e inima.

NAUSISTRATA

Pe Pollux! meriţi.

PHORMIO

Pentru-neceput, îmi faci tu astăzi o bucurie, Nausistrata,
Şi vrei să-i joci un renghi lui Chremes?

NAUSISTRATA

Cu drag.

PHORMIO

Pofteşte-mă la cină.

NAUSISTRATA

O, te poftesc!

PHORMIO

Să mergem.

NAUSISTRATA

Fie! Dar unde-i Phaedria, al nostru Judecător?

PHORMIO

Îl chem pe dată.

CÎNTĂREŢUL DIN FLAUT

Cu bine, şi aplaudaţi!

SOACRA

Titlul latin:

HECYRA

PERSONAJELE

LACHES, tatăl lui Pamphilus
PHIDIPPUS, tatăl Philumenei
PAMPHILUS, un tînăr
MYRRHINA, soţia lui Phidippus
SOSTRATA, soţia lui Laches
SYRA, o bătrînă mijlocitoare
BACCHIS, o curtezană, prietena lui Pamphilus
PHILOTIS, o curtezană, prietena Bacchidei
PARMENO, SOSIA } sclavii lui Laches

Acţiunea se petrece în Atena.

ÎNTÎIUL PROLOG[1]

Îi spune *Soacra*[2] piesei de astăzi. Cînd s-a dat
În toată noutatea-i, nou lucru, s-a-ntîmplat
Să aibă nenorocul, aș spune ghinionul,
De-a nu putea să fie jucată, cîntărită,
Pentru că spectatorii, cu toane, au prețuit
Un dansator pe funii. Azi o vedeți ca nouă;
Și dacă-atîta vreme poetul n-a mai vrut
S-o pună-n scenă, astăzi o scoate la vînzare[3].
I-ați cunoscut; pesemne, și celelalte piese;
Vă rog să luați acuma de-aceasta cunoștință.

[1] Prologul celei de a doua reprezentații a piesei.
[2] În original este folosit termenul elin: *Hecyra.*
[3] Unii editori presupun o lacună după acest vers, al cărei text ar trebui să aibă următorul înțeles: „poetul își reprezintă din nou piesa, dar nu din dorința de a o vinde a doua oară".

AL DOILEA PROLOG[1]

Eu sînt cel ce pledează în straie de prolog;
Lăsați-mă să sbărui, să gust, deși bătrîn,
Aceeași bucurie din tinerețea mea;
Cînd, de cădea o piesă, luptam s-o reînviu
Și n-o lăsam să piară odată cu poetul.
Jucîndu-l pe Caecilius[2], am fost învins cu-o parte
Din piese, dar cu alta deplin am izbîndit;
Știam cît e norocul de schimbător în teatru,
De-aceea, cu migală, m-am înhămat la treabă
Temeinică, dar fără temeiurî de speranțe;
Jucînd o piesă nouă de-același autor
M-am străduit într-una să nu-l rup de la lucru.
I-a fost jucată piesa; și-odată cunoscută,
Ea a plăcut. Și astfel l-am restatornicit
În matca lui, cînd haita de-nverșunați potrivnici
L-a rupt de-nvățătură, de muncă, poezie.
Disprețuindu-i scrisul ori vrînd, cu orice preț,

[1] Prologul celei de a treia reprezentații și prima care a fost încununată de succes.

[2] Caecilius Statius (mort în 166 î.e.n.), poet comic latin de o mare reputație în antichitate, autor a peste patruzeci de comedii (din păcate, nu s-au păstrat decît mai puțin de 300 versuri).

Să-l fac, pe îndelete, să se-ndeletnicească
De rostuieli mărunte, ci nu de-naltu-i rost,
L-aș fi scîrbit eu lesne să scrie alte piese.
De vă sînt drag, primiți-mi cu dragoste cuvîntul:
Vin să joc iară *Soacra*, pe care niciodată
N-am izbutit în pace și-n liniște s-o joc,
Pentru că nenorocul s-a-nverșunat asupra-i.
Ci azi, de-o veți cunoaște cred c-o veți și-nțelege,
Și-nțelepciunea voastră va-ncununa silința-mi.
Cînd pentru prima oară am vrut s-o joc — o ceată
De luptători cu pumnii (și-un dansator pe funii),
Alaiurile, zarva femeilor, tumultul,
M-au nevoit din piață să plec de la-nceput.
Încrezător în vechea-mi destoinicie, zic
Să urc a doua oară cu noua piesă-n scenă;
Pornisem bine jocul, dar se lățește zvonul
Că vin gladiatorii: și lumea dă năvală,
Cu strigăte,-ntr-acolo, se-ncaieră pe locuri,
Și nu mai am putere să apăr locul meu.
Acuma nu e larmă, ci liniște și pace;
Mie mi-i dat răstimpul de joc; în timp ce vouă
Vi-i dată însușirea de-a-mi prețui silința;
Nu-ngăduiți, de-aceea, ca prea puțini să guste
Din arta poeziei; vegheați ca faima voastră
Bun ajutor să fie și sprijin faimei mele.
Și dacă știți că nu sînt om lacom de cîștig,[1]
Și dacă totdeauna m-am socotit deplin
Cinstit de prețuirea deplină-a tuturor,[2]
Să dobîndesc mi-ar place pentru acel ce-și lasă

[1-2] Aceste trei versuri se găsesc, fără nici o modificare, și în finalul prologului la piesa *Heautontimorumenos (Cel ce se pedepsește singur)*. (Vezi vol. Terențiu, *Fata din Andros*, „B.P.T.", nr. 846, p. 12.)

În grija mea nădejdea și-n bună-vă credință,
Să nu-l nedreptățească nedrepții lui dușmani.
Primiți-l cu blîndețe și-n liniște-ascultați-l,
Ca și-alții să se-ndemne la scris, iar eu să pot
Juca și alte piese pe cheltuiala mea[1].

[1] Dacă *Soacra* pare a fi fost jucată pe cheltuiala choregului, despre celelalte piese ale lui Terențiu se știe că au fost cumpărate de edili (vezi prologul la *Eunucul*, în vol. Terențiu — *Fata din Andros*, p. 108). După unii editori choregul stabilea doar suma pe care o plăteau edilii, cu obligația să o suporte el în caz de insucces.

ACTUL ÎNTÎI

SCENA I

PHILOTIS, SYRA

PHILOTIS

(ieşind de la Bacchis împreună cu Syra)

Pe Pollux! greu se află bărbat îndrăgostit,
Care să-i poarte, Syra, credinţă curtezanei.
De cîte ori Pamphilus Bacchidei i-a jurat
Din inimă — şi cine să nu-i fi dat crezare? —
Că nu-şi va lua vreodată nevastă-n casa lui!
Şi-a luat!

SYRA

Tocmai de-aceea te sfătuiesc şi-ţi cer
Să nu te laşi cuprinsă de milă pentru ei,
Ci să-i prădezi, să-i sfîrteci şi să-i jupoi pe toţi.

PHILOTIS

Cum, să nu iert pe nimeni?

SYRA

Pe nimeni, niciodată!
Că dintre toţi, nici unul, să ştii, n-are să vină
Cu dezmierdări la tine, decît pentru că vrea
Să-şi cumpere plăcerea la preţul cel mai mic.
Şi să nu-ntinzi capcana unor astfel de oameni?

PHILOTIS

Dar e nedrept, pe Pollux! să fii la fel cu toți.

SYRA

Nedrept să dai pedeapsă dușmanilor, să-i prinzi
Costiș și fără veste, cum ei vor să te prindă?.
Vai mie, vai de mine! De ce n-avem, eu, anii
Și mîndra-ți frumusețe, tu-nțelepciunea mea?

SCENA II

PARMENO, PHILOTIS, SYRA

PARMENO

(ieșind din casa lui Laches și vorbind cu cineva dinlăuntru)

Dacă bătrînu-ntreabă de mine, tu să-i spui
Că-n port m-am dus, să aflu cînd i se-ntoarce fiul.
Auzi ce spun eu, Scirtus? Doar dacă-o să te-ntrebe
Răspunzi așa, ci dacă nu-ntreabă, taci din gură,
Ca să păstrăm răspunsul întreg cu alt prilej.
Dar n-o văd pe Philotis? De unde vine oare?
Salut, salut, Philotis!

PHILOTIS

O, Parmeno, salut!

SYRA

Fii, Parmeno, ferice!

PARMENO

Pe Pollux! și tu, Syra.
Pe unde-atîta vreme te-ai desfătat, Philotis?

PHILOTIS

Ba nici o deslătare n-a fost: c-un militar,
Cel mai mojic din lume, plecat-am la Corint;
Doi ani, la rînd, sărmana, din greu l-am îndurat.

PARMENO

Pe Pollux! nu o dată, mi-nchipui eu, Philotis,
Ai dus Atenei dorul şi te-ai căit în sine-ţi
De hotărîrea luată.

PHILOTIS

Nu spun de cîte ori
Am vrut să plec de-acolo, să-l las pe militar
Şi să mă-ntorc la viaţa mea liberă de-aici,
Să lărmuiesc în voie, cu voi, ca altădată;
Că numai cu măsură la el puteam vorbi,
Şi ce-i plăcea.

PARMENO

Mi-nchipui că n-a fost prea plăcut
Să pună o măsură discursurilor tale!

PHILOTIS

Dar ce-e cu povestea pe care-am auzit-o
La Bacchis, adineauri? N-aş fi crezut vreodată
Că lui i-ar da prin minte, cît timp trăieşte ea,
Să aibă o soţie.

PARMENO

„Să aibă"?

PHILOTIS

Ce, n-o are?

PARMENO

Ba da, dar mi se pare-o netrainică-nsoțire.

PHILOTIS

Zeițele și zeii s-o strice, pentru Bacchis!
Dar cum să cred, băiete, că adevăru-l spui?

PARMENO

Nu scap, mai mult, o iotă; ci nu mă iscodi.

PHILOTIS

Te temi că toată lumea are să știe taina?
Să mă iubească zeii! nu-ntreb, ca să bat toba,
Ci doar ca să mă bucur mutește-n sinea mea.

PARMENO

Nu-mi pun eu la bătaie, pe vorba ta, spinarea
Și dacă-mi juri, Philotis.

PHILOTIS

Faci, Parmeno, cum vrei!
De parcă tu n-ai ține la fel de mult să-mi spui,
Pe cît țin eu să aflu!

PARMENO

(aparte)

E-adevărat, și-acesta-l
Păcatul meu cel mare.

(Tare.)

Ei bine, dacă-mi juri
Că taci chitic, ți-oi spune.

PHILOTIS

Începi să fii tu însuți.
Mă jur; acum vorbește.

PARMENO

Ascultă.

PHILOTIS

Ascult.

PARMENO

Era
Îndrăgostit Pamphilus, ca un nebun, de Bacchis,
Cînd taică-su îi cere să se căsătorească,
Rostindu-se în graiul părinților, știut:
Cum că-i bătrîn și n-are decît un singur fiu,
Și că-l dorește sprijin pe fiu la bătrînețe.
Dintîi, el nu primește, dar stăruie bătrînul,
Silindu-l să se-ntrebe de pune mai presus
Iubirea sau cumintea supunere de fiu.
Și-l sîcîie și-l bate la cap, de-l hotărăște
Să ceară mîna fetei vecinului de-alături.
Ci prea puțin ia-n seamă primejdia Pamphilus,
Pînă cînd vede totul de nuntă pregătit,
Și că nu-i mai rămîne decît să se însoare.
Abia atunci el pune la inimă prăpădul,
Că de-ar fi fost în preajmă-i, o-nduioșa pe Bacchis.
De cîte ori, sărmanul, prindea cîte-un prilej,
Mi se plîngea spunîndu-mi: „Vai, Parmeno, vai mie,
Ce să mă fac? Eu singur m-am azvîrlit în hău!
Mă chinui și mă zbucium și, vai, mă simt pierdut.“

PHILOTIS

Bătu-te-ar zeii, Laches, că ne-ai lovit pe toți!

PARMENO

Ca s-o scurtez, mireasa acasă şi-o aduce;
Dar nici în prima noapte de ea nu se atinge
Şi nici în noaptea-a doua...

PHILOTIS

Ce tot vorbeşti? Un tînăr
Se culcă-n pat cu soaţa-i fecioară, după ce
Bea straşnic, şi e-n stare să se-nfrîneze-atîta?
Nu, n-am să cred, pe Pollux! ce nu e de crezut.

PARMENO

Nu crezi, pentru că nimeni la tine n-a venit
Fără să te dorească; el n-a dorit nevastă.

PHILOTIS

Ei, ce-a mai fost pe urmă?

PARMENO

Peste vreo două zile,
Mă ia deoparte,-afară, şi, cum îţi spun, Pamphilus
Îmi spune că şi-acuma-i soţia lui fecioară,
Că, pînă-a şi-o aduce acasă, mai spera
Să se împace-n sine-şi cu-această-nsurătoare.
„Dar nu pot multă vreme, îmi spune, s-o păstrez,
Şi ca să-mi fac doar cheful cu ea, în loc s-o dărui
Părinţilor curată, cum ei mi-au dăruit-o,
N-ar fi frumos din parte-mi, şi fetei i-ar strica."

PHILOTIS

Înseamnă că Pamphilus e om de-o mare cinste.

PARMENO

„Ca să-i vorbesc pe față, necuviincios îmi pare;
Ca s-o alung de-acasă, cînd n-am de ce s-o-nvinui,
Aș face-o de ocară; dar cred că, neputînd
Să rabde multă vreme, ea singură-o să plece."

PHILOTIS

Și se ducea la Bacchis?

PARMENO

În fiecare zi;
Dar ea, mereu văzîndu-l pe gînduri și străin,
Se face tot mai crudă, mai rea, mai prefăcută.

PHILOTIS

Nici nu mă mir, pe Pollux!

PARMENO

Și el se-ndepărtează
De ea, cînd se-nțelege pe sine, și-nțelege
Și firea ei și-a celei de-acasă, tîlcuindu-și
Purtarea celor două femei din viața lui.
Vlăstar de neam, soția știa cu-nțelepciune
Să-ndure nedreptatea bărbatului, știa
Ocara lui sub vălul tăcerii s-o ascundă.
Ci el, zdrobit de mila soției și scîrbit
De țîfna celeilalte, se rupe-ncet cu-ncetul
De Bacchis și se-ntoarce cu dragostea-ntr-acoace,
Simțind c-a dat de-un suflet aidoma cu-al lui.
În vremea asta,-n Imbros[1], bătrînului îi moare

[1] Insulă în nord-estul Mării Egee, în apropiere de strîmtoarea Dardanele.

O rudă-apropiată; şi-ai noştri-o moşteneau.
Trimis e-ndrăgostitul la drum; acesta-şi lasă
În grija mamei sale nevasta, că bătrînul,
Mutîndu-se la ţară, abia venea-n cétate.

PHILOTIS

Şi pîn-acum ce are netrainic însoţirea!

PARMENO

Ai să auzi pe dată. O vreme, la-nceput,
S-au înţeles pe cinste femeile; pe urmă,
A prins o mare silă nurora de Sostrata;
Dar nu s-au luat la sfadă, nici nu şi-au imputat
Nimic.

PHILOTIS

Dar cum, atuncea?

PARMENO

Dacă venea Sostrata
La ea, să flecărească, se ascundea, nevrînd
S-o vadă; peste-o vreme, nemairăbdînd, îi spune
Că preamări-va zeii la maică-sa. Şi pleacă;
Trec zilele, Sostrata trimite după noră:
Făgăduieli primeşte şi-atît. Trimite iar:
Nu vine. După multe, zeloase stăruinţe,
I se trimite vorbă cum că-i bolnavă; cere
S-o vadă: nu-i primită. Aflînd şi el povestea,
Soseşte ieri bătrînul, în grabă, de la ţară,
Şi, fremătînd, se duce la tatăl Philumenei.
De ce-or fi pus la cale, eu nu am încă ştire,
Dar mult aş vrea să aflu la ce se va ajunge.
Acum, ştii tot; e vremea să-mi văd de calea mea.

PHILOTIS

Şi eu; am întîlnire c-un oaspete, pe care
Vreau să pun mîna.

PARMENO

Fie-ţi prielnici zeii,-n tot
Ce ai de gînd!

PHILOTIS

Cu bine.

PARMENO

Să auzim de bine.

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

LACHES, SOSTRATA

LACHES

(ieșind din casă urmat de soția lui)

Pe zei, amarnică prăsilă! Ce uneltire-o fi și asta!
Femeile-s, ca una, toate, cînd vor și nu primesc un lucru,
Și nu s-ar osebi nici una, mă jur, de firea celorlalte!
Și soacrele, iar, toate, nurorile-și urăsc.
Nici pe bărbați nu-i iau în seamă și le țin piept din răsputeri,
De juri c-au învățat cu toate aceeași școală-a vicleniei.
De-ar fi să fie-această școală — nevastă-mea-i învățătoare.

SOSTRATA

Și nici nu știu, sărmana, de ce mă-nvinuiește!

LACHES

Ha, nu știi?

SOSTRATA

Nu, bărbate, mă jur pe zeii veșnici,
Și să trăiesc ani mulți cu tine...

LACHES

Mă cruțe zeii de necaz!

SOSTRATA

Şi-ţi vei da seama, peste vreme, că azi mă-nvinui pe nedrept.

LACHES

Zici pe nedrept? Şi cum vrei, oare, pe drept purtarea să-ţi numesc,
Cînd ne pătezi curata cinste, căşuni băiatului necazuri
Şi faci duşmani din nişte oameni care ne-au fost mereu prieteni
Şi-au socotit că fiul nostru e demn de mîna fetei lor?
De toată-această zbuciumare tu eşti, becisnico, de vină!

SOSTRATA

Eu?

LACHES

Tu porţi vina, tu, femeie, care mă crezi nu om, ci piatră.
Gîndeai că dacă stau la ţară eu n-am habar de voi, de toţi,
În ce fel fiecare pe-aici vă duceţi traiul?
Ştiu mult mai bine ce se-ntîmplă aici, la voi, decît acolo,
Pentru că voi, purtarea voastră îmi faceţi faima în cetate.
Am înţeles de multă vreme că Philumena te urăşte,
Şi nu mă mir, mai degrabă m-ar fi mirat să fie altfel.
Dar n-am crezut c-o vei împinge să ne urască tot din casă;
Dacă ştiam, îţi luai tu cîmpii, şi-ar fi rămas la noi copila.
Şi nici nu merit eu, Sostrata, să-mi faci atîta sînge rău:
Te las aici şi stau la ţară silindu-mă să rostuiesc
Avutul nostru, ca s-acopăr risipa, trîndăvia ta,
Fără-a-mi cruţa din osteneală, cum s-ar cădea la anii mei.
Şi tu, în schimb, măcar nu cauţi să mă scuteşti de supărări!

SOSTRATA

Dar n-am făcut nimic, pe Pollux! şi nu-s de vină eu.

LACHES

Ba da!
Ai fost tu, singură, în casă; tu, singură, porți toată vina.
Să fi purtat aici de grijă, că te-am scutit de alte griji.
Te-ai înjosit, la bătrînețe, să hărțuiești un biet copil!
Ori poate zici că ea-i de vină?

SOSTRATA

Nu, Laches, nu zic nicidecum.

LACHES

Mă bucur pentru fiul nostru; cît despre tine, știu, pe zei!
Că nu e chip să poți rămîne datoare cu-o năpăstuire.

SOSTRATA

Și dacă ea, vrînd să rămînă la maică-sa mai multă vreme,
S-a prefăcut că mă urăște?

LACHES

Cum? Nu ți-a fost de-ajuns că, ieri,
Cînd ai cercat să stai de vorbă cu ea — n-a vrut să te primească?

SOSTRATA

Spunea că-i de puteri sleită; de-aceea, vezi, nu m-a primit.

LACHES

Eu cred că boala i se trage de la purtarea ta, femeie,
Și nu mă-nșel; că nu e una de soiul tău să nu-și dorească
Băiatul însurat; și-ndată ce vi s-aduce-o noră bună,
Cum l-ați împins la-nsurătoare, l-împingeți și la despărțire.

SCENA II

PHIDIPPUS, LACHES, SOSTRATA

PHIDIPPUS

(din prag, vorbind spre interiorul casei)

Știu, Philumena, am tot dreptul, ca tată-al tău, să te silesc,
La supușenie, și totuși ascult de inima mea slabă;
Făcîndu-ți voia, nu pun, iată, un capăt bunului tău plac.

LACHES

(aparte)

Îl văd pe Phidippus, la vreme; voi ști curînd despre ce-i vorba.

(Tare.)

Eu, Phidippus, cu drag mă strădui ca să fiu bun și blînd cu-ai mei,
Dar nu las multa-ngăduință să urîțească firea lor;
Dacă făceai și tu ca mine, am duce-o bine azi cu toții;
Dar văd că prea ești în puterea femeilor.

PHIDIPPUS

Adevărat?

LACHES

Ieri, pentru noră-am fost la tine; și n-am plecat mai dumerit.
Nu-i bine, dacă și tu năzui să trăinicim unirea noastră,
Să îmi ascunzi vreo supărare; dacă purtăm noi vina, spune-o:
Ori am să neg, ori mă dezvinui, putem ajunge la-mpăcare,
Și tu vei fi judecătorul; dar dacă boala,-ntr-adevăr,
E pricina că ținești fata la voi — mă insultați crezînd
Că n-o să fie-n casa noastră la fel de bine îngrijită.
Oricum, pe zei! nu vreau, nu-ngădui, cu toate că ești tatăl ei,
Să îi dorești mai mult ca mine deplina-i însănătoșire,

Pentru că fiul meu, văzut-am, nu mai prejos de sine-o pune.
Și nu ascund că-mi stă la suflet dorința lui de-a vrea să afle
Ce s-a-ntîmplat; de-aceea caut s-o iau acasă, pînă vine.

PHIDIPPUS

Eu îți cunosc și rîvna, Laches, și bunătatea fără margini,
Și cred că tot ce spui acuma din inimă curată-i spus,
De-aceea dă-mi și tu crezare cînd spun că vreau s-o știu la voi,
C-aș face totul pentru asta.

LACHES

Și ce te-mpiedică s-o faci?
Ori ea și învinuie bărbatul?

PHIDIPPUS

Nici pomeneală; stăruind,
Ba chiar silind-o să se-ntoarcă, mi s-a jurat pe zeii veșnici,
Că ea, în lipsa lui, pe Pollux! nu poate viețui la voi.
Avem cusururi fiecare; eu sînt o fire slabă, nu pot
Să-i stau copilei împotrivă.

LACHES

Auzi, Sostrata?

SOSTRATA

Vai, vai mie!

LACHES

(către Phidippus)

E hotărîtă?

PHIDIPPUS

Da, se pare. Nu ai nimic să-mi mai vorbești?
Ar trebui, făr' de zăbavă, să plec în piață.

LACHES

Merg cu tine.

SCENA III

SOSTRATA

Ah, e nedrept să fim cu toate văzute rău de soții noștri,
Pentru că unele neveste azvîrle umbre peste noi!
Așa, bărbatu-meu, pe Pollux! mă-nvinuie fără temei.
Și-mi vine greu să mă dezvinui cînd toată lumea crede-a ști
Că toate soacrele-s haine; dar nu și eu; ba m-am uitat
Ca la copilul meu la noră; și nu-nțeleg de ce nu-i plac.
Dar, fie ce va fi, pe Pollux! aștept să vină fiul meu.

(Iese.)

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

PAMPHILUS, PARMENO

PAMPHILUS

(venind din port împreună cu Parmeno)

Nu cred să fie om pe lume de Amor prigonit mai aprig
Ca mine. Vai, nefericitul! Pentru ce viață m-am jertfit!
Și pentru ce doream atîta să vin mai repede acasă!
Mai bine-mi săvîrșeam viața pe fleunde,-n lumea-largă,
Decît, zorind aici, să aflu că totul merge-atît de prost!
Că dacă-n umbră ne pîndește, ca să ne ia de gît, necazul,
Atîta timp cît nu-l cunoaștem, răgazu-l socotim cîștig.

PARMENO

Numai așa găsi-vei calea să scapi de chinuri mai degrabă.
De nu veneai acum, Pamphilus, mai mare vrajbă se stîrnea.
Dar ai venit, și ai putința să le ogoi pe amîndouă.
Vezi cum stă treaba, le stingi ura și le ajuți să se împace.
Tu, mare lucru ți le-nchipui, și pricinile lor sînt fleacuri.

PAMPHILUS

Tu vrei să mă-mbunezi? Dar cine-i ca mine de nefericit?
Pîn-a o lua-n căsătorie, iubeam cu mare drag pe alta;
Dar nu m-am vitejit o clipă să nu urmez porunca tatii;
Și dacă am tăcut, nu-nseamnă că mi-a fost mică suferința;

Mi-am liberat sărmanul suflet și spre soție m-am întors,
Când, vine-o pricină ca asta, să mă despartă și de ea.
Și dacă mama poartă vina, și dacă-o poartă Philumena,
Când am să aflu, ce-mi rămîne să fiu deplin nefericit?
Că dragostea de fiu îmi cere să-ngădui nedreptatea mamei;
Și sînt dator față de-o soață cu inima-ngăduitoare
Să nu-i dezvălui niciodată ce nedreptate i-am adus.
Dar bănui, Parmeno, că-i vorba de nu știu ce isprăvi grozave,
Și mare bănui că li-i vrajba de nu s-a stins de-atita vreme.

PARMENO

Ba nicidecum, c-un fleac, pe Hercle! Și dacă vrei să știi, nu vrajba
Cea mai grozavă e urmarea ocării celei mai grozave;
Se-ntîmplă-adeseori ca unul să nu se supere cînd altul,
Supărăcios din fire,-ajunge din te miri ce să-l dușmănească.
Nu tot așa, din niște fleacuri, se supără-ntre ei copiii?
Și știi de ce? Pentru că nu e destulă minte-n capul lor.
Femeile, ca și copiii, sînt ușuratice la minte;
Pesemne-o vorbă, numai una, a dus la sfada dintre ele.

PAMPHILUS

Dă veste c-am sosit acasă.

PARMENO

(întorcîndu-se spre casa lui Phidippus)

Ah, ce se-ntîmplă-acolo?

PAMPHILUS

Taci.
S-aude larmă,-alergătură în toate părțile.

PARMENO

Mă dau
Niţel de uşă mai aproape. Ai auzit?

PAMPHILUS

Nu mai vorbi.
Pe zei! Am auzit un strigăt.

PARMENO

Vorbeşti, şi mie nu-mi dai voie.

MYRRHINA
(din casă)

O, taci, te rog, copilă dragă!

PAMPHILUS

E glasul mamei Philumenei;
Ah, sînt pierdut!

PARMENO

De ce?

PAMPHILUS

Vai mie!

PARMENO

De ce?

PAMPHILUS

Tu, Parmeno, ascunzi,
Văd bine,-o groaznică năpastă.

PARMENO

Se spune că soția ta
S-ar zbuciuma de niște spaime; dar nu știu dac-așa-i, ori nu.

PAMPHILUS

Și mi-ai tăcut?

PARMENO

Pe toate-odată n-aș fi putut să ți le-nșir.

PAMPHILUS

Ce boală-i asta?

PARMENO

Nu știu.

PAMPHILUS

Nimeni nu i-a adus un medic?

PARMENO

Nu știu.

PAMPHILUS

De ce pierd vremea și nu intru să văd, să știu ce s-a-ntîmplat?
Ah, Philumena mea, în ce fel mi-e oare dat să te găsesc?
Dacă te paște vreun pericol, mă jur să pier cu tine-odată!

(Intră în casa lui Phidippus.)

PARMENO

Nu-i nici o trebuință pe dată să-l urmez,
Că nu sîntem nici unul binevăzuți pe-aici;
Ieri n-au vrut s-o primească nici pe Sostrata-n casă.

Dacă din întîmplare i se-nrăiește boala
— Și n-aș dori, de dragul sărmanului stăpîn —
Ar și zvoni că sclavul Sostratei a venit
Cu farmece la dînșii, ca să doboare-ntreaga
Familie, de vreme ce boala s-a-nrăit;
Mi-ar bănui stăpîna și ea m-ar ciomăgi.

SCENA II

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILUS

SOSTRATA

(ieșind din casă)

De multă vreme-aud alături o zarvă nemaiauzită;
Mă tem de boala Philumenei să nu se-ntarte și-nrăiască!
Bun Esculap[1] și bună zee a Sănătății — ocrotiți-o!
Mă duc la dînsa.

PARMENO

(oprind-o)

Hei, Sostrata!

SOSTRATA

Ce?

PARMENO

Te vor ține iar la ușă.

[1] Zeul medicinei. Zeița Sănătății — Hygiea — era fiica (sau, după altă versiune, soția) sa.

SOSTRATA

Ah, tu ești, Parmeno? Vai mie, ce să mă fac, nefericita?
Să nu mă duc s-o văd pe soața fiului meu, cînd e bolnavă?

PARMENO

„Să nu te duci s-o vezi"? Pe nimeni n-ai să trimiți la ea, s-o vadă!
Iubim pe cel ce ne urăște și îndoită ni-i prostia:
Că noi în van îi ducem grija și că necazuri el ne-aduce.
Și apoi fiul tău se află, de cum sosit-a, lîngă ea.

SOSTRATA

Cum, ce spui? A venit Pamphilus?

PARMENO

Întocmai.

SOSTRATA

Slavă vouă zei!
Ah, vorba asta-mi dă iar viața și toate grijile-mi alungă.

PARMENO

Îți spun temeiul ce mă face să nu te las în casa lor:
Eu cred că-ndată ce durerea se domolește-n Philumena,
Chiar ea, de nimeni îmboldită, întreaga pricină-i va spune,
De cînd a prins să se-înfiripe zîzania ce vă desparte.
Dar, iată-l, a ieșit Pamphilus. E abătut!

SOSTRATA

O, fiul meu!

PAMPHILUS

Salut, o, mamă!

SOSTRATA

Cît mă bucur că te-ai întors! Şi Philumena
Se simte bine?

PAMPHILUS

Da, mai bine.

SOSTRATA

Ah, să-i dea zeii sănătate!
Atunci, de ce plîngi? Pentru ce eşti atît de trist?

PAMPHILUS

Nu, n-am nimic.

SOSTRATA

Ce larmă-a fost alături? Spune. Ori s-a simţit cumva mai rău?

PAMPHILUS

Mai rău.

SOSTRATA

Ce boală?

PAMPHILUS

Fierbinţeală.

SOSTRATA

Cum, zi de zi?

PAMPHILUS

Așa mi-au spus.
Ci du-te acasă, mamă dragă; te prind și eu din urmă.

SOSTRATA

Fie.

(Intră în casă.)

PAMPHILUS
(către Parmeno)

Tu-n calea sclavilor dă fuga; ajută-le la greutăți.

PARMENO

Dar ce? Ei nu știu singuri calea spre casa noastră?

PAMPHILUS

Zăbovești?

(Parmeno iese.)

SCENA III

PAMPHILUS

Nu mă pricep să fac intrarea cum se cuvine-n subiect,
Nici meșteșug nu am la vorbă ca să-mi arăt deplin uimirea
De ce-am putut vedea cu ochii și cu urechile s-aud,
Că nici n-am nimerit aproape să ies pe ușă, răvășit.
În grabă intru adineauri și-nspăimîntat, că mi-o găsesc
De-o altă boală doborîtă pe Philumena, cînd, vai mie!
Aud cum slujnicele casei un singur strigăt: „A venit!"
Slobod pe dată, bucuroase că m-am întors cu sănătate;

Şi tot atunci, dintr-o ochire, le văd cum schimbă feţe-feţe,
Pentru că soarta m-adusese cam pe nepusă masă-aici.
În mare grabă-ncearcă una să dea de veste c-am sosit,
Dar eu, arzînd să-mi văd soţia, mă ţin ca umbra după ea.
Şi, vai, cum intru,-mi şi dau seama ce fel de boală-o chinuieşte;
Peste putinţă-a fost, pesemne, să se prefacă-ntr-o clipită,
Ori cu alt glas, decît cu glasul ce-l mai avea, să mi se vaite.
Văzînd-o, strig: „Nedemnă faptă!“ — mă-ntorc şi plec, cu ochii-n lacrimi,
Şi zdruncinat de-ngrozitoarea, nerușinata faptă-a ei.
Mă prinde maică-sa: pusesem pe prag piciorul; se aruncă,
Bocindu-se,-n genunchi, sărmana, că-mi face milă. Dreaptă-i vorba:
După cum cere-mprejurarea, noi sîntem mîndri sau umili.
Cu tulburare-n glas, bătrîna întîi aşa îmi cuvîntează:
„Pamphilus, dragul meu, aceasta-i pricina că te-a părăsit:
A siluit-o înainte de măritiş un ticălos.
Şi a venit la noi să nască, de tine-ascunsă şi de lume.“
Doar amintindu-mi cuvîntarea-i, şi holiote de plîns mă-neacă.
„Adus de soartă-aici, îmi zice, noi te rugăm, pe Sfînta Soartă,
Dac-avem dreptul şi ne-ngădui, ca mai ales prin voia ta
Nefericirea-i să rămînă în ochii lumii tăinuită.
Dacă s-a-ntors cîndva spre tine cu suflet iubitor, Pamphilus,
Fă-i şi tu ei atîta bine, te roagă mult, şi n-ai ce pierde.
Ci de-o primeşti sau nu acasă, la tine-i voia, fă cum vrei;
Tu singur ştii că, deşi mamă, ea n-a rămas cu tine grea,
De vreme ce-mpărţit-aţi patul după vreo două luni, îmi pare,
Şi, iată,-acuma-i luna-a şaptea de cînd ai luat-o de nevastă.
Cunoşti mai bine toate astea. Acum, de s-ar putea, Pamphilus,
Aş vrea şi-ncerc să nască fără să ştie tatăl ei şi lumea;
Şi dacă nu e cu putinţă, spun c-a născut mai înainte
De vremea sorocită; nimeni n-are să bănuie nimic,
Ci se va lua de bun ce pare adevărat: că-i pruncul tău.
În stradă-o să-l lăsăm, şi astfel de toate chinurile scapi,
Şi scapi de chinul necinstirii făptura ei nevinovată.“

I-am dat cuvîntul, şi-l voi ţine cu orice preţ, sînt hotărît.
Dar cred că nici nu-ncape vorba s-o mai primesc vreodată-acasă,
Cu toate că mi-o simt aproape, cu toată dragostea ce-i port.
Şi plîng, gîndindu-mă la viaţa însingurată ce m-aşteaptă.
O, Fericire! Niciodată pe totdeauna nu te dărui!
Dar nu-s la prima încercare: i-am mai găsit dezamăgirii
În judecata-mi vindecare; şi-acum, la fel, am să-i găsesc.
Ah, vine Parmeno cu sclavii; şi tocmai el nu vreau să fie
De faţă la ispravă; i-am spus doar lui, e drept,
Că nu mi-am luat mireasa de la-nceput în braţe;
Mă tem că, auzind-o cum ţipă, îşi dă seama
De ceea ce se-ntîmplă; cuminte-i să-l trimit
Cît mai departe, pînă ce naşte Philumena.

SCENA IV

PARMENO, SOSIA, PAMPHILUS

PARMENO

(continuînd cu Sosia o discuţie începută dinainte de a intra în scenă)

A fost chinuitoare, spuneai, călătoria?

SOSIA

Nici nu se poate spune, pe legea mea, în vorbe
Cît suferi şi te chinui călătorind pe mare.

PARMENO

Aşa?

SOSIA

O, fericitul de tine, habar n-ai
Ce-i răul, cîtă vreme n-ai străbătut o mare!

Trec peste alte rele, fă numai socoteala:
Treizeci de zile-ntr-una, de nu mai mult, pe navă,
Din clipă-n clipă, bietul, mi-am aşteptat pieirea;
Atîta de vrăjmaşă a fost cu noi furtuna.

PARMENO

Cumplit.

SOSIA

Te cred. Mai bine-mi iau cîmpii, dar pe mare
Eu nu m-aş mai întoarce, de-ar fi să mă întorc.

PARMENO

O pricină mai mică ţi-ar fi ajuns, pe vremuri,
Să faci tot ce ameninţi să faci acuma, Sosia.
Dar iată-l pe Pamphilus la uşă.

(Către Sosia şi ceilalţi sclavi.)

Vói, intraţi;
Eu îl întreb ce altă poruncă vrea să-mi dea.

(Către Pamphilus.)

Eşti tot aici, stăpîne?

PAMPHILUS

Te aşteptam.

PARMENO

Ascult.

PAMPHILUS

Alergi pînă-n oraşul de sus.

PARMENO

Cum? Cine?

PAMPHILUS

Tu.

PARMENO

Pînă-n... De ce?

PAMPHILUS

Să-l cauți vreau pe Callidemides,
Un prieten din Micona ce m-a-nsoțit pe navă.

PARMENO

Vai! A jurat pesemne că dacă vine-acasă
Întreg, mă fugărește pîn-oi crăpa de tot!

PAMPHILUS

Ce mai aștepți?

PARMENO

Și ce-i spun? Îl caut doar, și-atîta?

PAMPHILUS

Îi spui că nu am vreme să mă-ntîlnesc cu el,
Așa cum hotărîsem; să nu m-aștepte. Zboară!

PARMENO

Dar nu știu cum arată.

PAMPHILUS

Ascultă, ca să știi:
Mătăhălos și rumen, cîrlionțat, burtos,
Cu ochii verzi, obrazul de mort.

PARMENO

(aparte)

Trăsni-l-ar zeii!

(Tare.)

Şi dacă nu-i acolo? Aştept pînă diseară?

PAMPHILUS

Aştepţi. Grăbeşte pasul!

PARMENO

Nu pot; sînt obosit.

(Iese.)

PAMPHILUS

S-a dus. Ce se cuvine să fac? Habar nu am
În ce fel să acopăr, cum m-a rugat Myrrhina,
Isprava fetei sale; din milă pentru mamă.
Fac tot ce pot, dar numai după ce-mi împlinesc
Fiiasca datorie; las dragostea la urmă.
Vai, vai de mine! Iată-i pe Phidippus şi tata.
Spre mine vin. Şi nu ştiu nici lor ce să le spun.

(Se trage deoparte.)

SCENA V

LACHES, PHIDIPPUS, PAMPHILUS

LACHEŞ

(către Phidippus)

Nu îmi spuneai că ea-l aşteaptă numai pe fiul meu?

PHIDIPPUS

Ba da.

LACHES

Cică s-a-ntors; să vină-acasă.

PAMPHILUS

(aparte)

Ah, dacă tatii i-aș găsi
O pricină, să n-o primească!

LACHES

Pe cine-aud vorbind acolo?

PAMPHILUS

(aparte)

Sînt hotărît și nu mi-e teamă să merg pe calea mea-nainte.

PHIDIPPUS

E chiar acela despre care vorbeam.

PAMPHILUS

Salut, părinte drag!

LACHES

Salut, băiatul meu!

PHIDIPPUS

Mă bucur nespus, că te-ai întors, Pamphilus,
Dar bucuria cea mai mare-i că-ntreg și teafăr vii.

PAMPHILUS

O, cred!

LACHES

Acuma ai sosit?

PAMPHILUS

De-o clipă.

LACHES

Şi Phania, vărul nostru? Spune,
Ce ne-a lăsat?

PAMPHILUS

Pe Hercle! Omul a dus o viaţă de plăceri,
Cît a trăit; şi cei ca dînsul nu-şi fericesc moştenitorii,
Dar lasă-n urma lor o faimă: A dus-o bine, cît a dus-o[1].

LACHES

Şi n-ai adus nimic, băiete, decît un biet cuvînt de duh?

PAMPHILUS

Tot ce-a putut lăsa, e-al nostru.

LACHES

Ba ne-a lăsat o grea durere;
Că-l vrem şi-acuma viu şi teafăr.

PHIDIPPUS

Poţi fără teamă să-i urezi,
Că tot nu-nvie; şi-apoi, lasă, din două rele ştiu ce-alegi.

1 Expresie proverbială *(Vixit, dum vixit, bene)*.

LACHES

Ieri, omul ăsta ne-a luat-o pe Philumena.

(Încet, către Phidippus, trăgîndu-i un ghiont.)

Zi c-ai luat-o.

PHIDIPPUS

(încet, către Laches)

Să nu mă-mpungi.

(Tare.)

Aşa-i, am luat-o.

LACHES

Dar ne-o aduce.

PHIDIPPUS

Se-nţelege.

PAMPHILUS

Ştiu tot ce-a fost, cu de-amănuntul; cum am sosit, am şi aflat.

LACHES

Trăsni-i-ar zeii pe limbuţii ce se fălesc cu-astfel de veşti!

PAMPHILUS

Eu, unul, din ce ştiu, nu merit nici cea mai mică-nvinuire
Din partea voastră; pot, cu mîna pe inimă, să spun aici
C-am fost şi bun, şi de credinţă, şi drăgăstos faţă de ea;
Mi-ar place, însă, toate astea să le auzi din gura ei;
E cea mai potrivită cale să afli cine-s, cum mi-e firea,
Şi cred că ea-mi va da dreptate, deşi-i nedreaptă azi cu mine.

Nu eu port vina despărțirii, sînt martori zeii făr' de moarte.
Dar dacă-i pare lucru josnic să se supună mamei mele,
Ori s-o îngăduie cum este, cu toate moșturile ei,
Și cum eu nu știu altă cale de-apropiere și-împăcare,
Va fi nevoie să mă lepăd de mama sau de Philumena.
Ci dragostea fiiască-mi cere să trec de partea mamei mele.

LACHES

Pamphilus, fără supărare am ascultat cuvîntul tău,
Băgînd de seamă că treci totul măicuței tale cu vederea;
Dar nu e drept ca, din mînie, să te arăți nedrept, Pamphillus.

PAMPHILUS

Cum oare din mînie să fiu nedrept cu ea,
Cînd s-a purtat cu mine cum nici nu m-așteptam,
Și mi-a-mplinit dorința de fiecare dată?
Mi-e dragă, și o laud, și după ea tînjesc,
Pentru că știu ce gînduri alese mi-a purtat,
Și îi doresc fierbinte să își petreacă viața
Cu un bărbat mai vrednic, mai fericit ca mine,
De vreme ce ursita a vrut să ne despartă.

PHIDIPPUS

Stă-n mîna ta-mpăcarea.

LACHES

Dacă ai minte... Cere-i
Să vină-acasă.

PAMPHILUS

Nu e o glumă, dragă tată;
Vreau să mi-o-nalț pe mama.

(Se îndepărtează.)

LACHES

Şi unde pleci? Rămîi!
Stai! Unde pleci, Pamphilus?

PHIDIPPUS

Phii, ce-ncăpăţînare!

LACHES

Nu ţi-am spus eu, bătrîne, că se va mînia?
De-aceea tot cerusem să ne trimiţi copila.

PHIDIPPUS

Nu-l bănuiam atîta de neclintit şi aspru.
Ori socoteşte, poate, că am să-l rog prea mult?
De vrea să-şi ieie-acasă nevasta, să pofteascâ;
De nu, s-aducă zestrea, şi s-auzim de bine!

LACHES

Te iată şi pe tine la fel de mînios.

PHIDIPPUS

(către Pamphilus, ca şi cum ar fi de faţă)

Tu ne-ai venit acasă întărîtat, Pamphilus!

LACHES

Mînie trecătoare, deşi mînie dreaptă.

PHIDIPPUS

Pe cîţiva bani netrebnici ce v-au picat în mînă
Vă grozăviţi atîta!

LACHES

Acum te certi cu mine?

PHIDIPPUS

Să se gîndească bine şi să-mi trimită veste,
Cît mai degrabă, astăzi, de-o ia sau n-o mai ia;
Că dacă face mofturi, îi caut alt bărbat.

(Pleacă.)

LACHES

(încercînd să-l oprească)

Stai, Phidippus, o vorbă!

(Phidippus iese.)

S-a dus. Ce pot să-i fac?
Măcar să se-nţeleagă ei între ei, cum ştiu;
Că nu vor să m-asculte, nici fiul meu, nici cuscrul,
Ba mă şi iau la vale! Mă duc peste nevastă,
Că de la ea se trage încurcătura asta,
Şi toată neagra fiere din mine-o vărs pe ea.

(Intră în casă.)

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

MYRRHINA, apoi PHIDIPPUS

MYRRHINA

Ce fac? Pe unde mi-i scăparea? Ce-i spun lui Phidippus, sărmana?
Urechea lui a prins, pesemne, scînceala noului născut,
C-a dat, așa, deodată buzna, întunecat, la fiica lui.
Dacă descoperă și-ntreabă de ce i-am tăinuit isprava,
Pe Pollux! nu știu ce să-i spun.
Dar se deschide ușa: vine la mine-acuma; sînt pierdută!

PHIDIPPUS

(ieșind din casă, aparte)

Nevastă-mea, văzînd că intru la fiică-sa, degrabă-a șters-o.
Dar iat-o!

(Tare.)

Eh, ce spui, Myrrhina? Ție-ți vorbesc.

MYRRHINA

Mie, bărbate?

PHIDIPPUS

Bărbat? Bărbatul tău aievea sau măcar om să socotești?
Ci de-ar fi fost așa, femeie, n-aș fi ajuns acum bătaia
De joc a uneltirii tale.

MYRRHINA

Ce uneltire?

PHIDIPPUS

N-a născut
Copila noastră? Taci? Al cui e?

MYRRHINA

Un tată, vai, să-ntrebe așta?
Al cui, mă rog, să fie pruncul, de nu-i al soțului copilei?

PHIDIPPUS

Da, știu, un tată nu se cade să creadă altceva; dar vreau
Să știi de ce cu-atîta grijă această naștere-ai ascuns-o,
Cu-atît mai mult cu cît la vreme și după lege a născut.
Ai sufletul atît de negru că vrei să piară copilașul[1],
Care-ar putea spori temeiul prieteniei dintre noi,
Decît să vezi ce te-nciudează: pe fiică-ta la soțul ei!
Și îi puneam în spate vina pe care drept e s-o porți tu.

MYRRHINA

Ah, sînt de plîns!

PHIDIPPUS

Să știi c-așa e! Dar îmi aduc aminte-acuma
Ce vorbe-ai șuierat pe vremea cînd ginere mi l-am luat;

[1] Phidippus intuiește intenția soției sale, exprimată prin gura lui Pamphilus în actul precedent, scena III (p. 150, v. 32), de a „lăsa" copilul în stradă, la voia întîmplării.

Spunea-i, de față, că nu-ngădui s-o vezi alăturea de-un soț
Care iubește-o curtezană și doarme noaptea-n altă parte.

MYRRHINA

(aparte)

Îl las să creadă-așa, mai bine, decît să bănuie-adevărul.

PHIDIPPUS

Eu, dinaintea ta, Myrrhina, știam că are o iubită;
Dar asta nu i-am socotit-o, la anii-i tineri, drept o vină;
E-n firea omului. Și vine o vreme cînd te schimbi de-a bine.
Doar tu rămîi mereu aceeași și vrei mereu, cu-nverșunare,
Să-ți depărtezi de soț odrasla și să desfaci ce-am făcut eu.
N-am cea mai mică îndoială că asta-i ținta vieții tale.

MYRRHINA

Crezi despre mine, ce-i sînt mamă, că sînt atît de-nverșunată
Încît să cred nepotrivită căsătoria fetei noastre?

PHIDIPPUS

Dar ești în stare tu să judeci, ori știi ce ni se potrivește?
Ai auzit pe nu știu cine că l-a văzut ieșind, pesemne,
Sau pătrunzînd la curtezană. Și ce-i cu asta? De-a făcut-o
Arareori și cu fereală, nu-i omenește să-nchizi ochii,
Ci nu, zbătîndu-te să afli, asupra noastră să-l stîrnești?
Dacă s-ar rupe mult prea lesne de-o legătură-atît de veche,
Eu nu mi-aș face o părere prea bună despre el, ca om
Sau ca bărbat al fetei mele.

MYRRHINA

Destul cu el și cu purtarea-mi
Urîtă ție. Du-te-acuma și-ntreabă-l, între patru ochi,

De-şi i-a-ndărăt sau nu soţia; şi dacă zice da, i-om da-o;
Dar dacă zice nu, înseamnă că ştiu să-mi înţeleg copila.

PHIDIPPUS

Chiar dacă zice nu, Myrrhina, şi nu te-nşeală bănuiala,
Eu sînt acela care judec şi hotărăsc ce-i de făcut.
Vezi ce mă scoate din sărite: că vrei să faci de capul rău;
Ia bine seama: nu-ţi îngădui să scoţi din casa mea copilul[1]!

(Aparte.)

Dar sînt un prost de-i cer nevestii să se supună vrerii mele.
Dau slujitorilor poruncă să nu mi-l lase scos din casă.

(Intră în casă.)

MYRRHINA

Nu se mai află alta-n lume ca mine de nefericită;
Căci dacă prinde el de veste şi vrea să ştie adevărul,
Scăpare n-am, după mînia ce l-a cuprins dintr-un nimic;
Şi nu ştiu cum e cu putinţă să i se schimbe hotărîrea.
După atîtea mari necazuri îmi vine altul şi mai mare,
Dacă va fi să cresc copilul al cărui tată nu-l cunoaştem;
Căci siluită pe-ntuneric a fost copila — n-a putut
Mişelului să-i vadă chipul şi nici măcar să-i şterpelească
Vreun lucruşor, ceva, prin care să-l recunoască mai tîrziu;
Tot el, plecînd, i-a smuls inelul sărmanei fete de pe deget;
Mă tem că nici Pamphilus n-are să-şi ţină gura, cum i-am spus,
Văzînd că noi păstrăm în casă copil străin, ca fiu al lui.

(Iese.)

---

[1] În legătură cu intenţia Myrrhinei, intuită de Phidippus, de a „lăsa" copilul în stradă.

SCENA II

SOSTRATA, PAMPHILUS, apoi LACHES[1]

SOSTRATA

Văd bine, fiule, pe mine mă bănui că ţi-am alungat
De-aici, cu firea mea, soţia — degeaba-ncerci să te prefaci;
Dar să mă bată zeii veşnici şi să-ţi pierd dragostea de fiu,
De-am făptuit ceva cu voie sau dacă merit ura ei!
Ştiam că mă iubeşti Pamphilus, şi azi îmi dovedeşti iubirea;
Căci taică-tău mi-a spus, în casă, cum, pentru mine, ţi-ai jertfit
Nevasta însăşi; vreau, de-aceea, să-ţi dau şi eu dovada mea,
Astfel ca dragostea-ţi fiiască să-şi afle-n mine răsplătirea.
E bine, cred, şi pentru tine, şi pentru numele meu bun,
Să plec, cu taică-tău, la ţară — sînt hotărîtă, dragul meu;
Şi dacă nu-mi mai vede ochii, nimic s-o-mpiedice nu poate
Pe Philumena să se-ntoarcă.

PAMPHILUS

Ce hotărîre-i asta, mamă?
Te laşi de-o capie-alungată şi pleci să locuieşti la ţară?
Nu vreau şi nu-ţi îngădui, mamă, căci gura lumii va scorni
Că pleci de răul meu la ţară, şi nu din bună voia ta.
Pe urmă, nu vreau, pentru mine, de rubedenii să te lepezi,
Nici de prietenele tale şi zilele de sărbătoare[2].

---

[1] Prezenţa lui Laches în această scenă, indicată de unele manuscrise, este acceptată de editori întrucît astfel i se oferă bătrînului posibilitatea de a asculta, fără să fie văzut, discuţia dintre Sostrata şi fiul său. El nu va interveni decît în scena următoare.

[2] E vorba, fie de sărbătorile religioase, în general, de la care, în Atena, femeile nu erau excluse, fie de sărbătorile celebrate îndeosebi de femei, ca *Thesmoforiile*, instituite în cinstea zeiţei agriculturii şi a roadelor pămîntului, Demeter (Ceres).

SOSTRATA

Acum, pe Pollux! toate astea nu-mi mai aduc nici o plăcere;
M-au bucurat destul pe vremuri, cînd eram tînără; sătulă
Sînt de petreceri; azi un lucru îmi mai doresc: să nu-i încurc
Defel, cît mai trăiesc, pe alţii, ca să aştepte moartea mea.
Sînt asuprită-aici, văd bine, şi pe nedrept; să plec e vremea.
Aceasta-i calea cea mai bună să-nlătur pricinile toate,
Să scap de orice bănuială şi placul unora să-l fac.
Ci lasă-mă să fug de bîrfa şi mojicia femeiască.

PAMPHILUS

Cu toate-aş fi împăcat; mă-nţeapă un singur spin: că am o mamă
Ca tine, mamă, şi-o nevastă ca ea!

SOSTRATA

Dar bine, dragul meu,
Nu ştii să-l iei pe fiecare cu neajunsurile sale?
Şi dacă vă-mpăcaţi în toate, şi tu, şi ea, şi-i dau crezare,
Atunci, copile,-ascultă-mi ruga, şi ia-ţi-o îndărăt.

PAMPHILUS

Vai mie!

SOSTRATA

Şi mie; că şi eu mă chinui şi gem, ca tine, fiul meu!

SCENA III

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILUS

LACHES

(care pînă acum a stat deoparte[1])

Am ascultat, soție scumpă, tot ce-ai vorbit cu fiul nostru.
Un înțelept își pleacă vrerea de cîte ori nevoia cere,
Și caută să facă astăzi ce s-ar putea lăsa pe mîine.

SOSTRATA

Vrea sorta[2]...

LACHES

Ne mutăm la țară; și-acolo ne-mpăcăm noi doi.

SOSTRATA

Pe zei! nădăjduiesc.

LACHES

Adună ce lucruri vrei să duci cu tine.
Am zis.

SOSTRATA

Dau ascultare poruncii tale.
(Iese.)

PAMPHILUS

Tată.

---

[1] Vezi nota 1 de la p. 165.
[2] Sens nesigur.

LACHES

Ce-i, fiule?

PAMPHILUS

Să plece mama de-acasă? Nicidecum!

LACHES

De ce?

PAMPHILUS

Pentru că nu știu ce voi face cu Philumena.

LACHES

Cum? Ce vrei
Să faci, decît s-o iei acasă?

PAMPHILUS

(aparte)

Doresc și eu nespus; dar nu
Nesocotindu-mi hotărîrea; voi stărui, dar cu măsură.

(Tare.)

Și dacă-i cer să vină-acasă, crezi că mai bine-or să se-mpace?[1]

LACHES

Mai știi? Dar nu-ți mai bate capul cu ce va fi, cînd va pleca
De-aici Sostrata; vîrsta noastră stîrnește silă tinereții;
E drept să părăsească locul; noi, dragul meu, sfîrșim întocmai
Cum zice în povestea *Bătrînul și bătrîna*[2].
Da'l văd pe Phidippus la vreme ieșind pe ușă; să-i vorbim.

[1] Text și sens nesigur.

[2] Poveste neidentificată de editori, care se mărginesc doar să presupună că cititul din text i-ar reproduce titlul.

SCENA IV

PHIDIPPUS, LACHES, PAMPHILUS

PHIDIPPUS

(iese, vorbind, la început, spre interiorul casei sale)

Pe tine, Philumena, sînt foc de supărare;
Ai făptuit, pe Hercle! cea mai urîtă faptă;
Dar tu, măcar, vei spune că maică-ta te-a-mpins;
Ea n-are ce să spună.

LACHES

Mă bucur că te văd,
O, Phidippus, şi tocmai la timp!

PHIDIPPUS

Ce s-a-ntîmplat?

PAMPHILUS

(aparte)

Ce le-aş putea răspunde? Cum să dezvălui taina?[1]

LACHES

Dă veste Philumenei că soacra ei se mută
La ţară, şi că poate să vină-acasă.

PHIDIPPUS

Ah!
Dar n-a avut Sostrata nici cel mai mic amestec.
Tot răul ni se trage de la nevasta mea...

---

[1] După unii editori, această replică ar fi fost rostită tot de Phidippus.

PAMPHILUS

(aparte)

Ei, au schimbat povestea!

PHIDIPPUS

Ea poartă vina, Laches.

PAMPHILUS

(aparte)

Cum tot n-o iau, să poarte cine poftește vina.

PHIDIPPUS

Eu aș dori, Pamphilus, de s-ar putea, nici vorbă,
Ca înrudirea noastră să țină-o veșnicie;
Dar dacă tu în alt fel ai hotărît, primește
Măcar copilul.

PAMPHILUS

(aparte)

Știe că a născut, sînt mort!

LACHES

Copilul, zici? Copilul?

PHIDIPPUS

Avem un nepoțel;
De-aceea-a fost luată din casa noastră fata,
Dar pînă adineauri eu n-am știut nimic.

LACHES

Îmi dai o veste mare, pe Hercle! şi mă bucur
Pentru nepot şi noră. Dar ce fel de femeie
Ai luat tu de nevastă, şi cum se poartă àstfel?
Să ne ascundă vestea atîta timp! Nu ştiu
Să spun, pe cît îmi pare purtarea-i de urîtă.

PHIDIPPUS

Nu-i osîndeşti purtarea mai mult ca mine, Laches.

PAMPHILUS

(aparte)

Stăteam la îndoială, dar nu mai stau o clipă;
Să îmi aducă mie copilul nu ştiu cui!

LACHES

Nu mai e timp, Pamphilus, de-atîta chibzuială.

PAMPHILUS

(aparte)

Vai, sînt pierdut!

LACHES

Din suflet dorisem ziua-n care
Un ţînc, născut prin tine, are să-ţi spună „tată";
Şi iat-o; mulţămită dau zeilor!

PAMPHILUS

(aparte)

Sînt mort!

LACHES

Primeşte-ţi, hai, nevasta, şi nu mai sta pe gînduri.

PAMPHILUS

De-ar fi dorit să aibă copii cu mine, tată,
Şi de-ar fi vrut să-mi fie nevastă, bănuiesc
Că nu făcea o taină din ceea ce-a făcut.
Şi dacă ea mă ţine de inima-i departe
(Nu cred să ne-nţelegem cu-atît mai mult acuma),
Eu pentru ce-aş primi-o?

LACHES

Ca tînără nevastă,
A ascultat de mamă; e lucru de mirare?
Găsi-vei tu pe lume o singură femeie
Scutită de greşeală? Bărbaţii nu greşesc?

PHIDIPPUS

Voi hotărîţi acuma cum vreţi: o alungaţi
Sau o primiţi acasă. Cît despre ce va face
Nevastă-mea, atîrnă numai de ea; din parte-mi
N-o să aveţi necazuri, oricum veţi hotărî.
Ce facem, doar, cu pruncul?

LACHES

Hazlie întrebare!
Orice va fi să fie lui taică-su i-l daţi;
E-al nostru şi-l vom creşte.

PAMPHILUS
(încet)

Prunc părăsit de tată,
Să cresc eu?

LACHES

(care a auzit ultimele cuvinte)

Aud bine, Pamphilus? Să nu-l creştem?
Să-l azvîrlim în stradă? Ce nebunie-i asta?
E prea din cale-afară şi nu mai pot să tac.
Mă-mpingi să spun, de faţă cu el, ce n-aş fi vrut.
Tu crezi că nu-mi dau seama de lăcrimarea ta?
Ori nu văd cît de crîncen e zbuciumul din tine?
La început, ştii bine, ai ticluit că tu
Nu ţi-ai primi soţia din dragoste fiiască,-
Dar maică-ta e gata să plece ea din casă;
Acum răsari deodată cu-o nouă ticluială:
Că într-ascuns de tine s-ar fi născut copilul.
Te-nşeli dacă-ţi închipui că nu-ţi citesc în suflet.
Ca să primeşti mireasa ce ţi-o doream, cît timp
Lăsatu-te-am în patul acelei curtezane!
Ba ţi-am întins şi banii ca să petreci cu ea!
Am tras mereu de tine să te însori, spunîndu-ţi
Că-i vremea; şi-ai făcut-o numai de gura mea.
Te-ai însurat, plecîndu-ţi la sfatul meu urechea,
Da-n inimă şi astăzi pe curtezană-o porţi;
Şi asta-i o jignire pentru soţia ta;
Şi văd cum iar aluneci în viaţa dinainte.

PAMPHILUS

Eu, tată?

LACHES

Tu, Pamphilus; şi rău e ce faci tu.
Scornești viclene pricini să scapi de Philumena,
Ca să trăieşti cu tîrfa tihnit şi fără martori;

Şi te-a simţit nevasta, altminteri pentru ce
Să fi plecat de-acasă?

PHIDIPPUS

Aşa e; a ghicit.

PAMPHILUS

Pot să mă jur că nu e adevărat.

LACHES

Atunci,
Primeşte-o, sau ne spune de ce n-o mai primeşti.

PAMPHILUS

Nu, încă nu e vremea.

LACHES

Măcar primeşte prunc ul;
El n-a greşit; de mamă, vorbim cu alt prilej.

PAMPHILUS

(aparte)

Sînt ca un om pe moarte, şi nu ştiu ce să fac;
Şi tata nu mă lasă nici măcar să răsuflu.
O şterg de-aici, că nu am nimic de cîştigat;
Şi nu cresc ei copilul fără-nvoirea mea,
Cînd soacră-mea-i alături de mine pîn' la capăt.

(Pleacă.)

LACHES

Ce, ai plecat? Şi fără să spui că te-nvoieşti?

(Către Phidippus.)

Îl crezi întreg la minte pe fiu-meu? Dar lasă-l;
Dă-mi mie copilaşul; am să-l cresc eu.

PHIDIPPUS

Prea bine.
Myrrhina-i ca bolnavă, şi-acuma-i dau dreptate;
Femeile-s ciudoase; nu-ngăduie de-alde-astea.
De-aici mînia-i vine; mi-a povestit ea însăşi,
Dar n-am ferit în faţa băiatului să spun;
Dintîi, n-am dat crezare; dar limpede-i acuma;
Se vede că din suflet urăşte-nsurătoarea.

LACHES

Şi ce se poate face? Îmi dai şi mie-un sfat?

PHIDIPPUS

Ce-i de făcut? S-ar cere să mergi la curtezană,
S-o rogi, să-i faci dojană, ba s-o ameninţi straşnic
De-o mai primi să aibă cu el vreo legătură.

LACHES

Aşa fac.

(Strigînd spre interiorul casei:)

Hei, băiete! dă fuga pîn' la Bacchis,
Vecina noastră; cheam-o, din partea mea, aici.

(Către Phidippus.)

Dă-mi, rogu-te, o mînă de ajutor.

PHIDIPPUS

Pe Hercle!
Am spus mai înainte şi spun şi-acuma, Laches:
Doresc temeinicirea acestei înrudiri,
Dacă va fi cu cale, şi bănui că va fi.
Dar ţii să fiu de faţă cînd stai cu ea de vorbă?

LACHES

Nu; du-te şi tocmeşte-i copilului o doică.

(Phidippus iese.)

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

BACCHIS, LACHES

BACCHIS

(intră urmată de două slujitoare)

Socot că Laches nu degeaba cu mine vrea să stea de vorbă,
Şi, ori mă-nşel din cale-afară, ori ştiu, pe Pollux! ce doreşte.

LACHES

(aparte)

Ai grijă tu: să nu te-nfurii, ca prea puţin să dobîndeşti,
Şi nici să faci ceva de care să-ţi pară mai pe urmă rău.
Să-ncepem vorba.

(Tare.)

Salve, Bacchis!

BACCHIS

O, salve, Laches!

LACHES

Cred, pe Pollux! că nu puţin te-ai fi mirat
Cînd a venit la tine sclavul ca să te cheme pîn-aici.

BACCHIS

Ba chiar m-am speriat la gîndul că sînt ce sînt, că viața mea
Îmi poate căşuna necazuri; măcar că nu-mi ştiu nici o vină.

LACHES

De spui, femeie, adevărul, din partea mea să nu ai teamă;
Sînt la o vîrstă cînd, pe Hercle! nu mi se iartă să greşesc;
De-aceea mă feresc cu grijă să nu mă port cu toată grija;
Şi dacă faci, dacă vei face cum cinstei tale-i cer să facă,
Aş dovedi nesăbuinţă să te jignesc fără temei.

BACCHIS

Pe Castor! pentru-aceste vorbe — adînca mea recunoştinţă!
Că după ce jignit-ai omul, în van, pe urmă,-i ceri iertare.
Dar spune-mi...

LACHES

Îl primeşti la tine pe fiul meu, Pamphilus...

BACCHIS

Ah!...

LACHES

Dă-mi voie. Pîn' la-nsurătoare, îngăduiam iubirea voastră...[1]

(Bacchis încearcă să spună ceva.)

Aşteaptă: n-am spus încă totul. Acum el are o soţie;[2]
Te rog, găseşte-ţi alt prieten, cît mai e vreme să-l găseşti;[3]
Că el se va răci de tine, iar ţie-ţi trece tinereţea.

[1–3] Textul original al acestor versuri este nesigur.

BACCHIS

Şi cine spune asta?

LACHES

Mama nevesti-si...

BACCHIS

Că eu?...

LACHES

Da, tu...
...care şi-a luat acasă fata şi, cum ea tocmai a născut,
A vrut, în taină, să-i răpună copilul.

BACCHIS

Dacă s-ar afla
Cĕva mai sfînt ca jurămîntul, pentru-ntărirea bunei mele
Credinţe-n faţa ta, l-aş face din toată inima, o, Laches:
De cînd s-a însurat Pamphilus, departe l-am ţinut de mine.

LACHES

Frumos din partea ta. Dar iată ce te mai rog.

BACCHIS

Ei, ce? Vorbeşte.

LACHES

Acelaşi jurămînt şi celor două femei să-l faci, în casă;
Hai, dă-le-această bucurie, şi scapi de toată-nvinuirea.

Fie,-am să fac ceea ce alta, ca mine, nici nu s-ar gîndi:
Cu trebi dintr-astea să se ducă la o femeie măritată;
Dar nu vreau bănuit să fie de rea-credință fiul tău
Și nici în ochii lor să treacă, fără temei, drept ușuratic.
A fost atît de bun cu mine c-aș face totul să-l ajut.

LACHES

Cu vorba ta din suflet smulsă, tu sufletul mi-ai cîștigat.
Nu numai ele-au dat pe tine întreaga vină, ci și eu.
Acuma, cînd te văd în alt fel decît păreai în ochii noștri,
Rămîi așa, mereu; și crede că-ți vom rămîne buni prieteni.
Ci dacă ne înșeli... Dar nu vreau să spun o vorbă mîhnitoare.
Un singur sfat îți dau: încearcă să mă cunoști, să vezi ce pot,
Nu ca dușman, ci mai degrabă ca bun prieten.

SCENA II

PHIDIPPUS, LACHES, BACCHIS, DOICA

PHIDIPPUS

(către doică)

N-ai să duci
La mine lipsă de nimica și tot ce-ți trebuie-ai să capeți;
Dar dacă bei tu și te saturi, vreau să se sature și pruncul.

LACHES

(aparte)

Sosește, văd, și socrul nostru; aduce pruncului o doică.

(Tare.)

Pe zeii, Phidippus, cei veșnici se jură Bacchis...

PHIDIPPUS

Ea, e?

LACHES

Da.

PHIDIPPUS

Cele ca ea, de zei, n-au teamă, nici zeii nu le iau în seamă.

BACCHIS

Întreabă-le pe-aceste sclave sau pune-le, de vrei, la chinuri.
O ţintă am: să vină-acasă, prin mine, soaţa lui Pamphilus;
Şi dacă izbutesc, n-oi plînge de faima care mi s-ar duce
C-am fost, eu, singura, în stare să fac ce nu fac de-alde noi.

LACHES

Se cade, Phidippus, să spunem că pe nedrept ne-am bănuit
Femeile de rea-credinţă; să facem şi prin ea-ncercarea.
Dacă soţia ta-şi dă seama c-a-nvinuit fără temei,
Se domoleşte; dacă-aievea pe fiul meu l-a supărat
Ascunsa naştere-a femeii, nu-i mare lucru; o să-i treacă.
Nu văd nimica-n fapta asta care să ducă la ruptură.

PHIDIPPUS

O, cît aş vrea!

LACHES

(arătînd-o pe Bacchis)

Aici e,-ntreab-o; va face totul să te-mpace.

PHIDIPPUS

De ce-mi spui mie toate astea? N-ai auzit mai înainte
Părerea mea cinstită, Laches? Pe ele-i bine să le-mpaci.

(Iese.)

LACHES

Te rog, din inimă, o, Bacchis, să-ţi împlineşti făgăduiala.

BACCHIS

Să intru, zici?

LACHES

Da, şi le-mpacă; sileşte-le să-ţi dea crezare.

BACCHIS

Mă duc, cu toate că, pe Pollux! din nas, văzîndu-mă,-au să strîmbe,
Căci o nevastă părăsită pe curtezană-o duşmăneşte.

LACHES

Prietene-ţi vor fi, pe dată, cînd au să vadă cu ce vii...

(PHIDIPPUS)

(Îţi dăruie prietenia, cînd rostul tău îl vor cunoaşte.)[1]

LACHES

Şi, îndreptîndu-le greşeala, tu însăţi n-o să le mai bănui.

---

[1] Replică intercalată din greşeală, probabil de copişti, întrucît Phidippus ieşise din scenă.

BACCHIS

Mă rușinez de Philumena.

(Către slujitoare.)

Veniți cu mine, amîndouă.

(Intră în casa lui Phidippus.)

LACHES

Ce să-mi doresc mai mult acuma, decît să văd cum, fără jertfă
Din partea ei, le cucerește pe ele, și-mi ajută mie?
Și dacă-așa e adevărul: c-a isprăvit-o cu Pamphilus,
Ea știe tot ce va culege; renume bun, cîștig și faimă,
Din partea lui — recunoștință, și de la noi — prietenie.

(Iese.)

SCENA III

PARMENO, apoi BACCHIS

PARMENO

(singur)

Cred că stăpînul meu nu pune pe osteneala-mi nici un preț,
De m-a trimis s-aștept degeaba, întreaga ziuă, în orașul
De sus, pe omul din Micona, burtosul de Callidemides.
M-am așezat așa, ca prostul, și cînd vedeam un trecător,
Eu: „Tinere[1],-i strigam, oprindu-l, ia spune tu: ești din Micona?"
„Nu sînt". — „Dar ești Callidemides?" — „Nu." — „Ai o gazdă-aici, Pamphilus?"

[1] Formulă obișnuită de adresare către orice persoană străină a cărei vîrstă nu îngăduia apelativul *bătrîne (senex)*.

Tot nu şi nu; eu cred că însul cu pricina e-o născocire.
M-a luat ruşinea pîn' la urmă; şi, iată-mă! — N-o văd pe Bacchis
Ieşind din casa rudei noastre? Pe zei! ce vrea să-nsemne asta?

BACCHIS

(ieşind din casa lui Phidippus)

La vreme, Parmeno, sosit-ai; aleargă, caută-ţi stăpînul!

PARMENO

De ce?

BACCHIS

Să-i spui că-l rog să vină.

PARMENO

La tine?

BACCHIS

Nu, la Philumena.

PORMENO

Ce s-a-ntîmplat?

BACCHIS

Nu te priveşte; prea multe-ntrebi şi vrei să afli.

PARMENO

Nu-i spun nimic?

BACCHIS

Ba da; Myrrhina a cunoscut inelu-acesta
Pe care el mi-l dăruise; e-al Philumenei.

PARMENO

Înțeleg.

Atît?

BACCHIS

Atît. Să vină-ndată ce-aude vestea de la tine.
Dar văd că stai.

PARMENO

Ba nu, nici vorbă, că nu mi-i astăzi în putință,
Atît am dus-o într-o goană și într-un suflet toată ziua.

(Iese.)

BACCHIS

Ce bucurie fără margini îmi datorează azi Pamphilus!
Ce bine i-am adus! Ce piatră i-am ridicat azi de pe suflet!
Îi dau un fiu, pierdut de-a bine, din vina lui și-a celor două
Femei; soția, socotită, și ea, pierdută, i-o redau;
Iar bănuielile lui Laches și-ale lui Phidippus le sting;
Și doar acest inel, pe Castor! a săvîrșit toată minunea!
Căci îmi aduc aminte noaptea de-acum aproape zece luni,
Cînd, beat și gîfîind, și fără însoțitori[1] a dat năvală
În casa mea, ținînd în mîna-i acest inel. M-am speriat.
„Pamphilus, îl întreb, de ce ești tu oare-atît de răvășit?
De unde ai inelul? spune-mi.“ El se făcea că nu-nțelege.
Și cum mă prinde-o bănuială, din scurt îl iau, pînă vorbește.
Și-mi face-atunci mărturisirea c-a siluit în stradă-o fată
Necunoscută, și că-n luptă i-a smuls inelul de pe deget.
Și-azi Myrrhina recunoaște la mîna mea inelul fetei;
Mă-ntreabă,-i spun toată povestea; și ce aflăm! c-o siluise
Pe Philumena-n noaptea-aceea, și astfel a născut ea pruncul.
Sînt fericită că prin mine cunoaște-atîtea bucurii;

[1] E vorba de sclavii care îșî însoțeau, în mod obișnuit, stăpînul.

Chiar dacă alte curtezane m-ar osîndi; e vai de noi
Cînd fericiți ne sînt amanții în căsnicie; dar, pe Castor!
Eu nu-s de-o faptă rea în stare din dragoste pentru cîștig.
El s-a purtat duios cu mine, și drăgăstos, și cu blîndețe.
Căsătoria-i, grea-ncercare — nu mă feresc să spun — mi-a fost;
Și cred că n-am făcut nimica, mă jur pe Pollux! ca s-o merit.
Dar cînd un om te copleșește cu fericire, poți să suferi,
Din parte-i, și nefericirea.

SCENA IV

PAMPHILUS, PARMENO, BACCHIS

PAMPHILUS

(trăgîndu-l după sine pe Parmeno)

Ia seama, Parmeno, să fie adevărat și sigur totul,
Ci nu mă face,-o clipă, două, să gust o falsă bucurie.

PARMENO

Am văzut eu.

PAMPHILUS

Ești sigur?

PARMENO

Sigur.

PAMPHILUS

Sînt zeu, dacă-i așa.

PARMENO

Așa e.

(Se face că vrea să plece.)

PAMPHILUS

Aşteaptă; ah, mă tem, că una spui tu, şi alta-nţeleg eu!

PARMENO

Aştept.

PAMPHILUS

Ai spus, din cîte-mi pare, că soacră-mea şi-a cunoscut
Inelul, dăruit...

PARMENO

Întocmai.

PAMPHILUS

...de mine Bacchidei; şi Bacchis
Ţi-a poruncit să-mi dai de veste; e bine-aşa?

PARMENO

Aşa ţi-am spus.

PAMPHILUS

Ah, cine, cine-acum mă-ntrece întru noroc şi fericire?
Şi pentru-această mare veste, ce pot să-ţi dăruiesc? Ce? Nu ştiu.

PARMENO

Eu, unul, ştiu.

PAMPHILUS

Ei, ce?

PARMENO

Nimic;
Că nici în veste, nici în mine nu ştiu ce-ţi pare-atît de bun.

PAMPHILUS

Tu, ca pe-un mort, mă urci din Orcus[1] către lumină; și să pleci
Fără-o răsplată de la mine? Ah, prea mă crezi de tot nevolnic!
Dar o zăresc pe Bachhis, acolo,-n fața ușii;
Pesemne vrea să-mi spună ceva.

(Se apropie de Bacchis, îndepărtîndu-se de Parmeno, care, astfel, nu aude convorbirea lor.)

BACCHIS

(apropiindu-se și ea)

Salut, Pamphilus!

PAMPHILUS

O, Bacchis! Scumpă Bacchis! O, tu, scăparea mea!

BACCHIS

De fapta mea mă bucur.

PAMPHILUS

Și cred în ce-ai făcut,
Și ai rămas aceeași făptură-ncîntătoare,
Care mă farmeci totdeauna cu vorba și ivirea ta.

BACCHIS

Și tu, la fel, păstrezi, pe Castor! aceeași inimă și fire,
Și nu se află om pe lume ca tine de fermecător.

PAMPHILUS

Ha, ha! Tu-mi spui?

BACCHIS

Aveai dreptate, Pamphilus, să-ți iubești nevasta;
Eu, pînă astăzi, n-o văzusem, cu ochii mei; ca s-o cunosc;
E gingașă, deosebită.

[1] Zeul morții, la romani, identificat cu Hades, la greci. Sub numele Orcus, în literatură, era desemnat, de cele mai multe ori, însuși Infernul.

PAMPHILUS

Fii sinceră!

BACCHIS

Pe zei, Pamphilus!

PAMPHILUS

Nu i-ai scăpat vreo vorbă tatii, ceva de noi?

BACCHIS

Nimic.

PAMPHILUS

Ia seama!
Fii mută, nu vreau să se-ntîmple ca în comèdii, unde-ajunge
Să afle taina toată lumea; aici, o ştiu doar cei în drept
S-o ştie; cei ce nu au dreptul, să n-o cunoască toată viaţa.

BACCHIS

Mai mult, ascultă, să-ţi dai seama că lesne poate fi păstrată:
Lui Phidippus i-a spus Myrrhina că-n jurămîntul meu se-ncrede,
Şi că, prin el, tu eşti în ochii-i dezvinuit.

PAMPHILUS

O, de minune;
Şi cred că treburile-or merge cum noi le jinduim!

PARMENO

(apropiindu-se)

Stăpîne,
Nu pot să ştiu şi eu ce lucru, atît de bun, făcut-am astăzi?
Şi nu pot şti de ce e vorba?

PAMPHILUS

Nu, nu poți.

PARMENO

Totuși, bănuiesc.

(Aparte, reflectînd.)

„Tu, ca pe-un mort, mă urci din Orcus...?“ În ce fel...?

PAMPHILUS

Parmeno, nu știi
Ce ajutor mi-ai dat tu astăzi și din ce chinuri m-ai scăpat.

PARMENO

Află că știu, și mi-am dat seama...

PAMPHILUS

Nu mă-ndoiesc.

PARMENO

Așa e, spune,
Că Parmeno al tău nu scapă nici un prilej să-ți facă-un bine?

PAMPHILUS

Să mergem, Parmeno.

PARMENO

Să mergem.

(Aparte.)

Mult mai mult bine-am săvîrșit
Eu, astăzi, fără să-mi dau seama, decît m-am străduit, cu anii,
Luînd anume vreo ispravă pe seama mea.

CÎNTĂREȚUL DIN FLAUT

Aplaudați!

FRAȚII

Titlul latin:

ADELPHOE

PERSONAJELE

MICIO, tatăl adoptiv al lui Aeschinus
DEMEA, tatăl lui Aeschinus şi al lui Ctesipho
HEGIO, rubedenie a Sostratei
AESCHINUS, CTESIPHO } fiii lui Demea
SANNIO, un negustător de sclave
GETA, sclavul Sostratei
PARMENO, SYRUS } sclavii lui Aeschinus
DROMO, STEPHANIO } doi tineri sclavi
SOSTRATA, mama Pamphilei
PAMPHILA, fiica Sostratei
CANTHARA, doica Pamphilei
BACCHIS, o curtezană

Acţiunea se petrece în Atena.

PROLOGUL

Știind poetul bine că scrisu-i e pîndit
Cu-nverșunată ură și că dușmanii lui
Vor ponegri și piesa pe care-o vom juca,
Se dă-n vileag el însuși[1]: veți hotărî voi singuri
De-i lăudați silința sau o veți defăima.
O piesă-a scris Diphilus[2]: *Synapothnescontes;*
Din ea făcut-a Plaut ai săi *Commorientes*[3];
În piesa greacă,-un tînăr răpește-o curtezană
De la neguțătorul de sclave; întîmplare
Ce n-o găsim la Plaut; dar autorul nostru
A-mprumutat-o, vorbă cu vorbă,-n *Frații* lui[4].

---

[1] Adică: mărturisește că a practicat o *contaminatio*, îmbinînd două piese grecești într-una latină. Referiri la astfel de învinuiri, precum și atitudinea adoptată în această privință de Terențiu, se întîlnesc în toate prologurile pieselor sale și îndeosebi în prologul la *Heautontimorumenos (Cel ce se pedepsește singur)* (vol. Terențiu, *Fata din Andros*, „B.P.T.", nr. 846).

[2] Poet comic grec din secolul al IV-lea î.e.n., contemporan al lui Menandru, reprezentant, ca și acesta, al *comediei noi*. Piesa lui, citată de Terențiu, s-a pierdut.

[3] Un astfel de titlu nu figurează printre cele 21 de piese cunoscute ale lui Plaut. După Varro (116—27 î.e.n.), o piesă intitulată *Commorientes* ar aparține poetului M. Aquilius, contemporan al lui Plaut.

[4] Prologul trece cu vederea principalul original grecesc, *Adelphoi* de Menandru, și menționează doar împrumutul secundar, care constituie o *contaminatio*. Scena adăugată se află la începutul actului al doilea.

Aceasta-i piesa noastră; veți judeca și spune
Dacă-i un furt sau numai o simplă reluare
A unei scene date de altul la o parte.
În ce privește bîrfa unor răuvoitori,
Cum că anume oameni, de cel mai bun renume[1],
Ar ajuta poetul stînd cot la cot cu el,
Și-n ochii lor aceasta-i o mare-nvinuire —
Lui, dimpotrivă,-i pare o cinste, cea mai mare,
Că-i prețuit de oameni pe care-i prețuiți
Și voi, și tot poporul, că i-au adus mult bine,
La vremea lor, cu toții, în luptă,-n timp de pace,
În treburile obștii, făr-a se-mpăuna.[2]
Din subiectul piesei n-am să vă spun o iotă:[3]
Vin doi bătrîni și,-n parte, au să vi-l spună ei
În parte, piesa însăși. Fiți binevoitori
Ca să sporească rîvna poetului la scris.

---

[1] În legătură cu protectorii lui Terențiu; Scipionii, Laelius Sapiens, L. Furius Philus și influența lor asupra poetului, vezi prefața, p.V—VII (în vol. Terențiu, *Fata din Andros*, „B.P.T." nr. 846).

[2] De-a lungul acestui pasaj, traducerea a încercat să păstreze incoerența sintactică a originalului; asemenea incoerențe se întîlnesc în mai toate piesele lui Terențiu.

[3-4] Aceeași formulă se află în prologul piesei *Trinummus (Trei bani)* de Plaut (în vol. Plaut, *Amphitryo*, „B.P.T." nr. 811, pp. 172—173).

ACTUL ÎNTÎI

SCENA I

MICIO

(iese din casă chemîndu-și sclavul)

Hei, Sterax!...

(Aparte.)

Azi-noapte, de la cina-i, nu mi s-a-ntors Aeschinus,
Și nici vreun sclav din ceata pornită-n calea lui.
Pe drept cuvînt se spune: dacă lipsești de-acasă
Ori prea-ntîrzii, mai bine-i să ți se-ntîmple tot
Ce zice sau gîndește soția-ntărîtată,
Decît își vîră-n minte părinții grijulii.
Soția, dacă-ntîrzii, te crede-ndrăgostit
Sau îndrăgit de alta, că bei și te desfeți,
Că ție-ți merge bine cum ei îi merge rău.
Eu, pentru că băiatul nu mi s-a-ntors, mă sperii
Și cîte nu-mi închipui! C-a degerat de frig,
Ori a căzut pe stradă, ori că și-a frînt un os.
Vai! Îți pătrunde-n suflet și îndrăgești un om
De-ajungi să ții la dînsul mai mult decît la tine.
Nu-i fiul meu băiatul, ci-i al lui frate-meu,
Care din tinerețe s-a osebit de mine:
Eu am dus viață dulce și slobodă-n oraș,
Și — cîți vedeți în asta o mare fericire?[1] —

[1] Ambiguitatea versului aparține originalului.

Nu mi-am luat nevastă; el, dimpotrivă, stînd
La țară,-a dus o viață de hărțuieli, calică;
S-a însurat, nici vorbă: i s-au născut doi fii;
Eu i l-am luat de suflet pe cel mai mare,-aici,
Crescîndu-l și iubindu-l ca pe copilul meu;
Și mă desfăt privindu-l și-s fericit că-l am.
Fac totul ca să-mi poarte iubirea ce i-o port;
Îi dau bani, libertate și-aminte nu-i aduc
De drepturile mele; cît despre-acele șotii
Pe care-ceilalți tineri le-ascund de tații lor —
Eu mi-am deprins băiatul să nu mi le ascundă.
Că dacă-l tragi pe sfoară și-l minți pe tatăl tău,
Te vei purta cu alții și mai nerușinat.
Socot că-i mult mai bine să crești copii-n cinste
Și-nalte simțăminte, decît să-i crești în frică.
Dar frate-meu se strîmbă, nu-i plac asemeni lucruri;
Dă, nu o dată, buzna, strigîndu-mi: „Ce faci, Micio?
De ce ne strici, băiatul? De ce-l lași să iubească?
De ce bea și petrece? De ce-i dai bani pe mînă?
Prea-l dichisești; pe Hercle! ești prea nesăbuit.“
Ci el e mult prea aspru, și nu e drept și bine,
Și se înșeală-amarnic, măcar așa cred eu,
Oricine socotește mai sigură, mai bună,
O silnică purtare decît purtarea blîndă.
M-am învățat să-i judec în felul meu pe oameni:
Cine-și face de teama pedepsei datoria,
Se poartă cu fereală simțindu-se vegheat;
Dar cînd nu-l vede nimeni la firea lui se-ntoarce.
Pe cine-l legi de tine prin firul bunătății,
Se poartă cum i-i felul și-aidoma-ți răspunde;
Poți fi ori nu de față, el va rămîne-același.
Menirea unui tată e să-și deprindă fiul
Să facă nu din teamă, ci de plăcere,-un bine;
Așa se osebește un tată de stăpîn;
Și cine nu-i în stare de asta, să ne spună
Că nu știe să-și țină copiii-n ascultare.

Dar nu-l zăresc pe omul cu pricina? Da, el e.
Cam mohorît; pesemne mă ia la rost, cum are
În obicei.

(Către Demea.)

Mă bucur că te văd sănătos,
Demea.

SCENA II

DEMEA, MICIO

DEMEA

Hei, pe tine te căutam!

MICIO

De ce
Eşti mohorît?

DEMEA

Mă-ntreabă de ce sînt mohorît —
Cu unul ca Aeschinus!

MICIO

(aparte)

Am spus eu?

(Tare.)

Ce-a făcut?

DEMEA

Hm! Ce-a făcut? Cînd nu-i e ruşine de nimic,
De nimeni nu se teme şi nu ia nici o lege

În seamă! Las deoparte păcatele mai vechi;
Dar boacăna de-acuma!

MICIO

Hai, spune-odată, ce-i?

DEMEA

O ușă-a spart, ca hoții, și-a năvălit în casă
Străină; pe stăpînul și slujitorii casei
I-a vătămat de moarte; ca să răpească-o fată,
Iubita lui. Nedemnă și ticăloasă faptă;
Și-atîția mi-au zvîrlit-o, sosind aici, în față!
Vuiește tot orașul! Au n-ar putea să-l ia
Pe frate-său drept pildă, care din greu asudă
Pe țarină și duce o viață cumpătată?
La el nici o nădejde! Și cînd vorbesc de el,
Vorbesc de tine, Micio; că tu-l lași să se piardă.

MICIO

Pe veci nedrept e omul cînd nu-nțelege viața,
Și-n veci nimic nu-i place decît ce face el.

DEMEA

Ce vrei să spui?

MICIO

Că fapta i-o judeci rău, Demea;
Nu-i nici o fărdelege, mă crede, pentru-un tînăr
Să aibă o iubită, să bea, să spargă uși;
N-am săvîrșit de-alde-astea și noi, doar pentru că
N-aveam nici o lețcaie. Azi te mîndrești cu tot
Ce-ai făptuit pe vremuri, împins de sărăcie:
Dar ești nedrept; cu banii am stat noi prost, altminteri

Nu ne-am fi dat în lături; dacă-ești om, acuma
Îngăduie-i să facă năzbîtii, cît e tînăr,
Ci nu-l sili s-aștepte plecarea ta de veci,
Pentru aceleași fapte, dar la o altă vîrstă.

DEMEA

Tu, omule, pe Hercle! mă scoți din minți! Nu-ți pare
O fărdelege asta pentru un tînăr?

MICIO

Ah,
Ia seama, prea mă sîcîi, și n-are nici un rost!
Mi-ai dat, adu-ți aminte, pe fiul tău de suflet:
Acum e-al meu, Demea; și cînd greșește, față
De mine el greșește; eu am de suferit.
Petrece, bea, se scaldă-n parfumuri — de la mine.
Tot eu, cît am, îi dărui și bani pentru femei;
Cînd n-or mai fi, el însuși le va trimite-acasă.
A spart o ușă? ușa se drege,-a rupt veșminte?
Veșmintele se coase; am, nu mă plîng, de unde
Să dau, și pîn-acuma n-am sărăcit plătind.
Ci ori mă lași în pace, ori vine c-un arbitru.
Am să-ți arăt că nu ai dreptate.

DEMEA

Vai, sărmanul!
Învață să fii tată pe lîngă cei ce știu.

MICIO

Prin naștere-i ești tată, prin creștere-i sînt eu.

DEMEA

Și cum îl crești tu, Micio?

MICIO

Dacă mă-nfurii, plec!

DEMEA

Aşa o iei?

MICIO

Mi-e silă s-ascult mereu prostii!

DEMEA

De grijă-i port.

MICIO

De grijă îi port şi eu; dar bine-l
Să ne-ngrijim băieţii aparte fiecare:
Vezi-ţi de-al tău şi lasă-l în seama mea pe cellalt;
Ci dacă porţi tu grijă de amîndoi prea multă,
E ca şi cum l-ai cere-ndărăt pe-al meu.

DEMEA

Ah, Micio!

MICIO

Aşa zic eu.

DEMEA

De-ţi este pe plac: să risipească,
Să piardă, să se piardă! Nu-mi pasă de nimic.[1]
Şi de-oi mai spune-o vorbă...

[1] Cf. *Cel ce se pedepseşte singur*, replica lui Menedemus (în vol. Terenţiu, *Fata din Andros*, „B.P.T.", nr. 846, p. 243).

MICIO

Te-nfurii iar, Demea.

DEMEA

Ori tu nu crezi...? Dar cine ți-l cere îndărăt?
Nu-i sînt străin: de-aceea mă-mpotrivesc... Hai, tac!
Să mă-ngrijesc de unul? Așa fac; și dea zeii
Să-mi iasă după voie. Al tău are să simtă
Cu vremea... Nu zic, iată, nimica rău de el.

(Iese.)

MICIO

Sau nu e mare lucru, sau încă n-a spus tot.
M-a necăjit isprava, dar n-am vrut să citească
Tot ce port eu în suflet; c-așa e frate-meu:
Cînd mă așez în cale-i ori caut să-l împac,
Mai om se face-ndată; ci dacă i-aș da ghies,
Împărtășindu-i firea ursuză,-ar însemna
S-o iau, și eu, pe-alături. Dar nu-nțeleg, prin asta,
Că n-are nici o vină față de noi Aeschinus:
Se află-o curtezană pe care n-a iubit-o?
Pe care n-a-ncăreat-o cu daruri? De curînd
(Scîrbit de ele,-aș zice) mi-a spus că se însoară;
Credeam că-și domolește al tinereții clocot;
Mă bucuram... Și, iată poznă! Dar fie ce va fi, țin mult
S-ascult din gura lui povestea; de-aceea, plec în for, să-l caut.

(Iese.)

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

SANNIO, BACCHIS, AESCHINUS, PARMENO

SANNIO

(ținîndu-se după cei doi răpitori ai curtezanei)

Buni cetățeni, fie-vă milă de-un om sărman și fără vină!
Săriți! Veniți!

AESCHINUS

(către Bacchis)

Aici și-acuma te poți în liniște opri.
De ce-ntorci capul? N-avea teamă; cît sînt aici, n-o să te-nhațe.

SANNIO

Eu să n-o-nhaț? În ciuda voastră...!

AESCHINUS

Cît de mîrșav e, nu se-ndeasă tot azi la altă scărmăneală.

SANNIO

Ascultă, să nu zici, pe urmă, că n-ai știut ce sînt, Aeschinus:
Eu sînt un negustor de sclave...

AESCHINUS

Știu!

SANNIO

...dar de-o cinste fără pată.
Degeaba ai să-mi vii la ușă căindu-te de fapta asta;
Nu-ți voi primi dezvinuirea. Eu, crede-mă, cer dreptul meu,
Și nici o vorbă n-o să-ndrepte, ia seama, paguba ce-mi faci.
Vă știu cum spuneți: „Rău îmi pare". Și vă jurați, iar știu:
„Nu ești
Tu demn de-asemenea purtare", dar vă purtați nedemn cu
mine.

AESCHINUS

(către Parmeno)

Dă fuga și deschide ușa.

SANNIO

Ori crezi că eu vorbesc în vînt?

AESCHINUS

(către Parmeno)

Du-te-năuntru.

SANNIO

Nu-ți îngădui...

AESCHINUS

Treci, Parmeno, în partea asta;
Tu, ocolește-l pe departe; tu stai în preajma lui. Așa.
La ochii mei să fii cu ochii, ca, dacă vezi că fac un semn,
Nu mai tîrziu, în clipa-aceea să-i tragi cu pumnul peste
mutră.

SANNIO

Mă rog, aș vrea s-o văd și pe-asta!

(Întinde mîna spre față.)

AESCHINUS

(către Parmeno)

Hei, Parmeno!

PARMENO

(lovindu-l pe Sannio)

Lasă femeia!

SANNIO

Nedemnă faptă!

AESCHIUS

Fii cuminte, că iar te altoiesc.

(Parmeno îl loveşte din nou pe Sannio.)

SANNIO

Văleu!

AESCHINUS

(către Parmeno)

Nu ţi-am făcut din cap; dar bine-i, nu-ncape vorbă, ce-ai făcut. Duceţi-vă.

(Parmeno intră în casă cu Bacchis.)

SANNIO

Ce-nseamnă asta? Crezi că eşti rege-aici, băiete?

AESCHINUS

Hei, de-aş fi rege, după merit aş pune să te-mpodobească.

SANNIO

Ce-ai tu cu mine?

AESCHINUS

Eu? Nimica.

SANNIO

Ştii cine sînt?

AESCHINUS

Nu ţin defel.

SANNIO

Am luat ceva de-al tău vreodată?

AESCHINUS

Hm! ai fi fost un om pierdut.

SANNIO

Cu ce drept îmi răpeşti o sclavă pe care-am dat bănuţii mei? Răspunde, hai!

AESCHINUS

Nu te povăţui să-mi faci la uşă tărăboi;
Şi dacă mult mă scoţi din pepeni, te iau în casă, şi-ai să fii
Bătut cu varga pîn' la moarte.

SANNIO

Cu varga — un om liber?

AESCHINUS

Da.

SANNIO

Om ticălos! Şi libertatea e una, cică, pentru toţi!

AESCHINUS

Cum ştii de bine să te-nfurii, aidoma dă-mi ascultare.

SANNIO

Nu tu, pe banii mei, te-nfurii?

AESCHINUS

Să trecem, ca să trec la faptă.

SANNIO

La faptă? Care?

AESCHINUS

Nu ţi-ar place să spun ceva-n folosul tău?

SANNIO

Ba da; dar ceva drept să fie.

AESCHINUS

Pe zei! Un negustor de sclave
Nu vrea să-i spun nimic nedrept!

SANNIO

Aşa-i, sînt negustor de sclave, prăpăd al tinereţii, public,
O ciumă, un sperjur; şi, totuşi, nu eu la rele te-am împins.

AESCHINUS

Atîta mai lipsea, pe Hercle!

SANNIO

Urmează, rogu-te, cuvîntul.

AESCHINUS

C-un preț de douăzeci de mine ai cumpărat-o (lua-te-ar gaia!):
Vei căpăta aceeași sumă.

SANNIO

Și dacă nu vreau să ți-o vînd?
Mi-o iei cu sila?

AESCHINUS

Nu, nici vorbă.

SANNIO

Mă speriasem.

AESCHINUS

Pentru că
Ea nu mai poate fi vîndută, că-i liberă — o liberez!
Acuma, vezi cum faci: iei banii sau de proces te pregătești.
Gîndește-te pîn' m-oi întoarce.

(Iese.)

SANNIO

O, Iupiter! nu-i de mirare
Că poate-un om să-și piardă mintea cînd îl apasă nedreptatea.
M-a păruit, m-a scos din casă, mi-a luat cu sila fata asta:
În schimb, ar vrea să facem tîrgul la prețul ce l-am dat pe-ea!
Să-i tragă unui om ca mine cinci sute și mai mulți de pumni!

(Se răzgîndește.)

Dar cred c-a dat un preț ca lumea; fac tîrgul! Cere dreptul lui.
Primesc, ci numai să plătească. Da' parcă văd ce-o să se-ntîmple;
Cînd am să-i spun c-o dau pe-atîta, trimite martori ca să-ntrebe

Cum s-a făcut vînzarea; banii? un vis; pe urmă: „Vino mîine".
Primesc şi-aşa, doar să plătească; oricît îmi pare de nedrept,
Că asta, şi nu alta,-i soarta: în meseria mea se cere
Să rabzi mereu şi să-nchizi ochii la nedreptatea unor tineri.
Dar tot nu-mi va plăti; degeaba îmi fac atîtea socoteli.

SCENA II

SYRUS, SANNIO

SYRUS

(vorbind către Aeschinus, care rămîne în casă)

Fii liniştit, vorbesc cu omul şi-l hotărăsc eu să primească,
Ba chiar să-l bucure-nvoiala.

(Văzîndu-l pe Sannio.)

Aşa e, Sannio, ce-am aflat:
Că eşti în ceartă cu Aeschinus?

SANNIO

În viaţa mea n-am pomenit
O mai nedreaptă bătălie decît cea dată azi de noi:
Eu, căpătînd, şi el, trăgîndu-mi, ne-am istovit din cale-afară.

SYRUS

E vina ta.

SANNIO

Ce-mi stă-n putere?

SYRUS

Să faci pe voia unui tînăr,

SANNIO

Mai mult decît să-ntind obrazul? Ce vrei mai mult?

SYRUS

Ştii ce zic eu?
Cînd te pricepi să pierzi la vreme, adeseori cîştigi mai mult.
Ah! Ţi-a fost teamă că vei pierde poate-un crîmpei din dreptul tău
Făcînd băiatului pe voie — om nătărău şi sec la minte —
Fără să capeţi o răsplată?

SANNIO

Nu cumpăr eu pe bani speranţe.

SYRUS

Pe Hercle! n-ai să faci avere; nu ştii pe oameni să-i momeşti.

SANNIO

De, calea ta e foarte bună; dar cum eu nu-s defel şiret,
M-am bucurat întotdeauna să mă aleg cu bani pe şin.

SYRUS

Las' că te ştiu! Ce mare lucru înseamnă douăzeci de mine,
Cînd poţi să-i faci pe plac? De-altminteri, în Cipru-aud că pleci...

SANNIO

Cum? Ce?

SYRUS

...cu marfă pe ales, că nava e-nchiriată; şi de-aceea
Stai la-ndoială. Hotărîrea după ce vii — cum sper — vei lua-o.

SANNIO

Ba nu plec!

(Aparte.)

Sînt pierdut, pe Hercle! Vezi ce speranță-aveau?

SYRUS

(aparte)

Se teme;
Știu că l-am pus pe flăcări!

SANNIO

(aparte)

Ce ticăloși! În rană
Mi-au răsucit cuțitul. Așa-i, am cumpărat
Femei și alte mărfuri ca să le vînd în Cipru.
Dacă n-ajung la vreme, pierd tîrgul și toți banii.
Dar și dacă las treaba de-aici pînă mă-ntorc,
La fel o pierd: „Acuma îmi vii? Dar unde-ai fost?
Și ce-ai făcut?" Și parcă-i mai bine să pierd banii
Decît să stau atîta și-n van s-aștept aici.

SYRUS

Ai socotit temeinic cam cît vei cîștiga?

SANNIO

Purtare demnă-i asta? Aeschinus nu se dă
În lături cu de-a sila să-mi însușească sclava?

SYRUS

(aparte)

Se-nmoaie.

(Tare.)

Ştiu o, cale. Vezi dacă-ţi pare bună:
Decît să tragi atîta, o, Sannio, să cîştigi
Ori poate să pierzi totul, dă pe din două: rădeţi
Din pungă zece mine şi tu, şi el.

SANNIO

Vai mie!
Acum mă-ngrijorează şi banii daţi pe faţă.
Nu-i e ruşine? Dinţii din gură mi i-a scos;
Obrazul tot cu pumnii mi l-a făcut o rană;
Şi-acum vrea să mă-nşele? Nu, nu mai plec.

SYRUS

Cum vrei.
N-ai să-mi mai spui nimica?

SANNIO

O rugăminte, Syrus:
Las tot ce-a fost deoparte, şi-n loc să-l chem la jude,
Mă învoiesc cu preţul de cumpărare, Syrus.
Tu n-ai putut cunoaşte prietenia mea;
Dar ai să vezi că nu sînt nerecunoscător.

SYRUS

Am să încerc.

(Aparte.)

Dar iată-l pe Ctesipho. E vesel
Că şi-a văzut iubita.

SANNIO

Şi ruga mea?

SYRUS

O clipă.

SCENA III

CTESIPHO, SANNIO, SYRUS

CTESIPHO

(vorbind cu sine; fără să-i vadă pe ceilalţi)

Un bine dobîndit la vreme, de unde-ar fi, e-o bucurie;
Dar ştiu că şi mai mult te bucuri cînd ţi-l aduce tocmai omul
Ce se cădea să ţi-l aducă.
O, frate, frate! Ce mă-ndeamnă să mi te laud? Ştiu de mult
Că nu pot spune-o vorbă demnă de toate meritele tale.
Şi mai cunosc, faţă de alţii, o bucurie: n-are nimeni,
Ca mine-un frate cu alese şi nentrecute însuşiri.

SYRUS

O, Ctesipho!

CTESIPHO

O, Syrus! Unde-i Aeschinus?

SYRUS

Te aşteaptă-n casă.

CTESIPHO

Ah!

SYRUS

Ce se-ntîmplă?

CTESIPHO

Ce? Acuma sînt, mulţumită lui, în viaţă.
Bun frăţior, ce face totul ca să mă bucure deplin!
A luat asupra-i zvonuri, bîrfe, şi grijile şi vina mea:
Nici că putea mai mult. Dar cine-i la uşă?

SYRUS

Stăi, aşteaptă; el e.

SCENA IV

AESCHINUS, CTESIPHO, SYRUS, SANNIO

AESCHINUS

Unde-i nemernicul?

SANNIO

(aparte)

Pe mine mă caută? Cît îmi aduce?
Ah, mor! Nu văd nimic.

AESCHINUS

(către Ctesipho)

La vreme ai răsărit. Te căutam.
Dar ce-i cu tine? De minune merg toate; nu fi mohorît.

CTESIPHO

Pe Hercle! nu pot fi, devreme ce am un frăţior ca tine.
Aeschinus, frate bun! Mi-e teamă mai mult în faţă să te laud,
Ca să nu crezi că-i linguşeală recunoştinţa ce ţi-o port.

AESCHINUS

Taci, prostule! Vorbeşti de parcă abia de astăzi ne-am cunoaşte.
Îmi pare rău c-am prins de veste aşa tîrziu, şi-am izbîndit
Cînd îmi venea să cred că nimeni nu mai putea să te ajute.

CTESIPHO

Mă ruşinam.

AESCHINUS

Asta-i prostie, ci nu ruşine. Erai gata,
Pentru-un nimic, să fugi din ţară! Aşa-i, e ruşinos să spui.
Să ne ferească zeii veşnici de un asemenea prăpăd.

CTESIPHO

Sînt vinovat.

AESCHINUS

(către Syrus)

Ei, în ce ape se scaldă Sannio?

SYRUS

S-a-nmuiat.

AESCHINUS

Îl iau în for, să facem tîrgul; tu intră, Ctesipho, la fată.

SANNIO

Vorbeşte-i, Syrus.

SYRUS

(către Aeschinus)

Nu, să mergem; el pleacă-n Cipru.

SANNIO

Nicidecum!

Rămîn aici cît vrea şi-i place.

SYRUS

O să-ţi plătească, n-avea teamă.

SANNIO

Toţi banii-i vreau!

SYRUS

Îţi dă toţi banii. Ci taci şi vino.

SANNIO

Vă urmez.

CTESIPHO

(strigîndu-l pe Syrus care era gata să iasă)

Hei, Syrus!

SYRUS

Ce-i?

CTESIPHO

Te rog, pe Hercle! mai repede să isprăviţi
Cu ticălosul; ştii, mi-e teamă să nu se-nfurie mai mult;
Şi dacă află cumva tata, aş fi pierdut fără scăpare.

SYRUS

Fii liniştit, n-o să te afle; ci du-te-n casă, lîngă ea,
Orînduiţi acela paturi şi de ospăţ vă pregătiţi.
Eu, după ce se-ncheie treaba, cu de-ale gurii vin acasă.

CTESIPHO

Aşa, vezi. Pentru că se-ncheie cu bine, să ne veselim!

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

SOSTRATA, CANTHARA

SOSTRATA

Cum o să fie, bună doică?

CANTHARA

Ah, tu mă-ntrebi cum o să fie?
Pe Pollux! bine, cred; durerea abia începe s-o cuprindă;
Şi văd că te-nspăimînţi, de parcă n-ai fi născut şi tu pe vremuri.

SOSTRATA

Nefericita, n-am pe nimeni (sîntem doar noi, plecat e Geta),
Nu pot trimite după moaşă, nici să-l găsească pe Aeschinus.

CANTHARA

Pe Pollux! el sosi-va-ndată; nu ştiu să fi trecut o zi
Fără să vină-n casa noastră.

SOSTRATA

El singur e scăparea mea.

CANTHARA

Așa e, v-a adus mult bine și ați avut noroc, stăpînă,
De cînd a fost ea sihtită, pentru că-i omul care este:
Mărinimos, și cumsecade, și dintr-un neam atît de vrednic.

SOSTRATA

Aidoma-i cum zici, pe Pollux! și-i rog pe zei să ni-l păstreze.

SCENA II

GETA, SOSTRATA, CANTHARA

GETA

(fără să le vadă pe cele două femei)

Atît de grea e-ncurcătura, că, dacă oamenii ar ține
Un sfat cu toții, să ne-ajute, nu ne-ar putea găsi scăparea
Nici mie, nici stăpînei mele și nici copilei. Vai și-amar!
Atîtea rele-au dat năvală și nu știu cum să le-nfruntăm:
Rușine, lipsuri, silnicie, singurătate, nedreptate.
Veac ticălos! neam fără lege! neam ucigaș! om blestemat...

SOSTRATA

Vai, mie, ce-l frămîntă, oare, și-l tulbură atît pe Geta?

GETA

(același joc)

...pe care nici buna credință, nici jurămintele, nici mila
Nu au putut nici să-l oprească, nici să-l înduplece, și nici
Sorocul nașterii ce vine — de-a silnicit-o.

SOSTRATA

Nu-nțeleg
Ce vrea să spună.

CANTHARA

Să ne tragem mai lîngă el, Sostrata.

GETA

(același joc)

Ah!
Abia mă stăpînesc, pe Hercle! atîta scapăr de mînie.
Acum mi-ar place să dau ochii cu toții ai lor, cu-ntregul neam,
Ca să-mi descarc pe ei năduful, pînă nu-mi scade-nverșunarea!
M-ar bucura să-i pun la cazne, dac-aș putea să-i pedepsesc.
Bătrînului i-aș stinge viața, c-a dat unui nemernic viață;
Pe Syrus, că l-a pus la cale, ah, cum l-aș face bucățele!
De brăcinar, așa, l-aș prinde, l-aș flutura-n văzduh o clipă,
Și l-aș trînti cu țeasta-n glie, să-i sară creierii-n țărînă;
Băiatului, i-aș scoate ochii și într-un hău i-aș face vînt;
Pe ceilalți, i-aș trînti, i-aș frînge, i-aș mărunți și i-aș pisa!
Dar să mă duc cu păcătoasa de veste.

(Se îndreaptă spre casa Sostratei.)

SOSTRATA

Cheamă-l... Geta!

GETA

Hei!
Oricine-ai fi, dă-mi pace.

SOSTRATA

Eu sînt, Sostrata.

GETA

(căutînd-o din ochi)

Unde?

(O descoperă.)

Ah, pe tine
Te caut, te aştept; la vreme ai răsărit în calea mea.
Stăpînă...

SOSTRATA

Ce-i? De ce te zbuciumi?

GETA

Vai mie!

SOSTRATA

Ce-i cu tine, Geta?
Hai, liniştește-te!

GETA

Vai, sîntem...

SOSTRATA

Ce sîntem? De ce „vai"?

GETA

...pierduţi!
Fără scăpare.

SOSTRATA

Ah, vorbeşte!

GETA

De astăzi...

SOSTRATA

Ce-i „de astăzi", Geta?

GETA

Aeschinus...

SOSTRATA

Ce-i cu el? Ce?

GETA

Pentru noi toți e un străin.

SOSTRATA

Vai, mor!
Și care-i pricina?

GETA

Iubește pe alta.

SOSTRATA

Vai de viața noastră!

GETA

Și nu în taină; a răpit-o cu larmă de la negustor.

SOSTRATA

Știi bine?

GETA

Bine știu, Sostrata, că l-am văzut chiar eu.

SOSTRATA

Vai mie,
Nefericita! Ce pot crede și-n cine să mă-ncred? În dragul
Aeschinus, viața, ajutorul, speranța noastră-a tuturor,
Care-mi jura că nu mai poate trăi o clipă fără ea,
Care-mi spunea că-i pune-n brațe lui tată-său copilul lor,
Și îmi cerea să mă înduplec și să-i dau fata de soție!

GETA

Decît să plîngi, stăpînă dragă, mai bine vezi ce-i de făcut;
Stăm liniștiți? Ne spunem păsul?

CANTHARA

Văleu, băiete, nu ți-e bine?
Ai vrea să ni se știe taina?

GETA

La drept vorbind, n-aș vrea deloc.
Că ne-a-ntors spatele Aeschinus, ne-o dovedește fapta lui.
Dar dacă spunem ceva lumii, tăgădui-va, pot să jur;
Și-n joc e cinstea și e viața copilei tale; chiar și dacă
Mărturisește, nu mai poate, iubind pe alta, să-ți ia fata.
Oricum o-ntoarcem, mult mai bine-i să ținem taina.

SOSTRATA

Eu n-o țin!
Nu tac!

GETA

Și-atunci?

SOSTRATA

Dezvălui totul.

CANTHARA

Gîndește-te ce faci, Sostrata.

SOSTRATA

Nu cred că poate să ne fie mai rău decît ne este-acuma:
Întîi, că fata n-are zestre; apoi, c-a doua zestre-a ei
S-a dus; și nu pot, ca fecioară, s-o mai mărit. Rămîne-o cale:
Dacă tăgăduie, am martor inelul lui, pierdut la noi;
Și cum nu poate să aducă nici cea mai mică-nvinuire
De vreo nevrednică purtare sau că ne-a dat vreun dar — eu, Geta,
Îi fac proces.

GETA

E cel mai bine. Și ai dreptate.

SOSTRATA

Mergi și spune-i
Lui Hegio, ruda noastră, toată nenorocirea; s-a avut
Cu Simulus al meu ca frații și ne-a rămas apropiat.

GETA

Da, s-a purtat ca nimeni altul.

SOSTRATA

Dă zor și tu, Canthara dragă.
Adu-ne repede o moașă, s-o știm alături, la nevoie.
(Iese.)

SCENA III

DEMEA

Vai, sînt pierdut! Se spune de Ctesipho al meu
Că la răpirea-aceea a fost lîngă Aeschinus.
Atîta mai lipsise nefericirii mele:
Să văd ticăloşia băiatului cel bun.
Pe unde să mi-l caut? L-a dus într-un afund
De circiumă; văd bine că-l strică, dezmăţatul.
Dar, iată, vine Syrus; am să-l descos pe el.
Pe Hercle! dar şi ăsta-i din clica lor; mă simte
Ce vreau, şi nu-mi mai spune, călăul, nici o vorbă.
Nu-mi dau pe faţă gîndul.

SCENA IV

SYRUS, DEMEA

SYRUS

(vine din piaţă; continuînd un monolog)

...Şi noi i-am povestit
Bătrînului isprava aşa cum s-a-ntîmplat:
S-a bucurat din suflet...

DEMEA

(aparte)

Pe Iupiter! E-un mare
Smintit.

SYRUS

(acelaşi joc)

I-a dat dreptate băiatului, iar mie,
Care-i dădusem sfatul, mi-a mulţumit bătrînul...

DEMEA

(același joc)

Mă-năbuș!

SYRUS

(același joc)

Și bănuții i-a numărat pe loc;
Ne-a dat și-o jumătate de mină pentr-un chef,
Pe care-am cheltuit-o cum a dorit...

DEMEA

(același joc)

Aha!
De vreți să meargă-o treabă, încredeți-vă-n el![1]

SYRUS

Aici erai, Demea? Nu te vedeam. Ce faci?

DEMEA

Ce fac? Nu pot să laud destul purtarea voastră!

SYRUS

Nu are rost, pe Hercle! cuvîntul ocolit.

(Strigînd spre interiorul casei.)

Dă-ți osteneala, Dromo, să cureți bine peștii;
Numai țiparul lasă-l în apă să mai zburde;
Cînd mă-ntorc eu îi scoatem oscioarele și lui;
Nu mai curînd.

---

[1] Același vers, întrucîtva dezvoltat, s-a întîlnit și în *Phormio*, actul al patrulea, scena IV (în vol. de față, p. 77, vv. 6—7).

DEMEA

Ruşine.

SYRUS

Nu-mi place nici de frică,
Şi-am spus-o totdeauna.

(Acelaşi joc de mai nainte.)

Stephanio, saramura
S-o faci cu toată grija!

DEMEA

Zei mari şi făr' de moarte!
Nu cumva osteneşte şi nu visează cinstea
De a-mi strica băiatul? Nenorocire mie!
Văd de pe-acuma ziua cînd, fără bani, fugi-va
De-aici în lumea largă după cîştig.

SYRUS

Demea!
Înţelepciunea cere să vezi nu doar ce ai
În faţă, la picioare, ci să prevezi şi tot
Ce va veni.

DEMEA

Şi unde-i, la voi e cîntăreaţa?

SYRUS

La noi.

DEMEA

Ce, vrea s-o ţină acasă?

SYRUS

Da, îl cred
În stare!

DEMEA

O, se poate!

SYRUS

Neroadă bunătate,
Greşită-ngăduinţă de tată!

DEMEA

Mi-e ruşine
De frate-meu şi scîrbă.

SYRUS

Văd între voi, Demea,
— N-o spun, că eşti de faţă — o mare osebire.
Tu, de la tălpi la creştet, eşti numa-nţelepciune,
El se hrăneşte numai cu-nchipuiri. Ia spune
Tu drept: i-ai fi dat voie mezinului să-ţi facă
Una ca asta?

DEMEA

Voie? Şi crezi că nu simţeam
Cu şase luni nainte ce gînduri are?

SYRUS

Mie
Îmi spui cît eşti de meşter?

DEMEA

Atît vreau: să rămînă
Mereu cum este-acuma.

SYRUS

Copiii-s cum îi creştem.

DEMEA

Azi n-ai avut prilejul să-l vezi?

SYRUS

Pe fiul tău?

(Aparte.)

La ţară-l fac să plece.

(Tare.)

Cred că-i de mult pe ţarini.

DEMEA

Ştii sigur?

SYRUS

Ştiu, de vreme ce l-am trimis...

DEMEA

Mă bucur;
Nu vreau să hoinărească pe-aici.

SYRUS

Fierbea de ciudă.

DEMEA

De ce?

SYRUS

S-a luat la harță cu frate-său, în for,
Din pricina femeii.

DEMEA

Spui drept?

SYRUS

Pe șleau i-a zis-o.
Cînd număra bănuții, atunci s-a repezit
La frate-său, mezinul, strigîndu-i: „O, Aeschinus!
E-o tiçăloasă faptă! Ia seama, ne acoperi
Tot neamul de rușine!“

DEMEA

Ah, plîng de bucurie!

SYRUS

„Nu banii-i pierzi acuma, ci însăși viața ta.“

DEMEA

Să-l țină zeii;-mi place; e-asemeni cu străbunii!

SYRUS

Phii!

DEMEA

Doldora e, Syrus, de bune-nvățături.

SYRUS

Ei! A avut bun dascăl.

DEMEA

Eu binele i-l vreau;
Nu-l las din mîini o clipă; și-l dăscălesc; și-i cer
Să vadă, ca-n oglindă, în viața celorlalți,
Ca să găsească pilde alese pentru sine:
„Fă așta...“

SYRUS

Foarte bine!

DEMEA

„Ferește-te...“

SYRUS

Frumos!

DEMEA

„E bine-așa, băiete.“

SYRUS

Pe cinste!

DEMEA

„Rău e-așa.“

SYRUS

Grozav!

DEMEA

Şi iar...

SYRUS

Pe Hercle! păcat că nu am vreme
Să mai ascult; adus-am din piaţă cîţiva peşti
Pe gustul meu; şi tare mă tem să nu se strice;
Că tot la fel e vina şi pentru noi, Demea,
De nu dăm celor spuse de tine ascultare,
Şi, cît mă duce mintea, aş vrea să-mi dăscălesc
Tovarăşii de treabă aidoma ca tine:
„E prea sărat; fă-l rumen; fereşte-te să-l arzi;
E bine fript, băiete; aşa, vezi, nu uita".
Pe cît mă duce mintea şi-i pot mustrului;
Şi-i pun, ca-ntr-o oglindă, în oale să se uite,
Şi-i tot învăţ, Demea, şi le aduc aminte.
E-o treabă cam smintită, nu zic, dar ce să fac?
Te porţi cum e nevoie cu oamenii. Mai vrei
Să-mi spui ceva?

DEMEA

Da, minte să dobîndiţi mai multă.

SYRUS

Şi pleci curînd la ţară?

DEMEA

Acuma.

SYRUS

Ce să căuţi
Aici, cînd îi povăţui şi nu te iau în seamă?

(Iese.)

Da, plec, dacă plecat-a şi cel ce m-a silit
Să vin aici; că-mi pasă de el în primul rînd;
De celălalt, să-i pese lui Micio — treaba lui.
Dar cine vine-ncoace? De nu mă-nşel, e Hegio,
Din seminţia[1] noastră. Pe Hercle! el e. Ah!
Îl ştiu, ne ştim prieteni de mici copii. O, zei!
Azi ducem mare lipsă de cetăţeni ca el!
Un om de-o mare cinste, şi de-o credinţă rară!
El n-are să aducă necazuri obştii noastre.
Sînt fericit că încă mai sînt pe lume oameni
De soiul lui. Şi încă-i plăcut să vieţuieşti.
Stau să-l aştept deoparte, ca să schimbăm o vorbă.

SCENA V

HEGIO, GETA, DEMEA

HEGIO

(intrînd împreună cu Geta)

Pe zei, e cea mai mare nelegiuire, Geta!
Ce tot spui tu?

GETA

Acestea sînt faptele.

[1] Atenienii erau împărţiţi în triburi (seminţii). Cecrops, autorul primei împărţiri, a stabilit un număr de patru triburi; mai tîrziu, sub arhontatul lui Clistene, în secolul al VI-lea î.e.n., datorită creşterii considerabile a populaţiei, numărul acestora a crescut la zece. După două secole, au fost adăugate încă două. Fiecare trib era divizat în treizeci de familii.

HEGIO

Un neam —
Ca neamul lor, şi-atîta de josnic! O, Aeschinus!
Nedemnă-ţi este fapta de tatăl tău.

DEMEA
(aparte)

E vorba
De cîntăreaţa-aceea; l-a revoltat pe el,
Un om străin; şi tatăl nici n-a crîcnit. Vai mie!
Tare-aş dori să fie în preajmă, ca s-audă.

HEGIO

De nu-şi fac datoria, n-au s-o-mplinească bine!

GETA

Eşti singura nădejde a noastră,-a tuturor;
Te mai avem pe tine patron şi tată, Hegio;
În grija ta, la moarte, bătrînul ne-a lăsat;
Pierim, dacă ne lepezi.

HEGIO

Să nu vorbeşti aşa:
N-am inima, nu-s omul care v-ar lepăda.

DEMEA
(aparte)

Mă duc la el.
(Tare.)
Pe Hegio cu dragoste-l salut!

HEGIO

Mi-ai răsărit în față la timp. Salut, Demea!

DEMEA

Ce s-a-ntîmplat?

HEGIO

Aeschinus, băiatul ce l-ai dat
Lui frate-tău de suflet, a săvîrșit o faptă
Nedemnă de-un om liber și dintr-un neam cinstit.

DEMEA

Ce vrei să spui cu asta?

HEGIO

L-ai cunoscut și tu
Pe Simulus, prieten cu mine, ca un frate,
Și om de vîrsta noastră?

DEMEA

Cum, nu!

HEGIO

Ei bine, el
I-a siluit copila.

DEMEA

Ah!

HEGIO

Taci, că nu ți-am spus
Ce-i și mai rău, Demea.

DEMEA

Cum, e mai mult decît...?

HEGIO

Mai mult; că treaba asta şi-ar mai găsi iertare;
I-au dat ghies noaptea, vinul, iubirea, tinereţea;
E omeneşte. Numai că el s-a dus la mama
Copilei şi-a rugat-o, a plîns şi s-a legat
Prin mii de jurăminte că de nevastă-o ia:
Şi l-a iertat, crezîndu-l, şi n-a vorbit. Prin fapta-i
Rămîne grea copila, acum e-n luna-a zecea;
Iar dumnealui se-ncurcă, vrînd să desfete zeii,
Cu ghitarista-aceea; şi părăseşte fata.

DEMEA

Ştii sigur toate astea?

HEGIO

Sînt martori mama fetei,
Şi fata, se-nţelege, şi faptele, şi Geta,
Care nu-i rău, nici leneş, cu toate că e sclav;
El le hrăneşte, bietul, şi ţine toată casa.
Ia-l, ferecă-l, şi cere-i să spună adevărul.

GETA

Pe Hercle! să mă schingiui dac-am mînţit; el însuşi
Va recunoaşte; pune-l cu mine faţă-n faţă.

DEMEA

Mă ruşinez de moarte; şi nu ştiu ce să fac,
Ce să-i răspund.

PAMPHILA

(din casă)

Vai mie, mă-sfîrtecă durerea!
Ajută-mă, Iunona Lucina[1]! Fie-ţi milă!

HEGIO

Pe zei! Mă-nşel, ori naşte?

GETA

Da, Hegio, naşte.

HEGIO

Ah!
Cu deznădejde-ţi cere, Demea, ajutorul;
Ci dăruiţi-i singuri ce legea v-ar sili![2]
Rog zeii să vă-ndemne la lucrul demn de voi;
Dar dacă nu-nţelegeţi, sînt hotărît, Demea,
Din răsputeri şi fata şi pe cel mort să-i apăr:
El rudă-a fost cu mine; ca fraţii am crescut
Din leagăn; tot ca fraţii am dus-o şi la oaste
Şi-acasă; sărăcia la fel am înfruntat-o.
De-aceea-am să mă strădui, să lupt, îi fac proces,
Şi-mi las mai bine viaţa, dar nu le las pe ele.
Tu ce răspunzi?

DEMEA

M-aş duce pe frate-meu să-l caut.

---

[1] Zeiţa ocrotitoare a naşterilor şi a noilor-născuţi.

[2] Aluzie la asprimea legilor ateniene care obligau, sub pedeapsa cu moartea, pe orice seducător să se însoaţe cu fata sedusă.

HEGIO

Demea, la un lucru aş vrea să te gîndeşti:
Cu cît mai bine-o duceţi şi sînteţi mai puternici,
Bogaţi din cale-afară, vestiţi şi norocoşi,
Cu-atîta se cuvine să vă purtaţi mai drept
Şi, apărînd dreptatea, în cinste să trăiţi.

DEMEA

Urmează-ţi calea; fi-va tot ce e drept să fie.

HEGIO

Aşa se cade.

(Către Geta.)

Geta, condu-mă la Sostrata.

(Iese împreună cu Geta.)

DEMEA

Am spus că-aici ajungem; n-am nici un fel de vină;
Ci de-am scăpa mai ieftin! Dar mult mă tem că multa-i
Destrăbălare duce curînd la un prăpăd.
Acum, plec după Micio să-mi vărs pe el veninul.

(Iese.)

HEGIO

(către Sostrata, ieşind din casa ei)

Curaj, curaj; Sostrata, şi-ncearcă şi pe ea
S-o liniştești; eu caut să dau cumva de Micio
Prin for, cu de-amănuntul să-i spun ce s-a-ntîmplat.
Şi dacă-i om de cinste, să-şi facă datoria;
Iar dacă e de altă părere, să mi-o spună,
Şi am să ştiu la rîndu-mi ce trebuie să fac.

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

CTESIPHO, SYRUS

CTESIPHO

Zici c-a plecat la țară tata?

SYRUS

De mult.

CTESIPHO

Nu minți?

SYRUS

A și ajuns!
O fi-nceput să robotească la vremea asta.

CTESIPHO

Să dea zeii!
Nu-i caut răul, dar mi-ar place să ostenească-atît de greu,
Încît trei zile numărate din pat să nu se mai urnească.

SYRUS

Dacă se poate, și mai multe.

CTESIPHO

Aşa; că tare mult aş vrea
Să se petreacă-n veselie, cum a-nceput, întreaga zi.
Urăsc, aproape,-această „ţară“, pentrucă-o ştiu atît de-aproape;
Ci dac-ar fi mai depărtată,
L-ar prinde noaptea pîn-ajunge şi n-ar mai face cale-ntoarsă.
Acum, de nu mă află-acolo, se-ntoarce-n fuga mare, ştiu;
Mă-ntreabă unde-am fost zicîndu-mi: „Nu te-am văzut, azi, toată ziua“.
Şi ce-i răspund?

SYRUS

Nu-ţi dă prin minte?

CTESIPHO

Vai, nu, nimic.

SYRUS

Cu-atît mai rău.
Nu ai vreun oaspete, prieten, n-ai un client...?

CTESIPHO

Ba da; urmează.

SYRUS

Care să-ţi ceară ajutorul...

CTESIPHO

Fără să-l ceară? Nu pot.

SYRUS

Poţi.

CTESIPHO

Ar merge ziua; dar e vorba de noapte, Syrus, şi ce-i spun?

SYRUS

Ah! Dacă nu e obiceiul să faci şi noaptea cîte-un bine!
Dar fii pe pace, lasă teama; cunosc eu bine firea lui;
Cînd se aprinde cel mai tare, ca mielu-l fac de blînd.

CTESIPHO

Ei, cum?

SYRUS

Cu drag ascultă cînd te laud; şi-i fac din ţine-un zeu[1]; îi număr
Virtuţile şi...

CTESIPHO

Ale mele?

SYRUS

Da, ale tale; el începe
Să plîngă, atunci, de bucurie, ca un copil...
(zărindu-l pe Demea care intră în scenă)
Păzea!

CTESIPHO

Ah, ce-i?

[1] Expresie proverbială *(Facio te apud illum deum)*.

SYRUS

Lupul în fabulă.[1]

CTESIPHO

E tata!

SYRUS

El însuşi.

CTESIPHO

Ce ne facem, Syrus?

SYRUS

— Tu, intră-n casă; eu — o scald.

CTESIPHO

Dacă întreabă, nu ştii unde-s... Ai auzit?

CTESIPHO

Nu isprăveşti?

SCENA II

DEMEA, CTESIPHO, SYRUS

DEMEA

(aparte)

Ce ghinion! Întîi, că nu pot să dau de frate-meu nicicum;
Pe urmă, că-ntîlnesc pe stradă un lucrător de-al meu şi aflu
Că nici băiatul nu-i la ţară; şi-acuma nu ştiu ce să fac.

[1] Expresie proverbială *(Lupus in fabula)*; se află la originea zicalei noastre: *Vorbeşti de lup şi lupul la uşă.*

CTESIPHO
(încet)

Hei, Syrus!

SYRUS
(încet)

Ce-i?

CTESIPHO

De mine zice?

SYRUS

Da!

CTESIPHO

Sînt pierdut!

SYRUS

Nu-ți pierde firea.

DEMEA
(aparte)

Ce ghinion mă urmărește? Nu preá văd limpede, e drept,
Dar mult mă tem că-n lumea asta pentru necazuri m-am născut.
Sînt primul care simt greșeala; sînt primul care-o înțeleg;
Sînt primul care dau de veste; și singurul care mă zbucium.

SYRUS

Să mori de ris: el știe primul, cînd singur el, de fapt, nu știe!

DEMEA

(aparte)

Tot m-am întors, să văd de nu e acasă frate-meu.

CTESIPHO

Ah, Syrus,
Veghează tu, să nu dea buzna, știi unde:-aici, la noi.

SYRUS

Nu taci?
Veghez.

CTESIPHO

Pe Hercle! nici în tine nu pot cu totul să mă-ncred;
M-aș vrea-ntr-un colțișor de taină ascuns cu ea; și nu m-aș teme.

SYRUS

Hai, taci; îl fac să plece.

DEMEA

(tare)

Iată-l și pe nemernicul de Syrus!

SYRUS

(prefăcîndu-se că nu-l vede pe Demea)

Pe Hercle! nimeni de pe lume nu-ndură-atîta de la soartă.
Aș vrea să mi se spună-odată la cîți stăpîni mă plec. Ce viață!

DEMEA

(aparte)

Ce tot îndrugă? Ce vrea?

(Tare.)

Spune, om bun, e-acasă frate-meu?

SYRUS

Ce-mi zici „om bun", şi nu-mi dai pace? Vai, nu mai pot!

DEMEA

Dar ce-ai păţit?

SYRUS

Întrebi? Ne-a-nvineţit cu pumnii zăludul Ctesipho, pe mine
Şi pe sărmana cîntăreaţă.

DEMEA

Ei, taci!

SYRUS

Mi-a rupt, ia uite, buza!

DEMEA

Pe ce temei?

SYRUS

Că eu port vina pentru-acea fată.

DEMEA

Nu mi-ai spus
Că l-ai trimis la ţară?

SYRUS

Drept e; dar, ca smintit, s-a-ntors de-acolo;
Şi iată! Nu i-a fost ruşine să betejească un bătrîn!
Şi l-am purtat cu drag în braţe, pe vremuri, cînd era copil!

DEMEA

Prea bine, Ctesipho; te-apropii de tatăl tău! Phii, eşti bărbat!

SYRUS

Îl lauzi? Ba să-i vină mintea la cap şi mîna să şi-o-nfrîne.

DEMEA

Viteaz!

SYRUS

O, foarte! Cu-o femeie nefericită şi cu-un sclav
Ca mine, care nu-ndrăzneşte să-l ia la pumni; e prea viteaz!

DEMEA

Bine-a făcut; a zis, ca mine, că tu porţi vina pentru toate.
Dar, spune, frate-meu e-acasă?

SYRUS

Nu.

DEMEA

Nu ştiu unde să-l găsesc.

SYRUS

Eu ştiu; dar astăzi n-ai să-l afli.

DEMEA

Hei ce tot zici?

SYRUS

Aşa zic eu.

DEMEA

Pun să-ţi piseze căpăţîna.

SYRUS

Pe Hercle! Nu ştiu cum îl cheamă
Pe omul lui, ci numai-locul pe unde şade.

DEMEA

Spune locul.

SYRUS

Porticu-l ştii, de lîngă piaţă, cînd vii în jos?

DEMEA

Da, cum să nu?

SYRUS

Îl treci, mergînd pe strada asta mereu în sus; acolo, dai,
Venind din jos, de-o altă stradă; porneşti pe ea; şi-ndată vezi
Un templu mic, pe mîna asta; pe-aproape este-o uiicioară...

DEMEA

Stai, care?

SYRUS

C-un smochin sălbatic în faţă.

DEMEA

Știu.

SYRUS

O iei pe ea.

DEMEA

Dar ulicioara ta se-nfundă.

SYRUS

Pe Hercule! e-adevărat.
Ce, eu sînt om? Am încurcat-o. Întoarce-te pîn' la portic;
E mai ușor de-o iei pe-acolo și mai puțin ocol. Cunoști
Casa lui Cratinus, bogatul?

DEMEA

O știu.

SYRUS

Cum treci de ea, pe stînga,
O iei de-a drept în lungul străzii, dar numai cînd ajungi la templul
Dianei o cotești la dreapta; în dreptul porții, lîngă jgheab[1],
Se află-o mică brutărie și-alături un fierar; acolo-i.

DEMEA

Și pentru ce s-a dus acolo?

SYRUS

A dat să-i facă... niște paturi,
Ca să mănînce, știi, la aer... cu piciorușe de stejar...

[1] În apropierea porților existau jgheaburi pentru adăpatul vitelor care erau aduse sau scoase din cetate.

DEMEA

Nu ca să chefuiţi? Prea bine! Dar stau, şi nu plec după el?

(Iese.)

SYRUS

Mergi sănătos; ţi-am dat de lucru pîn-ai să eazi, bătrînă gloabă!
Dar zăboveşte, văd, Aeschinus, şi n-am să-l iert; se strică prinzul.
Mezinul s-a dedat iubirii; să mă-ngrijesc şi eu de mine;
Pe Hercle! merit să mă satur cu ce-i mai bun şi mai ales,
Şi să-mi petrec în tihnă ziua sorbind alene din pocal.

(Iese.)

SCENA III

MICIO, HEGIO

MICIO

Eu nu ştiu, Hegio, de ce merit din partea ta recunoştinţă,
De vreme ce-mi fac datoria şi vreau să-ndrept o vină-a noastră;
De nu cumva mă treci în rîndul acelor oameni ce se cred
Nedreptăţiţi cînd li se cere să-şi recunoască nedreptatea
Şi-ncep tot ei să-nvinuiască. Îmi mulţumeşti că nu-s la fel?

HEGIO

Ba nicidecum! Şi nu crezusem să fii altminteri de cum eşti.
Ci te-aş ruga să mergi cu mine pînă la mama fetei, Micio,

Ca să-i arăți și ei, sărmana, în ce fel toată bănuiala
Se trage de la cellalt frate și de la cîntăreața-aceea.

MICIO

De socotești c-așa e bine, să mergem, Hegio.

HEGIO

Bine faci;
A risipi amărăciunea și-a bucura, cînd poți să bucuri,
E pentru tine-o datorie. Dar dacă-n alt fel socotești,
Îi spun doar eu, cu de-amănuntul...

MICIO

Ba-i spun eu însumi.

HEGIO

Bine faci;
Toți oamenii, cînd au necazuri sînt, nu știu cum, bănuitori;
De-aceea-n fiecare lucru mereu descoperă jigniri;
Și, cum o duc în strîmtorare, le pare că-i disprețuim.
De-aceea, pentru liniștirea-i, e bine tu s-o lămurești.

MICIO

Așa e, ai dreptate.

HEGIO

Vino cu mine-n casă.

MICIO

Bucuros.

(Intră amîndoi la Sostrata.)

SCENA IV

AESCHINUS

Mi-e sufletul o rană!
Cumplită lovitură, cînd nu mă aşteptam,
Şi nu ştiu ce pot face şi nu ştiu ce să fac!
De spaimă, n-am tărie-n braţe şi mintea mi se-nceţoşează,
Şi inima nu poate găsi nici o scăpare.
Vai, cum să ies cu bine din toată-ncurcătura?
Să cadă bănuiala asta, şi nu fără temei, asupra-mi;
Sostrata pentru mine-o crede pe cîntăreaţă cumpărată;
Măcar aşa mi-a spus bătrîna!
În drum spre moaşă dau cu ochii, întîmplător, de ea,
şi-o-ntreb
Ce face scumpa mea Pamphila, dacă sorocul i-a sosit
Şi dacă pentru dînsa-i moaşa. Îmi strigă: „Lasă-ne, Aeschinus;
Destul, ne-ai păcălit pe toate; destul ne-ai înşelat credinţa".
„Hei, strig şi eu, ce vorbă-i asta?" — „Ia-ţi valea, du-te la
cealaltă."
Am înţeles ce-mi pune-n circă; dar i-am tăcut flecarei babe
Că despre frate-meu e vorba, ca să nu afle toată lumea.
Acum, ce fac? Să spun că fata e pentru el? Aş da-n vileag,
Şi nu vreau, taina. Dar să zicem: nimic nu iese la iveală;
Mă-ntreb de mi s-ar da crezare cînd toate-s împotriva
mea:
Eu o răpesc, tot eu dau banii, o mai şi duc la mine-acasă!
Mărturisesc, a mea e vina; să nu-i spun tatii cum a fost
Şi s-a-ntîmplat toată povestea! Mi-ar fi dat voie să mă-nsor.
Am şovăit atîta vreme; acum, trezeşte-te, Aeschinus!
Dar mai întîi să mă dezvinui în faţa lor. Mă duc la uşă.
Vai mie, vai! Întotdeauna, cînd bat în ea, mă trec fiorii!

(Bate în uşă.)

Deschideţi, hei! Sînt eu, Aeschinus. Veniţi odată şi deschideţi!
Cine-a ieşit? Mă trag deoparte.

SCENA V

MICIO, AESCHINUS

MICIO

(vorbind către interiorul casei)

Urmează sfatul meu, Sostrata;
Eu plec să-l caut pe Aeschinus, să știe ce-am orînduit.
Dar cine-o fi bătut în ușă?

AESCHINUS

(aparte)

E tata. Sînt pierdut!

MICIO

Aeschinus!

AESCHINUS

(aparte)

Ce-a căutat la ele?

MICIO

Tu ai bătut la ușă?

(Aparte.)

Hm, tace! Ia să-l punem oleacă pe jăratic.
Că n-a vrut să se-nnerdă, ci s-a ascuns de mine.

(Tare.)

Ei, nu răspunzi nimica?

AESCHINUS

(răspunzînd la prima întrebare a lui Micio)

Aici? Nu... fără voie...

MICIO

M-ar fi mirat, pe Hercle! să ai vreo treabă-aici.

(Aparte.)

S-a înroşit; e-a bună.

AESCHINUS

Dar poate-mi spui ce treabă
Ai tu pe-aici, o, tată?

MICIO

Eu? crede-mă, nici una;
Am însoţit un prieten ce m-a luat din for
Cerîndu-mi ajutorul.

AESCHINUS

În ce fel?

MICIO

Iată,-ţi, spun:
Aceasta este casa unor femei sărmane;
Tu nu le ştii, pesemne, ba sigur nu le ştii;
Că-s de puţină vreme venite-aici.

AESCHINUS

Pe urmă?

MICIO

O tînără cu mama.

AESCHINUS

Urmează.

MICIO

N-are tată;
Dar rudă-apropiată îi este-acest prieten;
Şi legea îl sileşte s-o ia-n căsătorie.

AESCHINUS

Vai mie!

MICIO

Ce-i cu tine?

AESCHINUS

Nimic. E bine. Spune.

MICIO

Şi a venit s-o ducă la casa lui, că omul
E din Milet.

AESCHINUS

Cum, tată? El vrea s-o ia de-aici?

MICIO

Da.

AESCHINUS

Şi-n Milet s-o ducă?

MICIO

Aşa.

AESCHINUS

(aparte)

Îmi vine rău.

(Tare.)

Şi ele? Ce spun ele?

MICIO

Nimic. Ce vrei să spună?
A născocit bătrîna că fata are-un fiu
Cu unul, nu știu cine-i, că nu i-a zis pe nume,
Care-a iubit-o primul; și n-ar fi vrut s-o deie.

AESCHINUS

Ei, da! Nu-ți pare lucru firesc? La urma urmei...

MICIO

Nu-mi pare.

AESCHINUS

Cum nu-ți pare? O duce-acolo, tată?

MICIO

Și pentru ce n-ar duce-o?

AESCHINUS

Neomenoasă-mi pare
Și crudă fapta voastră, ba chiar, ca să ți-o spun
Pe șleau, și necinstită îmi pare, dragă tată.

MICIO

De ce?

AESCHINUS

Întrebi? Dar nu te gîndești la ce simți-va
Nefericitu-acela care-a iubit-o primul,
Și o iubește, poate, ca un nebun, și-acuma,
Cînd va vedea cum fata e luată, smulsă, vai,
Din viața lui pe viață? E-un lucru josnic, tată!

MICIO

Cum asta? A pețit-o? I-au dat-o lui? Cu cine,
De cînd e măritată? Și cine-a fost chezaș?
De ce-a vrut o femeie străină?

AESCHINUS

Trebuia,
La anii ei, s-aștepte în casă, pînă ce
Avea să vină-o rudă de nu știu unde? Iată
Ce vreau să-mi spui, o, tată, și, dacă poți, să aperi.

MICIO

Glumești! Ar fi-mpotriva celui ce m-a rugat
Să-l sprijin. Dar le ducem noi grija, cită vreme
N-avem nici un amestec? Să mergem.

(Aeschinus izbucnește în lacrimi.)

Ce-i cu tine?
De ce plîngi tu?

AESCHINUS

O vorbă, tată!

MICIO

Știu, tot, copile, am aflat;
Căci te iubesc, și-ți port de grijă și pun la suflet tot ce faci.

AESCHINUS

Aș vrea iubirea să ți-o merit cît vei trăi, părinte scump,
Și vreau să afli cît mă doare și cît de mult mă rușinez
De fapta mea.

MICIO

Te cred, pe Hercle! doar buna fire ți-o cunosc;
Ci n-aș dori să se vădească nechibzuința ta și-acuma.
Ia spune, rogu-te,-n ce țară și pe ce lume te crezi, oare?
O fată-ai siluit, de care n-ar fi fost drept să te apropii.
E cea dintîi și mare vină, măcar că vina-i omenească;
Și alții, mulți, au săvîrșit-o; dar după-aceea, spune drept,
De-ai chibzuit cum se cuvine? De-ai cumpănit în sinea ta
Ce-i de făcut și ce vei face? Și dacă tu n-aveai curaj,
Prin cine-aș fi putut să aflu? Că te codești de zece luni!
Și ție ți-ai stricat, și fetei, și-acelui prunc nevinovat.
Credeai că zeii-ți poartă grija de mi-ai dormit atîta vreme?
Credeai că singură-o să vină biata mireasă-n casa ta?
N-aș vrea să fii la fel de moale și de zevzec în toate cele.
Fii liniștit; te-nsori cu fata.

AESCHINUS

Ah!

MICIO

Liniștit, am zis.

AESCHINUS

O, spune-mi,
Părinte drag, nu rîzi de mine?

MICIO

De tine, eu? De ce?

AESCHINUS

Nu știu
Decît că tare-aș vrea să fie adevărat, și mult mi-e teamă...

MICIO

Hai, intră-n casă, roagă zeii, ca să-ți îngăduie soția.

AESCHINUS

Soția zici? Acum?

MICIO

Acuma.

AESCHINUS

Acum?

MICIO

Acuma, da.

AESCHINUS

O, tată,
Să mă trăsnească zeii veșnici dacă nu-mi ești mai drag ca ochii!

MICIO

Și... decît ea?

AESCHINUS

La fel.

MICIO

Prea bine.

AESCHINUS

Dar unde-i omul din Milet?

MICIO

S-a dus; acum e-n larg, pe navă. Dar ce aştepţi?

AESCHINUS

O, tată, du-te
Mai bine tu şi roagă zeii; mult mai presus de mine eşti
În faţa lor, şi cred, pe Hercle! că bucuroşi te-ar asculta.

MICIO

Eu mă-ngrijesc de celelalte; tu, fă cum zic, fii înţelept.

(Intră în casă.)

AESCHINUS

Zei buni, ce fel de treabă-i asta? El e părintele sau fiul?
Prieten să-mi fi fost ori frate, s-ar fi purtat mai blînd cu mine?
Pot eu să nu-l iubesc din suflet? În inimă să nu-l păstrez?
Ah! Bunătatea lui îmi cere să mă feresc din răsputeri
De tot ce bănui că nu-i place; şi, negreşit, mă voi feri.
Dar zăbovesc, şi mi se pare că-mi zăbovesc însurătoarea.

(Intră în casă.)

SCENA VI

DEMEA

Sînt năucit de umblet. Ah, Syrus, Iupiter
Cel mare să te bată cu deslușirea ta!
Am străbătut oraşul, la poartă-am fost, la jgheab

Și... unde? Nu se află nici un fierar, și nimeni
Nu l-a zărit pe Micio. Acuma-s hotărît
Să stau aici, de pază, pînă sosește-acasă.

SCENA VII

MICIO, DEMEA

MICIO

(ieșind, vorbește către cineva din casă)

Mă duc; le spun că toate la noi sînt pregătite.

DEMEA

Dar iată-mi-l. Te caut de multă vreme, Micio!

MICIO

De ce?

DEMEA

Să-ți spun ce altă ispravă-a săvîrșit
Minunea de odraslă.

MICIO

Uf, iarăși!

DEMEA

Cea mai nouă.
Și cea mai rea!

MICIO

Ei, asta-i!

DEMEA

Nu-l știi ce om...

MICIO

Îl știu.

DEMEA

Nătîngule, crezi, oare, că-ți spun de cîntăreață?
De astă dată-i vorba de-o cetățeană.

MICIO

Știu.

DEMEA

Ah, știi, și-l lași în pace?

MICIO

Și de ce nu?

DEMEA

Pe Hercle!
Nu strigi? Și nu te-nfurii? Nici...

MICIO

N-am de gînd.

DEMEA

Născut e
Un prunc...

MICIO

Să-l țină zeii!

DEMEA

O sărăcană-i fata...

MICIO

Am auzit.

DEMEA

El, fără de zestre,-o ia!

MICIO

Vezi bine.

DEMEA

Ce-i de făcut acuma?

MICIO

Ce se cuvine:-o luăm
De-acolo,

(arată casa Sostratei)

şi-o aducem aici.

(Arată propria sa casă.)

DEMEA

O, Iupiter!
Şi crezi că asta-i bine?

MICIO

Ce vrei să fac mai mult?

DEMEA

Cum, ce? Dacă nu suferi cu-adevărat, fii om,
Şi-arată-te că suferi.

MICIO

Dar i-am făgăduit-o;
Le-am rînduit pe toate, şi-ndată facem nunta;
I-am liniştit de-a bine; aşa sînt om.

DEMEA

Mă rog,
Şi tu i-ngădui fapta?

MICIO

Nu, dacă aş putea
S-o schimb; dar n-am putere şi-o-ngădui cu-mpăcare.
În viaţă, ca la jocul de zaruri ni se-ntîmplă:
Cînd nu ne cade zarul dorit, ne străduim
Să tragem tot folosul din cel adus de soartă.

DEMEA

Şi-ţi merge, n-am ce zice! Cu străduinţa ta,
Azi douăzeci de mine pe cîntăreaţă pierzi;
Şi ca să scapi mai iute de ea, vei fi silit,
Dacă nu-ţi iese preţul, s-o dai şi pe degeaba.

MICIO

Te amăgeşti, nu caut şi nici nu am s-o vînd.

DEMEA

Ce faci cu ea?

MICIO

Rămîne în casă.

DEMEA

Zei din ceruri!
O curtezană-n casa în care stă matroana!

MICIO

Şi de ce nu, Demea?

DEMEA

Eşti teafăr?

MICIO

Cred că da.

DEMEA

Să mă iubească zeii! Cînd văd cum te-ai prostit,
Aproape-mi vine-a crede că vrei să cînţi cu ea.

MICIO

Şi de ce nu, Demea?

DEMEA

Şi tînăra soţie
Crezi tu că va-nţelege această...?

MICIO

Va-nţelege.

DEMEA

Tu vei dansa-ntre ele trăgînd de frînghiuţă[1]?

MICIO

Da.

DEMEA

Da?

MICIO

Şi la nevoie ai să dansezi şi tu.

[1] Aluzie la un dans de copii executat cu ajutorul unei frînghiuţe de care se ţineau cu mîinile toţi dansatorii.

DEMEA

Ah, mor! Nu ți-e rușine?

MICIO

Hai, frate bun, acuma
Alungă-ți supărarea și, pentru că se cere,
Te bucură de nunta băiatului tău scump.
Eu trec să-i văd, o clipă, și mă întorc.

(Iese.)

DEMEA

O, zei!
Ce viață! Ce moravuri! Ce nebunie, vai!
Nevastă fără zestre, o curtezană-n casă,
O viață de risipă, un tînăr desfrînat
Și un bătrîn zănatic: pesemne nici zeița
Salvării[1] nu mai poate să-i scape de prăpăd.

[1] În original, *Salus*, divinitate romană, personificarea salvării.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

SYRUS, DEMEA

SYRUS

(aparte)

Pe Pollux! dragă Syrus, mi te-ai cinstit pe cinste,
Făcîndu-ţi datoria cu toată strălucirea,
Să ştii. Sătul acuma şi îmbuibat, am chef
Să trag pe-aici o raită.

DEMEA

(aparte)

Vă rog, priviţi o pildă
De straşnică purtare.

SYRUS

(aparte)

Dar, iată, s-a întors
Bătrînul.

(Tare.)

Ce-i cu tine? Eşti supărat?

DEMEA

Mișelul!

SYRUS

(aparte)

Acuma-ți verși pe mine, deșteptule, năduful!

DEMEA

De-ai fi al meu...

SYRUS

(aparte)

Pe Hercle! te-ai socoti bogat,
Că ți-aș spori belșugul.

DEMEA

...aș da cu tine-o pildă,
Să se-nfioare lumea!

SYRUS

De ce? Ce-mi faci?

DEMEA

Întrebi?
În vălmășagul nostru, stîrnit de-o faptă rea,
Ce nu s-a dres cu totul, tu te apuci de chef,
Ca după-o mare faptă!

SYRUS

(aparte)

De ce-am ieșit din casă!

SCENA II

DROMO, DEMEA, SYRUS

DROMO

(ieşind din casa lui Micio; fără să-l vadă pe Demea)

Hei, Syrus! Vino-ndată la Ctesipho; te cheamă.

SYRUS

(încet)

Te du.

DEMEA

Îmi pomeneşte băiatul?

SYRUS

Nu.

DEMEA

Tîlhare,

E Ctesipho-năuntru?

SYRUS

Nici gînd!

DEMEA

De ce-l numeşte?

SYRUS

E vorba de un altul, un parazit netrebnic...
Nu-l ştii?

DEMEA

Hm, văd eu...

(Vrea să intre în casa lui Micio.)

SYRUS

Unde te duci?

(încearcă să-l oprească.)

DEMEA

Dă-mi pace!

SYRUS

Stai!

DEMEA

Iei mîna de pe mine, lichea nerușinată?
Ori vrei să mătur strada cu tine?

(Intră în casa lui Micio.)

SYRUS

A intrat.
N-o să-i priiască cheful, c-un astfel de conviv,
Lui Ctesipho! Acuma, eu ce să fac? Pe Pollux!
Pînă se stinge zarva mă trag la adăpost,
Dormind să-mi mistui vinul. E cel mai înțelept.

SCENA III

MICIO, DEMEA

MICIO

(ieșind de la Sostrata, vorbește spre interiorul casei)

La noi e totul gata, cum îți spuneam, Sostrata;
Cînd vrei... Cine-mi trîntește fără de milă ușa?

DEMEA

(ieşind din casa lui Micio)

Vai! Ce să fac? Ce strigăt să scot? Şi cum să plîng?
Cer şi pămînt şi mare a lui Neptun!

MICIO

(aparte)

Văleu!
Cred c-a aflat isprava; de-aceea strigă; vine,
S-apropie furtuna — să-i ţinem piept.

DEMEA

Dar iată-l
Pe omul care-mi duce copiii la pierzare!

MICIO

Ci pune frîu mîniei şi vino-ţi iar în fire!

DEMEA

Mi-am pus, îmi vin, las toate blestemele deoparte;
Să judecăm, dar, fapta. Ne-am înţeles — şi tu
Ai vrut — să nu ne ţinem, eu, de băiatul tău,
Şi tu, de-al meu? Răspunde.

MICIO

Aşa e, nu zic nu.

DEMEA

De ce bea el la tine? De ce-l primeşti pe-al meu?
De ce-i plăteşti iubita? Ori nu e drept să am
Şi eu aceleaşi drepturi pe care le ai tu?
Cum ţi-l las eu în pace, să-l laşi şi tu pe-al meu.

MICIO

Nu, n-ai defel dreptate; doar spune-o veche vorbă:
Că între buni prieteni sînt toate laolaltă[1].

DEMEA

Glumeşti; nu-i plămădită de tine vorba asta?

MICIO

Ascultă-mă o clipă, de nu ţi-e greu, Demea.
Întîi, dacă te roade că cheltuie prea mult
Băieţii, fă-ncercarea să-ţi aminteşti un lucru:
Tu i-ai crescut, pe vremuri, aşa cum ţi-a plăcut,
Ştiind că-ţi va ajunge averea pentru doi
Şi bănuind, pesemne, că eu am să mă-nsor;
Păstrează chibzuiala făcută la-nceput:
Chiverniseşte-adună şi lasă-le cît poţi
De mult; socoate-o scopul şi cinstea vieţii tale;
Cu bunurile mele, venite pe deasupra,
Îngăduie-le, frate, să se desfete-n voie.
N-are să-ţi scadă-avutul; iar sporul de la mine
Socoate-l o dobîndă. O, de-ai putea, Demea,
Să judeci toate astea în sinea ta, pe Herclé!
Scutiţi am fi de zbucium şi eu, şi tu, şi ei.

DEMEA

Hai, banii-i las deoparte; purtarea lor...

MICIO

Aşteaptă.
Cunosc. Ajung şi-aicea. În om sînt mii şi mii
De semne după care cu uşurinţă judeci,
Astfel încît, Demea, cînd săvîrşesc doi inşi
Una şi-aceeaşi faptă, pe drept să spui: „El poate

[1] Expresie proverbială *(Communia esse amicorum inter se omnia)*.

Nepedepsit s-o facă, dar nu şi celălalt".
Nu pentru că isprava e alta, ci făptaşul.
Îi vreau, şi trag nădejde că amîndoi vor fi
Cum ni-i dorim: cu minte, cinstiţi şi cumpătaţi,
Iubindu-se ca fraţii; îi ştiu mărinimoşi
Şi buni; îi poţi aduce oricînd pe calea dreaptă.
Nici vorbă, tu ai temeri că poate se deprind
Negrijulii cu banii. Demea, dragul nostru!
Noi dreapta judecată o dobîndim cu vîrsta;
Dar un cusur ne paşte, adus de bătrîneţe:
Iubim peste măsură averea; şi copiii
Se vor schimba cu vîrsta.

DEMEA

Nimic nu vreau, o, Micio,
Decît ca judecata şi inima ta blîndă
Să nu ne sărăcească.

MICIO

Taci; nu va fi aşa.
Deşi vezi totu-n negru, încrede-te în mine,
Şi descreţeşte fruntea.

DEMEA

Da, bine, mă supun,
C-aşa-i împrejurarea; dar mîine plec, în zori,
Cu fiul meu la ţară...

MICIO

O, pleacă şi la noapte;
Dar azi te vreau om vesel.

DEMEA

...şi-o iau cu mine, -acolo,
Pe cîntăreaţa-aceea.

MICIO

E-o faptă vitejească;
Prin ea îți legi băiatul de casă; chiar îndeamnă-l
S-o țină bine-acolo.

DEMEA

Am eu atîta grijă;
De mult ce-o să gătească și-o să rîsnească fi-va
Tot plină de cenușă, de fum și de făină;
Pe arșița amiezii o pun s-adune spice;
O fac ca pe-un tăciune de neagră și...

MICIO

Grozav!
Îți scapără, văd, mintea.

(Imitîndu-i glasul.)

„Pe urmă, am să-l pun
Pe fiul meu, cu voie sau fără, s-o iubească."

DEMEA

Mă iei în rîs? Ferice e felul tău de-a fi!
Eu simt mereu...

MICIO

Ce, iară începi?

DEMEA

Hai, fie, tac.

MICIO

Mă duc; vreau să petrecem sărbătorește ziua.

(Intră în casă.)

SCENA IV

DEMEA

N-a ştiut nimeni să-şi croiască un plan de viaţă-atît de bun
Ca-mprejurările şi vîrsta să nu i-l schimbe, şi din ele
Să-nveţe tot ce nu cunoaşte din ce credea preacunoscut,
Şi să azvîrle ce-i păruse cîndva de mare-nsemnătate.
Aşa se-ntîmplă azi cu mine; o viaţă aspră-am dus, şi vreau
Să-mi schimb, la bătrîneţe, traiul. De ce? Am înţeles că pot
Mai mult de oameni să m-apropii cu-ngăduinţa şi blîndeţea.
Că nu-i minciună, ştie-oricine din pilda mea şi a lui Micio.
El a trăit o viaţă-ntreagă în desfătare şi petreceri,
Blînd, liniştit, nesupărîndu-şi prietenii, rîzînd cu toţi;
S-a îngrijit numai de sine; şi toată lumea-l preţuieşte.
Eu, necioplit, ursuz, sălbatic, zgîrcit, posac şi îndărătnic,
M-am însurat: amară viaţă! Mi s-au născut copiii: alte
Necazuri; m-am pornit, cu toate puterile, să le adun
Stricîndu-mi — ca să-mi cresc avutul — zi după zi, o viaţă
-ntreagă;
Şi azi, cînd am ajuns la capăt, culeg recolta urii lor;
Tot frate-meu, fără de trudă, gustă din mierea de părinte;
El e iubit, eu — dat la spate; o taină, lui i-o-ncredinţează,
Şi-l preţuiesc, îi stau în preajmă; eu sînt lăsat în părăsire;
Lui viaţă lungă îi urează, iar mie-mi vor, pesemne, moartea.
Copiii mei, crescuţi de mine cu-atîta chin, sînt azi ai lui,
Fără să-l coste; eu necazuri am adunat, el — bucurii.
Ci haide, să vedem acuma — pentru că el m-a zgîndărit —
Dacă-s în stare de cuvinte frumoase şi de fapte bune;
Doresc să fiu iubit, la rîndu-mi, şi preţuit de fiii mei.
Dacă e vorba de hatîruri şi daruri, nu rămîn dator.
O să mă coste, dar acuma, la bătrîneţe, nu-mi mai pasă.

SCENA V

SYRUS, DEMEA

SYRUS

Demea! Frățiorul, te roagă să nu pleci!

DEMEA

Ce vrei...? O, scumpe Syrus! Ce faci? Îți merge bine?

SYRUS

Destul.

DEMEA

O, de minune!

(Aparte.)

Trei lucruri, hm! pe-alături
De firea mea: „O, scumpe...! Ce faci...? Îți merge bine...?"

(Tare.)

Ești băiat bun și vrednic, și nu m-aș da în lături
Să-ți fac un bine, Syrus.

SYRUS

Îți mulțumesc.

DEMEA

Nu mint,
Să știi, ci căpăta-vei cît de curînd dovada.

SCENA VI

GETA, DEMEA

GETA

(vorbind spre interiorul casei)

Mă duc la ei, stăpînă, să aflu cînd trimit
După mireasă.

(Văzîndu-l pe Demea)

Iată-l pe Demea. Salut!

DEMEA

O... cum te cheamă?

GETA

Geta.

DEMEA

În tine prețuiesc
Din inimă, o, Geta, un om neprețuit;
Căci e un sclav de toată isprava cel ce poartă,
Ca tine,-atîta grijă pentru stăpînul lui;
Și, dacă am prilejul, n-am să mă dau în lături
Să-ți fac un bine, Geta.

(Aparte.)

Pe Hercle! mă deprind
Să fiu drăguț, și merge!

GETA

Ești bun, mă judeci drept.

DEMEA

(aparte)

Și-așa, încet cu-ncetul, mi-apropii toată gloata.

SCENA VII

AESCHINUS, DEMEA, SYRUS, GETA

AESCHINUS

(ieșind din casa lui Micio; aparte)

Ei vor să mă ucidă cu zorul lor de-a face
O nuntă strălucită; pierd vremea-n pregătiri.

DEMEA

Ce faci, băiete dragă?

AESCHINUS

Ah, tată, tu erai?

DEMEA

Eu, tatăl tău prin suflet şi naştere, şi-ţi jur
Că te iubesc, copile. Dar pentru ce n-o iei
Acasă pe mireasă?

AESCHINUS

Aş lua-o, dar aştept
Alaiul, flautista — să cînte himeneul.

DEMEA

Vrei să asculţi de mine?

AESCHINUS

Vorbeşte.

DEMEA

Lasă-ncolo
Şi himeneu, şi larmă, şi flautişti şi torţe —
Ci pune să doboare, dinspre grădină, zidul,
Şi trece-le dincoace; din casele-amîndouă,
Fă una: trece-i mama, familia.

AESCHINUS

Grozav!
Fermecător eşti, tată!

DEMEA

(aparte)

Aha! fermecător.
Va fi un du-te-vino, un furnicar în casa
Lui frate-meu, şi-o groază de cheltuieli: ce-mi pasă?

Îl farmec, și mă bucur. Hai, fă-l să cheltuiască
Și douăzeci de mine pe babilonian!

(Tare.)

Stai, Syrus? Nu-ncepi treaba?

SYRUS

Ce treabă?

DEMEA

Sparge zidul.

(Syrus iese. Către Geta)

Tu, adu-ni-le-n casă...

GEȚA

Să te-nzilească zeii
Și să te răsplătească de binele ce-l faci,
Demea, casei noastre!

DEMEA

Ei, cred că-l meritați!

(Geța intră în casa Sostratei. Către Aeschinus)

Zic bine?

AESCHINUS

Bine, tată.

DEMEA

E mult mai bine-așa,
Decît să faci ocolul prin stradă cu lăuza.

AESCHINUS

Da, toate-s bune, tată!

DEMEA

Cunoaște-mă cum sînt.
Dar văd că iese Micio din casă.

SCENA VIII.

MICIO, DEMEA, AESCHINUS

MICIO

(vorbind către Syrus, care rămîne în casă)

Pus ai fost
De frate-meu? El unde-i?

(Văzîndu-l pe Demea.)

Tu i-ai cerut, Demea?

DEMEA

Da, eu; împrejurarea ne-ngăduie — măcar
Că-n orice-mprejurare s-ar fi putut — să facem
Din două case una, ca să-i purtăm ei grija,
S-o ajutăm, s-o ținem la suflet.

AESCHINUS

Da, da, tată!

MICIO

Nici eu n-am zis în alt fel.

DEMEA

Ba chiar e-o datorie.
Întîi că are-o mamă nevastă-sa...

MICIO

Da, spune.

DEMEA

...cinstită, cumsecade.

MICIO

Se pare.

DEMEA

...bătrîioară...

MICIO

Ştiu.

DEMEA

...care nu mai poate de mult să nască prunci;
Şi cum n-are pe nimeni...

MICIO

Hai, unde vrei s-ajungi?

DEMEA

Zic să te-nsori cu dînsa,
(către Aeschinus)
şi tu s-o pregăteşti.

MICIO

Eu — să mă-nsor?

DEMEA

Tu.

MICIO

Eu, Demea?

DEMEA

Tu.

MICIO

Flecăreşti.

DEMEA

(către Aeschinus)

Dacă eşti om,
Însoară-l!

AESCHINUS

Tată!

MICIO

Pleci urechea, măgarule?

DEMEA

Nu ai scăpare!
Aşa va fi.

MICIO

Vorbeşti aiurea.

AESCHINUS

Îndupleacă-te, tată scump!

MICIO

Baţi cîmpii; lasă-mă!

DEMEA

Primeşte, de dragul lui.

MICIO

Tu eşti nebun!
Să fac pe ginerele tînăr, la şaize'şcinci de ani ai mei,
Pe ling-o babă gîrbovită? Aşa mă sfătuiţi?

AESCHINUS

Da, tată;
Le-am şi făgăduit.

MICIO

Cum asta? Dacă eşti darnic, fii cu tine.

DEMEA

Ce-ai zice dacă ţi s-ar cere o treabă mult mai însemnată?

MICIO

Cum, asta-i treabă de nimic?

DEMEA

Primeşte!

AESCHINUS

Nu fi împotrivă!

DEMEA

Hai, dă-ţi cuvîntul!

MICIO

Nu-mi daţi pace?

AESCHINUS

Nu, dacă nu te-ndupleci.

MICIO

Asta-i constrîngere!

DEMEA

Fii om de suflet.

MICIO

Măcar că-i o nesăbuinţă, şi-o nebunie, şi ceva
Străin de felul meu de viaţă, dacă doriţi atîta, fie!

AESCHINUS

Părinte bun, și scump, și vrednic de dragostea ce-ți port!

DEMEA

Așa ești!

(Aparte.)

Ce să-i mai cer, cît timp ascultă și se supune vrerii mele?

(Tare.)

Știi ce-ar mai fi? Sărac e Hegio, care li-i rudă-apropiată,
Precum și nouă-acum ne este; s-ar cuveni să-l ajutăm.

MICIO

În ce fel?

DEMEA

Ai lîngă cetate, un petec de pămînt pe care-l
Închiriezi; poți să i-l dărui.

MICIO

Un „petec"?

DEMEA

Dacă e mai mare,
Cu-atît mai bine; ca un tată adevărat i-a fost copilei,
Om bun, din seminția noastră; se cade să i-l dăruiești.
Pe urmă, tu, și nu eu, Micio, cu adîncime și dreptate,
Mai înainte-ai spus: „Ne paște, la bătrînețe, un cusur
Pe toți: iubim prea mult averea", să-nlăturăm, zic eu, cusurul;
E prea-nțeleaptă vorba asta, ca să n-o luăm în seamă.

AESCHINUS

Tată!

MICIO

Ca să sfîrșim; al lui să fie, dacă băiatul vrea.

DEMEA

Mă bucur;
Acuma, da, mi-eşti frate cu sufletul şi trupul.

(Aparte.)

Cu spada lui i-am tăiat capul.

SCENA IX

SYRUS, DEMEA, MICIO, AESCHINUS

SYRUS

Demea, treaba-i săvîrşită.

DEMEA

Eşti băiat bun.

(Către Micio.)

La fel, pe Pollux! cred că se cade, astăzi chiar,
Să-i dai lui Syrus libertatea.

MICIO

Lui Syrus, libertatea, spui?
Şi pentru ce?

DEMEA

Din multe pricini.

SYRUS

Prea bunule,-ntre buni, Demea!
Din cea mai fragedă pruncie cu dragoste-am crescut băieţii;
Îndrumător le-am fost, şi dascăl, şi i-am deprins cu fapte bune.

DEMEA

Se vede limpede, şi-adaug că i-ai deprins să facă piaţa,
O curtezană să aleagă şi-n plină zi să dea ospeţe;
Hei, toate astea nu-s deprinderi de om de rînd!

SYRUS

Om minunat!

DEMEA

Pe urmă,-a pus atîta suflet la cumpărarea cîntăreţei:
Ne-a ajutat, să-i dăm răsplata; ceilalţi la fel te vor sluji.

(Arătîndu-l pe Aeschinus.)

La urma urmei, el doreşte.

MICIO

(către Aeschinuş)

Vrei tu?

AESCHINUS

O, tată, vreau!

MICIO

Ei, dacă
Vrei tu... Apropie-te, Syrus:

(punîndu-i mîna deasupra capului[1])

fii liber!

SYRUS

O, eşti tare bun!
Vă mulţumesc la toţi, din suflet, şi mai cu seamă lui Demea.

[1] Semnul eliberării unui sclav.

DEMEA

Mă bucur.

AESCHINUS

Şi eu.

SYRUS

Cred, pe Hercle! Dar ca să-mi fie bucuria
Deplină, liberă-aş dori-o şi pe nevastă-mea, pe Phrygia.

DEMEA

Este-o femeie minunată.

SYRUS

Nepotului, feciorul lui,
Ea, cea dintîi, i-a dat să sugă.

DEMEA

Ei, dacă ea, într-adevăr,
I-a dat şi-ntîiul strop de lapte, pe Hercle! s-o eliberăm.

MICIO

Cum, pentru asta?

DEMEA

Pentru asta. Ca să-ncheiem, ţi-o plătesc eu.

SYRUS

Să-ţi împlinească zeii veşnici toate dorinţele, Demea!

MICIO

(către Syrus)

Azi, toate-n plin ţi-au mers, băiete.

DEMEA

Şi ca să-ţi faci pînă la capăt,
Cum se cuvine, datoria, ar trebui să-i pui în mînă
Şi ceva bani, ca să se-nfrupte; şi-o să ţi-i dea el.

MICIO

(făcînd un anumit gest cu degetele)

Asta-mi dă.

AESCHINUS

E băiat bun.

SYRUS

Ţi-i dau, pe Hercle!

AESCHINUS

Hai, tată, dă-i!

MICIO

Să mă gîndesc.

DEMEA

(către Syrus)

Ţi-i iă.

SYRUS

Om bun şi cumsecade!

AESCHINUS

Fermecător şi bun părinte!

MICIO

(către Demea)

Ce-nseamnă asta? Cum se face că ţi-ai schimbat deodată firea?
Ce toane ai...? Ce-nseamnă-atîta mărinimie?

DEMEA

Iată ce:
Vreau să-ţi arăt că ţi se spune fermecător şi cumsecade,
Nu după felul tău de viaţă, nici pentru că eşti bun şi drept,
Ci pentru că eşti slab din fire, prea iertător şi mînă spartă.
Acum, Aeschinus, dacă felul de viaţă-al meu să stinjeneşte
Pentru că nu vă cînt în strună, pe drept ori pe nedrept, vă las
Frîu liber: cheltuiţi, şi faceţi, şi cumpăraţi tot ce vă place.
Dar dacă vreţi — că sînteţi tineri şi mai puţin prevăzători,
Prea des împinşi de-nflăcărare şi mult prea rar de-nţelepciune —
Eu vă primesc cu drag la pieptu-mi, ca să vă-ndrept şi să v-ajut;
Aceasta mi-i făgăduiala.

AESCHINUS

Ne dăm pe mîna ta. Tu ştii
Să ne struneşti. Dar ce se-ntîmplă cu frate-meu?

DEMEA

Să-şi ţină fata;
Să ducă totul pîn' la capăt.

MICIO

Aşa e drept.

CHOREGUL

Aplaudaţi!

CUPRINS

Phormio 5
Soacra 121
Fraţii 191

Lector: CORNEL SIMIONESCU
Tehnoredactor: POMPILIU STATNAI

Bun de tipar 30 VII.1956. Tiraj 14 520 ex. br.
Coli ed. 7,50. Coli tipar 9.

Comanda nr. 60 296
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
Piaţa Scînteii nr. 1 — Bucureşti
Republica Socialistă România

terenţiu

Cu acest volum, al doilea, se încheie publicarea în limba română a primei traduceri integrale în versuri a teatrului lui Publius Terentius Afer.

Cuprinsul celor două volume este următorul:

Vol. I *Fata din Andros* (B.P.T., nr. 846, 1975), cuprinde piesele:

Fata din Andros (Andria),

Eunucul (Eunuchus),

Cel ce se pedepseşte singur (Heautontimorumenos);

Vol. II *Fraţii* (B.P.T., nr. 888, 1976), cuprinde piesele:

Phormio (Phormio),

Soacra (Hecyra),

Fraţii (Adelphoe).

editura minerva

Lei 5